

T.C.  
İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ  
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ  
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI  
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI

Şeyma ÜNAL

EBEVEYNLERİN OKUL ÖNCESİ ÖZEL GEREKSİNİMLİ  
ÇOCUKLARIYLA CİNSEL KONULARDA İLETİŞİM  
KURMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

DANIŞMAN  
Dr. Öğr. Üyesi Özlem ÇELİK

İSTANBUL, Mayıs 2025

T.C.  
İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ  
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ  
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI  
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI

Şeyma ÜNAL  
(222036007)

EBEVEYNLERİN OKUL ÖNCESİ ÖZEL GEREKSİNİMLİ  
ÇOCUKLARIYLA CİNSEL KONULARDA İLETİŞİM  
KURMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

DANIŞMAN  
Dr. Öğr. Üyesi Özlem ÇELİK

İSTANBUL, Mayıs 2025

**T.C.**  
**İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ**  
**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**  
**TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI**  
**OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI**

**Şeyma ÜNAL**  
**(222036007)**

**EBEVEYNLERİN OKUL ÖNCESİ ÖZEL GEREKSİNİMLİ**  
**ÇOCUKLARIYLA CİNSEL KONULARDA İLETİŞİM**  
**KURMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih: 12.05.2025

Tez Danışmanı : Dr. Öğretim Üyesi Özlem ÇELİK  
İstanbul Okan Üniversitesi \_\_\_\_\_  
Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Bedriye Tuğba KARAASLAN  
İstanbul Okan Üniversitesi \_\_\_\_\_  
Doç. Dr. Özlem GÖZÜN KAHRAMAN  
Karabük Üniversitesi \_\_\_\_\_

**İSTANBUL, Mayıs 2025**

## Teşekkür

Tüm araştırma ve uygulama sürecinde bana deneyimleri, fikirleri ve bilgisiyle birlikte yol gösteren ve desteğini eksik etmeyen çok değerli hocam ve danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Özlem ÇELİK'e en büyük samimiyetimle teşekkür ederim.

Tez aşamasında desteklerini esirgemeyen sayın İrem Feride MANİCİ'ye teşekkür ederim. Tez savunma jürimin değerli hocaları Prof. Dr. Bedriye Tuğba KARAASLAN'a ve Doç. Dr. Özlem GÖZÜN KAHRAMAN' a çok teşekkür ederim.

Bu günlere gelmemde en büyük katkısı olan canım annem Cemile ÜNAL'a, canım babam İbrahim ÜNAL'a, canım ablam İlknur İNAN'a ve sevgili aileme teşekkürlerimi sunuyorum. Yoğun çalışma dönemimde sevgisini ve desteğini esirgemeyen adımı sayamadığım değerli arkadaşlarıma ve Furkan KILIÇOĞLU'na çok teşekkür ederim.

Bu çalışmaya katkı sağlayan herkese teşekkür ederken, sevgi ve desteğini esirgememiş, aramızdan ayrılmış olan canım dedem Ziya ÜNAL'a özel bir teşekkür etmek istiyorum. Aramızdan ayrılmış olmasına rağmen, onun öğretileri ve hayatımdaki varlığı her zaman benimle olacak.

Mayıs, 2025

Şeyma ÜNAL

# İÇİNDEKİLER

|                                                          | SAYFA NO |
|----------------------------------------------------------|----------|
| İÇİNDEKİLER.....                                         | III      |
| ÖZET .....                                               | VII      |
| SUMMARY .....                                            | VIII     |
| SEMBOLLER LİSTESİ .....                                  | IX       |
| KISALTMALAR.....                                         | X        |
| TABLolar LİSTESİ .....                                   | XI       |
| BÖLÜM 1. GİRİŞ.....                                      | 1        |
| 1.1. PROBLEM DURUMU .....                                | 1        |
| 1.2. AMAÇ .....                                          | 4        |
| 1.3. ALT AMAÇLAR.....                                    | 4        |
| 1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....                             | 5        |
| 1.5. ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI .....                     | 6        |
| 1.6. SINIRLILIKLAR.....                                  | 6        |
| 1.7. TANIMLAR.....                                       | 6        |
| BÖLÜM 2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR         |          |
| .....                                                    | 8        |
| 2.1. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUK KAVRAMI .....               | 8        |
| 2.1.1. Zihin Yetersizliği .....                          | 8        |
| 2.1.2. Otizm Spektrum Bozukluğu .....                    | 9        |
| 2.1.3. Dil ve Konuşma Güçlüğü .....                      | 10       |
| 2.1.4. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu ..... | 11       |

|                                                              |           |
|--------------------------------------------------------------|-----------|
| 2.1.5. Bedensel Yetersizlik.....                             | 12        |
| 2.1.6. İşitme Yetersizliği .....                             | 13        |
| 2.2. CİNSELLİK.....                                          | 14        |
| 2.2.1. Cinsellik Tanımı.....                                 | 14        |
| 2.2.2. Özel Gereksinimli Çocuklarda Cinsellik.....           | 14        |
| 2.3. CİNSEL GELİŞİM .....                                    | 16        |
| 2.3.1. Cinsel Gelişim Tanımı.....                            | 16        |
| 2.3.2. Cinsel Gelişim Kuramları.....                         | 17        |
| 2.3.3. Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Cinsel Gelişim ..... | 26        |
| 2.3.4. Özel Gereksinimli Çocuklarda Cinsel Gelişim .....     | 28        |
| 2.4. CİNSEL EĞİTİM.....                                      | 29        |
| 2.4.1. Cinsel Eğitim Tanımı .....                            | 29        |
| 2.4.2. Cinsel Eğitim Sürecini Etkinleyen Etmenler .....      | 30        |
| 2.4.3. Okul Öncesi Dönemde Cinsel Eğitim .....               | 33        |
| 2.4.4. Özel Gereksinimli Çocuklarda Cinsel Eğitim.....       | 36        |
| 2.5. CİNSEL İLETİŞİM .....                                   | 39        |
| 2.5.1. İLETİŞİM TANIMI .....                                 | 39        |
| 2.5.2. CİNSEL İLETİŞİM.....                                  | 39        |
| 2.6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....                                | 42        |
| 2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar .....                | 42        |
| 2.6.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....                | 46        |
| <b>BÖLÜM 3. YÖNTEM.....</b>                                  | <b>50</b> |
| 3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ .....                               | 50        |
| 3.2. EVREN, ÖRNEKLEM .....                                   | 50        |
| 3.3. VERİ TOPLAMA .....                                      | 52        |
| 3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMU .....                        | 54        |
| <b>BÖLÜM 4. BULGULAR VE YORUM.....</b>                       | <b>56</b> |
| 4.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM .....    | 56        |
| 4.2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM.....      | 59        |

|                                                             |           |
|-------------------------------------------------------------|-----------|
| 4.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM.....     | 61        |
| 4.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM.....   | 64        |
| 4.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM.....    | 67        |
| 4.6. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM .....   | 69        |
| 4.7. YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM.....    | 72        |
| 4.8. SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM ..... | 74        |
| <b>BÖLÜM 5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....</b>                      | <b>78</b> |
| 5.1. SONUÇLAR .....                                         | 79        |
| 5.2. ÖNERİLER .....                                         | 81        |
| 5.2.1. Milli Eğitime Yönelik Öneriler.....                  | 81        |
| 5.2.2. Ebeveynlere Yönelik Öneriler .....                   | 81        |
| 5.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....                | 82        |
| <b>KAYNAKÇA.....</b>                                        | <b>83</b> |
| <b>EKLER .....</b>                                          | <b>97</b> |





# ÖZET

## EBEVEYNLERİN OKUL ÖNCESİ ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLARIYLA CİNSEL KONULARDA İLETİŞİM KURMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın amacı, ebeveynlerin okul öncesi özel gereksinimli çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeylerinin demografik değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmanın evrenini İstanbul’da ikamet eden, okul öncesi özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenini ise kolayda örnekleme yöntemi ile seçilen, İstanbul’da ikamet eden ve okul öncesi özel gereksinimli çocuğa sahip 571 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırma verilerini toplamak için “Demografik Bilgi Formu” ve “Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği” ölçme aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 22.00 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, ebeveynlerin genel olarak orta düzeyde iletişim kurabildiklerini, ancak hassas konulara yönelik açıklamalarda ve süreci doğal bir şekilde yürütmede zaman zaman zorlandıklarını göstermektedir. Ebeveynlerin yaş, eğitim durumu, cinsiyeti, sahip oldukları çocuk sayısı ve çocuklarının tanısı gibi değişkenlerin iletişim düzeyleri üzerinde anlamlı farklılık yarattığı belirlenmiştir. Özellikle 26–35 yaş aralığındaki, yükseköğrenim görmüş ve tek çocuğa sahip ebeveynlerin daha etkili iletişim kurdukları; kadın ebeveynlerin ise erkeklere kıyasla daha yüksek puanlar aldığı tespit edilmiştir. Çocuğun tanısı açısından değerlendirildiğinde, OSB, DKB ve DEHB tanısı almış çocukların ebeveynlerinin iletişim açısından daha bilinçli ve aktif oldukları; buna karşın zihin yetersizliği ve bedensel yetersizlik olan çocukların ebeveynlerinin daha fazla kaygı yaşadıkları görülmüştür. Bununla birlikte, çocuğun yaşı ve cinsiyetinin ebeveynlerin iletişim düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

**Anahtar kelimeler:** Okul Öncesi, Cinsellik, Cinsel Gelişim, Cinsel Eğitim, Cinsel İletişim, Özel Gereksinimli Çocuk

**Tarih:** 12.05.2025

# SUMMARY

## AN EXAMINATION OF THE LEVEL OF COMMUNICATION BETWEEN PARENTS AND THEIR PRESCHOOL CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS ON SEXUAL TOPICS

The aim of this study is to examine the level of communication between parents and their preschool children with special needs on sexual topics in terms of demographic variables. The population of the study consists of parents residing in Istanbul who have preschool children with special needs. The study sample comprises 571 parents, selected through convenience sampling, who live in Istanbul and have preschool children with special needs. In order to collect data, a "Demographic Information Form" and the "Sexual Communication Scale for Parents" were used as measurement tools. The data obtained in the study were analyzed using the SPSS 22.00 software package. The findings of the study indicate that parents generally communicate at a moderate level; however, they occasionally struggle with explaining sensitive issues and managing the process naturally. It was found that variables such as parents' age, educational background, gender, number of children, and the diagnosis of their children significantly affected communication levels. Specifically, parents aged 26–35, those with higher education, and those with only one child were found to communicate more effectively. Female parents also scored higher than males. Regarding the child's diagnosis, parents of children diagnosed with Autism Spectrum Disorder (ASD), Speech and Language Disorders (SLD), and Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) were more conscious and active in communication. In contrast, parents of children with intellectual and physical disabilities experienced higher levels of anxiety. Additionally, the study concluded that the age and gender of the child did not have a significant effect on the parents' communication levels.

**Keywords:** Communication, Preschool, Sexuality, Sexual Development, Sexual Education, Sexual Communication

**Date:** 12.05.2025

## SEMBOLLER LİSTESİ

|           |                                                       |
|-----------|-------------------------------------------------------|
| $\bar{x}$ | : Aritmetik Ortalama                                  |
| %         | : Yüzde                                               |
| <b>f</b>  | : Frekans                                             |
| <b>F</b>  | : Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) İstatistik Değeri |
| <b>ss</b> | : Standart Sapma                                      |
| <b>sd</b> | : Serbestlik Derecesi                                 |
| <b>p</b>  | : Anlamlılık Düzeyi                                   |
| <b>n</b>  | : Örneklem/Gruptaki Örneklem Sayısı                   |
| <b>r</b>  | : Pearson Korelasyon Katsayısı                        |



## KISALTMALAR

**MEB** : Millî Eğitim Bakanlığı

**SPSS** : Statistical Package of Social Sciences

**OSB:** Otizm Spektrum Bozukluğu

**DKB:** Dil ve Konuşma Bozukluğu

**DEHB:** Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu



## TABLolar LİSTESİ

|                                                                                                                                                       |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| tablo 2.1. 0-4 Yaş Grubuna Yönelik Cinsel Eğitim Konuları.....                                                                                        | 34 |
| Tablo 2.2. 4-6 Yaş Grubuna Yönelik Cinsel Eğitim Konuları .....                                                                                       | 35 |
| Tablo 3.1. Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Betimsel Değerler ..                                                                    | 51 |
| Tablo 3.2. Katılımcıların Kurumlara Göre Dağılımı .....                                                                                               | 54 |
| Tablo 3.3. Normallik Varsayımı Analizi Ve Güvenilirlik Analizi .....                                                                                  | 54 |
| Tablo 4.1. Ebeveynlerin Çocuklarıyla Cinsel Konularla İlgili İletişim Kurma Düzeylerinin İçerik Alt Boyutuna İlişkin Betimsel Analizleri .....        | 56 |
| Tablo 4.2. Ebeveynlerin Çocuklarıyla Cinsel Konularla İlgili İletişim Kurma Düzeylerinin Beden Dili Alt Boyutuna İlişkin Betimsel Analizleri .....    | 57 |
| Tablo 4.3. Ebeveynlerin Çocuklarıyla Cinsel Konularla İlgili İletişim Kurma Düzeylerinin Süreci Yönetme Alt Boyutuna İlişkin Betimsel Analizleri..... | 57 |
| Tablo 4.4. Ebeveynlerin Çocuklarıyla Cinsel Konularla İlgili İletişim Kurma Düzeylerinin Kaygı Alt Boyutuna İlişkin Betimsel Analizleri.....          | 58 |
| Tablo 4.5. Ebeveynlerin Yaşlarına Göre Eciö Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....                                              | 60 |
| Tablo 4.6. Ebeveynlerin Öğrenim Durumlarına Göre Eciö Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....                                    | 62 |
| Tablo 4.7. Ebeveynlerin Çocuk Sayısına Göre Eciö Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları .....                                        | 64 |
| Tablo 4.8. Ebeveynlerin Özel Gereksinimli Çocuklarının Cinsiyetine Göre Eciö Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları .....            | 67 |
| Tablo 4.9. Ebeveynlerin Çocuğunun Tanısına Göre Eciö Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları .....                                    | 69 |
| Tablo 4.10. Ebeveynlerin Çocuklarının Yaşına Göre Eciö Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) Sonuçları .....                                  | 72 |
| Tablo 4.11. Ebeveynlerin Anne Ve Baba Olma Durumuna Göre Eciö Puanlarının Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları.....                                     | 75 |

# BÖLÜM 1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, amacına, önemine, sayılıtlarına, sınırlılıklarına ve araştırmada geçen kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

## 1.1. PROBLEM DURUMU

İletişim, doğumdan itibaren başlayan bir süreçtir. Bu süreçte iletişim; bireyin düşüncelerini, duygularını ve ihtiyaçlarını ifade etmesini sağlayan temel bir beceridir. İletişim süreci, bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma aşamalarını kapsayan bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Avan vd., 2020; Dökmen, 2013). Çocukların duygu ve düşünce dünyalarına ulaşabilmek için iletişim, önemli bir araçtır (Uyanık & Dinçer, 2025). Çocuklar için iletişimsel becerileri kazanma süreci karmaşık ve zorlayıcı olabileceğinden, bu süreçte bir yetişkinin rehberliğine ihtiyaç duyarlar (O'ralova, 2024). Bebeklik döneminde iletişim genellikle refleksif tepkiler ve taklit yoluyla ortaya çıkarken, ilerleyen yaşlarda daha karmaşık ve çeşitli boyutlar kazanır. Çocukların iletişim becerilerini geliştirme sürecindeki ilk deneyimler çoğunlukla aile içinde gerçekleşmekte olup, özellikle anne-çocuk etkileşimi bu süreçte belirleyici bir rol oynamaktadır. Zamanla çocukların iletişim becerileri ve sosyal etkileşim ağları genişleyerek çevrelerindeki diğer bireyleri de kapsamaya başlar ve sosyal çevreleriyle olan etkileşimlerini artırır (Tan, 2023). Tipik gelişim gösteren çocuklarda olduğu gibi, özel gereksinimli çocuklar için de iletişim yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. Özel gereksinimli çocukların ihtiyaçlarını anlamak ve gelişimlerini desteklemek adına anne ve babalarıyla kurdukları iletişim büyük önem taşımaktadır.

Okul öncesi dönem, tüm gelişim alanlarında olduğu gibi, cinsel gelişim açısından da kritik bir öneme sahiptir. Cinsel gelişim, her çocuk için doğal bir süreçtir ve bireysel farklılıklara bağlı olarak çeşitli şekillerde kendini gösterebilir. Çocuğun cinsiyetini bilmesi, bedenini tanıması ve başkalarıyla olan ilişkilerini anlamlandırabilmesi hem kişisel gelişiminin hem de cinsel gelişiminin bir yansımasıdır. Sağlıklı bir kişilik gelişiminin desteklenebilmesi için çocukların bedenlerini tanımaya, toplum içinde bir

birey olarak kabul görmeye ve diğer duygular gibi cinsel duyguların da normal olduğunu fark etmeye ihtiyaçları vardır (Ganji vd., 2017).

Tipik gelişim gösteren bireylerde temel gelişim alanlarından biri olarak kabul edilen cinsel gelişim, özel gereksinimli çocuklar söz konusu olduğunda daha hassas ve kritik bir süreç hâline gelmektedir. Özel gereksinimli çocuklarda cinsel gelişim süreci; bilişsel, duygusal ve sosyal faktörlerin etkisiyle daha karmaşık bir yapı sergileyebilmektedir (Yıldız, 2020). Özellikle zihinsel süreçlerde güçlük yaşayan; neden-sonuç ilişkisi kurmakta zorlanan, soyut kavramları algılamakta ve olayları anlamlandırmakta sorun yaşayan özel gereksinimli çocuklar için cinselliği anlamlandırmak daha güçtür (Bennett ve Coyle, 2007; Perlin ve Lynch, 2016). Bu noktada, ailenin çocuğun cinsellikle ilgili sorularına olumsuz veya kaçınmacı yanıtlar vermesi; çocuğun bu konuda olumsuz davranışlar geliştirmesine ve güvenilir olmayan kaynaklardan bilgi edinmesine neden olabilmektedir (Baysan, 2020). Çocukların cinsel konularla ilgili eğitiminde ilk sorumluluk anne ve babalara aittir (Akin vd., 2010). Bu nedenle, anne babaların cinsel gelişim sürecinde çocuklarıyla doğru ve açık bir iletişim kurması; onları gereksiz bilgi kirliliğinden koruması, bedenlerini doğru şekilde tanımlarına olanak sağlaması ve hem kendi cinsiyet özelliklerini hem de bireylerin cinsiyet özelliklerini tanımlarına katkıda bulunması gerekmektedir (Saint-Pierre ve Viau, 2015).

Çocuk, doğumdan itibaren cinsel gelişimini etkileyen çeşitli faktörlerle iç içe büyümektedir. Yaş ilerledikçe çocukların cinselliğe dair merakları artmakta ve bu doğrultuda çeşitli sorular sormaya ve belirli davranışlar sergilemeye başlamaktadır. Bu süreçte, ebeveynlerin çocuklarına yönelik kullandıkları cinsel iletişim dili, çocuğun sağlıklı bir cinsel kimlik geliştirmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Çelik, 2022; Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2013). Ayrıca, çocukların kendi cinsiyetlerindeki ebeveynleriyle daha sık iletişim kurma eğiliminde oldukları görülmektedir (Diiorio vd., 2003). Bu durum, anne ve babaların cinsellikle ilgili konularda çocuklarına model olma sorumluluğunu da beraberinde getirmektedir.

Anne ve babalar arasındaki iletişim biçimi, çocukların sosyal çevreleriyle kuracakları ilişkiler açısından belirleyici bir faktör olmakta; aile içi iletişimin sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için öncelikle ebeveynler arasındaki iletişimin güçlü ve dengeli olması

gerekmektedir (Şahin ve Aral, 2012). Kültürel açıdan bakıldığında ise, birçok ailede cinsellik içeren konular konuşulmamakta ve bu durum, anne babaların cinsel gelişim bilgileri açısından eksik kalmalarına yol açmaktadır. Cinsel gelişim bilgileri açısından yetersiz kalan ebeveynlerin çocukları ise, cinsel konulardaki bilgilere medya ve sosyal çevreden, doğruluğu kesin olmayan kaynaklardan ulaşmaktadır (Taşçı, 2010). Özellikle cinsellik konusunda doğru bilgiye ulaşmak her zaman kolay olmayabilir. Beden ve ruh sağlığında pek çok değişimin meydana geldiği dönemlerde çocuğun bilgi kaynağı olarak ilk başvuracağı kişiler aile üyeleridir.

Anne ve babaların çocuklarıyla cinsellik konusunda konuşabilmeleri ve fikir alışverişinde bulunabilmeleri için cinsel eğitim hakkında bilgilendirilmeleri büyük önem taşımaktadır (Bacıoğlu ve Tezel, 2020). Bu sebeple, ebeveynlerin cinsel eğitim konusundaki bilgi seviyeleri, çocuklarıyla yapacakları cinselliği içeren iletişim üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Özel gereksinimli çocukların gelişim sürecinde ebeveyn tutumları belirleyici bir unsur olup, bu durum cinsel gelişim alanında da etkisini göstermektedir. Ebeveynlerin cinselliğe dair sahip oldukları düşünceler doğrultusunda çocuklarının cinsel gelişimini desteklemeleri, bireyin tüm yaşamı boyunca sürecek olan cinsel kimlik ve farkındalığını etkileyen önemli bir durumdur (Tuğut ve Gölbaşı, 2019).

Alan yazın incelendiğinde, ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda kurdukları iletişim diline ilişkin çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Örneğin, Uraslı (2022) çalışmasında ebeveynlerin çocuk cinsel istismarına yönelik inançlarının, çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişimle olan ilişkisini ele almıştır. Ertaş (2024) ise 3-6 yaş arası çocuğu olan babaların çocuklarıyla cinsel iletişim düzeylerini, baba katılımı ve dini tutumlarıyla birlikte incelemiştir. Taşdemir (2024), annelerin çocuklarıyla olan cinsel iletişim düzeylerini araştırırken; Çelik (2022) ebeveynlerin çocuklarıyla kullandıkları cinsel iletişim dilini, kendi çocukluklarında ebeveynlerinden algıladıkları iletişimle karşılaştırmıştır.

Bu alanda farklı açılardan pek çok çalışma bulunmasına rağmen, okul öncesi dönemde özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurmaya yönelik görüşlerini inceleyen bir araştırmaya literatürde rastlanmamıştır. Öte yandan, ebeveynlerle cinsellik ve cinsel iletişim üzerine yapılan çeşitli çalışmalar mevcuttur. Özel gereksinimli bireylerin cinselliğine odaklanan araştırmalar (Aslanol, 2022; Çelik, 2017; Çelik ve Yücel, 2023) ile tipik gelişim gösteren bireyler ve çocuklarla



ilgili yürütülen çalışmalar (Bacıoğlu ve Tezel, 2020; Ballard ve Gross, 2009; Byers vd., 2008; Çelik, 2022; Ertaş, 2024; Ferguson vd., 2022; Kırvar, 2023; Özel ve Karabuğa, 2023; Stone vd., 2012; Uraslı, 2022; Uzkul ve Öğretir Özçelik, 2024; Yalı ve Alabay, 2024) literatürde yer almaktadır.

Bu doğrultuda araştırmanın temel problemi, ebeveynlerin okul öncesi özel gereksinimli çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeylerinin incelenmesidir.

## **1.2. AMAÇ**

Bu Araştırmanın amacı;

Ebeveynlerin okul öncesi özel gereksinimli çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeylerinin demografik değişkenler açısından incelenmesidir.

## **1.3. ALT AMAÇLAR**

Yukarıda belirtilen ana amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri nasıldır?
2. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri ebeveynlerin yaşına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri ebeveynlerin öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
6. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri çocuğun tanısına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
7. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri çocuğun yaşına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
8. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri anne ve baba olma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

## 1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Birey, doğumdan itibaren çevresini keşfetmeye ve anlamlandırmaya yönelik bir eğilim göstermektedir. Bu süreçte çocuğun içinde bulunduğu çevre kritik bir rol oynamakta; aile, akrabalar ve sosyal etkileşimde bulunduğu diğer bireyler, bu çevrenin temel unsurlarını oluşturmaktadır. Çocukların yaşamları boyunca evde, okulda ve sosyal çevrelerinde sağlıklı ilişkiler geliştirebilmeleri açısından aile içindeki etkili iletişim büyük önem taşımaktadır. Ulusal literatür incelendiğinde, ebeveynlerin cinsel iletişim diline ilişkin çeşitli araştırmaların bulunduğu görülmektedir. Ancak, ebeveynlerin okul öncesi özel gereksinimli çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeylerini doğrudan ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Okul öncesi dönemde özel gereksinimli çocukların ebeveynleriyle cinsel konular hakkında açık ve olumlu bir iletişim kurmaları, çocukların sağlıklı cinsel ve kişilik gelişimlerini desteklemek açısından son derece önemlidir. Özel gereksinimli bireyler, bilgiye erişimde yaşadıkları sınırlılıklar nedeniyle cinsel istismara karşı daha savunmasız olabilmektedir. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarına yönelik cinsel iletişim becerilerinin güçlendirilmesi hem koruyucu hem de gelişimsel bir rol oynamaktadır.

Bu araştırma, özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinin cinsel konularda kullandıkları iletişim dilini ve bu iletişimde etkili olan faktörleri inceleyerek, ebeveynlerin mevcut tutumlarını anlamamıza olanak tanıyacaktır. Elde edilecek bulgular, ebeveyn eğitim programlarının yapılandırılmasında yol gösterici olabilir ve özel eğitim ile aile eğitimi alanlarına katkı sunabilir. Bu yönüyle araştırmanın hem uygulamaya dönük öneriler geliştirme hem de alanyazına özgün katkılar sağlama potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir.

## 1.5. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

Bu araştırmada;

- 1- Araştırmaya katılan okul öncesi özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin ölçekte ve demografik bilgi formunda bulunan sorulara içtenlikle doğruyu yansıtacak şekilde yanıt verdikleri varsayılmıştır.

## 1.6. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma;

- 1- İstanbul ilinde ikamet eden okul öncesi özel gereksinimli çocukların ebeveynleri ile sınırlıdır.
- 2- Araştırmaya katılan ebeveynlerin kişisel bilgi formuna ve ölçeğe vermiş oldukları yanıtlar ile sınırlıdır.
- 3- Araştırmaya otizm spektrum bozukluğu (OSB) tanılı çocuğa sahip ebeveynlerin diğer gruplara kıyasla daha yoğun katılım sağlaması, örneklem dağılımı açısından araştırmanın bir sınırlılığıdır.

## 1.7. TANIMLAR

**Cinsellik:** Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre cinsellik, bireylerin yaşamları boyunca merkezi bir unsur olup; cinsiyet, cinsel kimlik ve roller, cinsel yönelim, haz, erotizm, yakınlık ve üreme gibi çeşitli bileşenleri içermektedir (WHO, 2006).

**Cinsel İletişim:** Cinsel iletişim, çocuğun özdenetim becerisi geliştirmesini; duygularının ve düşüncelerinin farkında olarak bunları özgürce ifade edebilmesini; sağlıklı bir özgüven kazanmasını ve çevresiyle olumlu ilişkiler kurabilmesini destekleyen, ebeveynle kurulan güven temelli ve sağlıklı bir iletişim sürecidir (Diiorio vd., 2003; Ganji vd., 2017; Kristiana vd., 2006).

**Cinsel Gelişim:** Cinsel gelişim, çocuğun bedeninde meydana gelen fiziksel ve duygusal değişimleri; toplum içerisindeki bireylere yüklediği rolleri ve cinsiyet farklılıklarını bilişsel olarak anlamlandırmasını kapsayan çok yönlü bir kavramdır (Önder, 2018).

**Cinsel Eğitim:** Cinsel eğitim; çocuğun fiziksel, duygusal ve cinsel gelişimini anlayabilmesini, sağlıklı bir kişilik geliştirmesini, insan cinselliğine ve başkalarının haklarına saygılı bir bakış açısı kazanmasını ve aynı zamanda olumlu tutumlar ile değer yargıları oluşturmalarını amaçlayan bir süreçtir (Güngör Aytar vd., 2014; akt. Erdoğan, 2024).

**Özel Eğitime Gereksinim Duyan Birey:** Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2018) göre, “özel eğitim ihtiyacı olan birey; bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey” olarak tanımlanmaktadır.

## **BÖLÜM 2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR**

Araştırmanın probleminin daha belirgin şekilde ortaya konulabilmesi amacıyla; özel gereksinimli çocuk, cinsellik, cinsel gelişim, cinsel eğitim ve cinsel iletişim kavramları aşağıda ayrıntılı bir şekilde açıklanmış, kavramların ailede ve eğitimdeki yansımaları ilgili literatür ve araştırma bulguları ışığında tartışılmıştır.

### **2.1. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUK KAVRAMI**

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2018) göre, “özel eğitim ihtiyacı olan birey; bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey” olarak tanımlanmaktadır. Özel gereksinimli çocuklar ise; bilişsel, fiziksel, sosyal ve duygusal beceriler açısından akranlarına kıyasla farklı destek gereksinimlerine ihtiyaç duyan bireylerdir. Millî Eğitim Bakanlığı'na (MEB, 2006) göre, destek eğitim programlarından yararlanabilecek yedi özel gereksinim grubu bulunmaktadır. Bunlar; otizm spektrum bozukluğu, zihin yetersizliği, bedensel yetersizlik, görme yetersizliği, dil ve konuşma bozukluğu, işitme yetersizliği ve öğrenme güçlüğüdür. Bu çalışmada yer alan anne ve babaların çocuklarının tanı grupları ise şu şekildedir: zihin yetersizliği, otizm spektrum bozukluğu, dil ve konuşma bozukluğu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, bedensel yetersizlik ve işitme yetersizliği. Bu nedenle, aşağıda çalışmada yer alan özel gereksinim gruplarına ilişkin tanımlamalara yer verilmiştir.

#### **2.1.1. Zihin Yetersizliği**

Zihin yetersizliği, bireyin zihin işlevlerinde belirgin sınırlılıklar ile kavramsal, sosyal ve uyumsal becerilerde anlamlı kısıtlamaların olduğu bir durumdur. Bu yetersizlik, bireyin gelişimsel dönemi içinde, genellikle 22 yaşına gelmeden önce tanımlanır ve ortaya çıkar. Bu durum, bireyin günlük yaşam becerilerini yerine getirme yeteneğini etkileyen ve yaşam boyu süren bir zorluk olarak anlaşılabılır (Eripek, 2023). 2018 yılında yayınlanan

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde, zihin anlamında yetersizliği olan kişiler hafif, orta, ağır ve çok ağır seviyede olmak üzere 4 kategoride değerlendirilmiştir. Yönetmeliğin harf sırasına göre düzenlenen Tanımlar ve Kısaltmalar Bölümüne bakıldığında, bu sınıflandırmalar görülmektedir.

*“a) Ağır Düzeyde Zihinsel Engelli Birey: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal, pratik uyum ve öz bakım becerilerindeki eksiklikler nedeniyle yaşam boyu süren, yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi,”*

*“ğ) Çok Ağır Düzeyde Zihinsel Engelli Birey: Zihin yetersizliği yanında öz bakım, günlük yaşam ve temel akademik becerileri kazanamayan, yaşam boyu bakım ve gözetime ihtiyacı olan bireyi,”*

*“n) Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli Birey: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine sınırlı düzeyde ihtiyacı olan bireyi.”*

*“s) Orta Düzeyde Zihinsel Engelli Birey: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ve destek eğitim hizmetine yoğun bir şekilde ihtiyacı olan bireyi,”*

(Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018) ifade eder.

### **2.1.2. Otizm Spektrum Bozukluğu**

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), nörogelişimsel bir bozukluktur. 1943'ten bu yana farklı tanımlamalarla belirtilen bu nörogelişimsel bozukluk, son olarak DSM-V'te “Otizm Spektrum Bozukluğu” olarak adlandırılmaktadır (APA, 2013). OSB, sosyal iletişim becerilerinde sınırlılık, ilgi ve davranışlarda yineleyici eylemlerle karakterize edilmektedir (APA, 2013). Belirtilen bu sorunlar, OSB'li çocuğun davranışlarını negatif etkileyebilmektedir (Güven, 2021). OSB, çocuklarda bireysel farklılıklar göstermekte olup, doğduktan sonra ilk üç yıl içinde belirgin hale gelmektedir (Tunç, 2018). OSB belirtileri üç kategoriye ayrılır. Bunlar şunlardır:

- Sosyal ilişkiler kurmada sınırlılık
- Hayal kurma, -mış gibi sembolik oyunlar oynamada sınırlılık

- İlgi alanlarının dar olması, takıntılı, tekrarlayıcı davranış örüntüleri (Kormaz, 2000).

Gözlemlenen problem davranışlar, OSB olan bireylerde farklı şekillerde kendini gösterebilir. Göz teması kurma ve sürdürme eksikliği, nesneleri belli bir düzene koyma, oyun becerilerinde eksiklik, bazı nesnelere gereğinden fazla bağlılık ve jest ile mimiklerin sınırlı kullanımı gibi şekillerde ortaya çıkabilir (Castelli, 2005).

### 2.1.3. Dil ve Konuşma Güçlüğü

Çakan ve Gül (2018) tarafından yapılan tanıma göre, konuşma bozuklukları, nörolojik, psikolojik ve fiziksel etmenler nedeniyle akıcı konuşmayı engelleyen, bireylerin kendine güvenini zedeleyen ve ses üretiminde duraksamalara yol açan aksaklıklar olarak tanımlanmaktadır. Bu bozukluklar, sözcüklerin veya seslerin tekrarı yoluyla konuşma akışında kesintilere neden olabilir. Başka bir deyişle, konuşma bozuklukları, bireyin konuşma amacından sapmasına, kendini ifade etme yeteneğini sınırlamasına ve kontrol edilemeyen istemsiz hareketlerin ortaya çıkmasına yol açan durumlardır. Bu bozukluklar, iletişimi zorlaştırarak konuşmanın doğal akışını bozar (Ateş vd., 2024).

Dil ve konuşma güçlüğü beş ana kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar;

- sesletim (artikülasyon) /ses bilgisi (fonolojik) bozukluklar,
  - akıcı konuşma bozuklukları,
  - ses bozuklukları,
  - gelişimsel dil bozuklukları
  - edinilmiş dil bozuklukları
1. Sesletim (Artikülasyon) ve Ses Bilgisi (Fonolojik) Bozuklukları: Bu bozuklukta sesler doğru üretilmez ve ses bilgisinde yetersizlik yaşanır.
  2. Akıcı Konuşma Bozuklukları: Konuşma sırasında kesilme veya takılma gibi problemleri içerir. Bu problemler konuşmanın kesik ve düzensiz olmasına sebep olabilir.
  3. Ses Bozuklukları: Seslerin doğru olarak çıkarılmasını etkileyen bedensel ya da işitsel sorunları kapsar. Bu bozukluk çıkan sesin kalitesini ve doğruluğunu etkiler.

4. Gelişimsel Dil Bozuklukları: Dilin yapısal yönünde ortaya çıkan bozukluklardır. Genellikle belli yaş gruplarında daha belirgin hale gelir.
5. Edinilmiş Dil Bozuklukları: Bir hastalık, kaza ve travma sonucu bireyin daha önce kazandığı dil becerisinden meydana gelen problemlerin olduğu bozukluktur (MEB, 2013).

#### **2.1.4. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu**

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), bireyin duygusal, sosyal ve bilişsel alanlarda zorluklar yaşamasına yol açan bir bozukluktur (Ekşi, 2011). Bu durum, toplumsal düzeydeki problemleri ortaya çıkarırken, aynı zamanda bireyin aile içi ve sosyal ilişkilerini, akademik başarısını ve özgüvenini olumsuz yönde etkileyebilir. DEHB, ömür boyu devam eden bir bozukluk olduğundan, semptomlar gelişimsel döneme bağlı olarak kendine has izler bırakmaktadır. DEHB tedavi edilmediği takdirde, bireyin yaşam kalitesi, sosyal ilişkiler ve mesleki hayatı üzerinde kalıcı olumsuz etkiler yaratabilir (Öztürk vd., 2018). Ders çalışma ve odaklanmada güçlük, organize gerektiren işlere adapte olamama, unutkanlık, dikkat sürdürmede zorluk, hiperaktivite belirtileri ve dürtüsellik gibi belirtilerle kendini gösterebilmektedir (Özbay, 2022). DEHB, okul öncesi dönemde tehlikeli davranışların sonucunu fark edememe, ders süresi boyunca oturmakta zorlanma, oyunlara katılmada zorluk ve karşı tarafın konuşmalarını bitirmesini bekleyememe gibi belirtilerle kendini gösterebilir. Okul öncesi dönemde etkinlikleri tamamlayamama gibi problemler ön plana çıkarken, ilerleyen eğitim dönemlerinde derse odaklanmada güçlük ve akademik başarılarında problemler yaşanabilir. Ergenlik döneminde ise organize gerektiren işlere adapte olamama ve davranış problemleri gibi belirtiler daha belirgin hale gelir (Ardıç, 2018).

DSM-5 kriterlerine göre, Dikkat Eksikliği belirtileri (APA, 2013) aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- “Dikkatini toplamakta zorluk yaşamak ve bu nedenle hatalar yapmak”
- “Talimatlara veya oyunlarda dikkatini sürdürememek”
- “Karşılıklı konuşmalarda dinleliyormuş gibi görünmek”
- “Talimatları izlemekte zorluk, organizasyon eksiklikleri ve sorumlulukları takip etmede güçlük yaşamak”



- “Plan yapma veya kendi kontrol süreçlerini sağlama konusunda zorluk çekmek”
- “Oyunlarda ve diğer etkinliklerde dikkatli olamayarak ayrıntıları gözden kaçırmak”
- “Günlük yaşantıda sıkça unutkanlık yaşamak”
- “Dışsal uyarıcılardan kolayca dikkatinin dağılması”

Hiperaktivite ve dürtüsellik belirtilerinin en az 6 ay süresince devam etmesi gerekmektedir ve bunlar şunları içerir:

- “Sürekli olarak elleri ve ayakları hareket ettirme, kıpırdama isteği”
- “Derste veya toplu ortamlarda yerinde duramama ve sürekli hareket etme isteği”
- “Durmaksızın koşma veya etraftaki nesnelere tırmanma”
- “Oyun veya etkinliklerde sessiz kalamama”
- “Dururken aniden hareketlenme”
- “Ölçüsüz bir şekilde her konuda konuşma”
- “Dürtüsellik ve sabırsızlık”
- “Sorunun tamamlanmasına fırsat vermeden cevap verme”
- “Sıra bekleyememe”
- “Karşısındaki kişinin konuşmasını kesme”

Bu semptomlar, genellikle 7 yaş öncesinde görülmeli ve bireyde davranışsal bozukluklara veya olumsuz durumlara yol açmalıdır.

#### **2.1.5. Bedensel Yetersizlik**

Bedensel yetersizlik, sinir sistemi zedelenmeleri, hastalıklar, kazalar ve kalıtsal faktörler sonucunda kas, iskelet ve eklemlerin işlevlerini yerine getirememesi nedeniyle hareketle ilgili yetersizliklere yol açmaktadır. Bu durum, bireylerin günlük yaşam aktivitelerine katılımını sınırlandırarak, sürekli tedavi gereksinimi ve bakım ihtiyacını

ortaya çıkarır. Ayrıca, süreğen hastalıklar, bireylerin yaşam kalitesini etkileyerek, tıbbi müdahale ve sürekli bakım hizmetlerine olan gereksinimleri artırmaktadır (MEB, 2013).

Bu bağlamda, Serebral Palsi (SP) de bedensel engellerin bir türü olarak, gelişen fetal veya infant beynindeki ilerleyici olmayan rahatsızlıklar nedeniyle hareket ve duruş gelişiminde bozukluklara yol açmaktadır. SP, bireylerin aktivite seviyelerini kısıtlayan bir dizi bozukluğu tanımlamak için kullanılan geniş kapsamlı bir terimdir (Sadowska vd., 2020). SP'nin temel belirtileri arasında yer alan motor fonksiyon bozukluklarına sıklıkla duyuşsal, algısal, bilişsel, iletişimsel ve davranışsal bozukluklar, epilepsi ve ikincil kas-iskelet sistemi problemleri gibi başka işlevsel bozukluklar da eşlik etmektedir (Rosenbaum vd., 2007). Bu durum, bedensel engelin daha karmaşık ve çok yönlü etkiler doğurduğunu ve bireylerin yaşam kalitesini önemli ölçüde etkileyebileceğini göstermektedir. Bedensel engelin sebep olduğu yetersizliğin derecesine göre sınıflandırılması;

- Hafif: Birey, yaşamını sürdürebilmek için herhangi bir destekleyici araca gereksinim duymamaktadır. Ayrıca, kişisel ihtiyaçlarını bağımsız bir şekilde karşılayabilmektedir.
- Orta: Yetersizliğin türüne bağlı olarak, birey destekleyici bir araca ihtiyaç duyabilmektedir. Kişisel ihtiyaçlar ise dışarıdan sağlanan yardım ile karşılanabilmektedir.
- Ağır: Birey, günlük yaşamını sürdürebilmek için tamamen yardımcı bir araca bağımlıdır. Kişisel ihtiyaçlarının karşılanmasında ise tam bir yardıma muhtaç durumdadır (MEB, 2013).

#### **2.1.6. İşitme Yetersizliği**

Duyular arasında işitme, iletişim yolları aracılığıyla bilişsel, duyuşsal ve davranışsal becerilerin gelişiminde önemli bir rol üstlenen, öğrenme sürecinde hayati öneme sahip becerilerden biridir (Zittel vd., 2016). İşitme bozukluğu, hafif dereceden daha ileri bir seviyeye kadar farklılık gösterebilen bir durumdur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ, 2024)

verilerine göre, işitme kaybı, dünya genelinde en yaygın engel türlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Duyma yeteneği, 20 desibel (dB) ve altındaki seviyelerde olan kişiler işitme kaybı yaşayan bireyler olarak kabul edilirken, normal işitenlerde her iki kulakta 20 dB'yi aşan işitme seviyeleri görülmektedir. İşitme kaybı, şiddetlerine göre çok ileri, ileri, orta-ileri, orta, hafif ve çok hafif gibi farklı derecelere ayrılabilir. Bir veya her iki kulakta meydana gelen işitme bozuklukları, özellikle konuşma seslerini ve daha yüksek frekanstaki sesleri duymayı zorlaştırmaktadır. Hafif ile şiddetli işitme kaybı "işitme güçlüğü" olarak tanımlanırken, ileri düzeyde işitme kaybı yaşayan, çok az işiten veya hiç duyamayan bireyler "sağır" olarak nitelendirilmektedir (Kushalnagar vd., 2019).

## **2.2. CİNSELLİK**

### **2.2.1. Cinsellik Tanımı**

Cinsellik, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ, 2006) tarafından bireylerin hayatları boyunca merkezi bir unsur olarak tanımlanmaktadır. Cinsellik, cinsiyet, cinsel kimlik ve rolleri, cinsel yönelimleri, zevk, erotizm, yakınlık ve üreme gibi çeşitli bileşenleri içermektedir. Cinsellik, her yaştan, cinsiyetten, cinsel yönelimden ve bilişsel gelişim seviyesinden birey için temel insani bir hak kabul edilmekte olup; bu ifade, zorlama, ayrımcılık, şiddetten arındırılmış ve güvenli cinsel deneyimleri içermektedir (Holland-Hall ve Quint, 2017). Bireylerin cinselliği ifade etme biçimleri, genel sağlık ve iyi oluş hallerine katkı sağlamakta ve hayat standartlarını artırıcı bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Brown vd., 2020).

### **2.2.2. Özel Gereksinimli Çocuklarda Cinsellik**

Cinsellik, bireylerin ilgisini çeken ancak konuşulmayan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Cinsellikle ilgili görüşler toplumlar arası farklılık göstermektedir. Bazı toplumlarda cinsellikle ilgili konuların konuşulmasına olumsuz bakılırken, bazı toplumlarda bu konuda daha olumlu bir yaklaşım sergilenmektedir (Artan, 2018). Bu bakış açısı farklılıkları, özel gereksinimi bulunan bireylerin cinselliğine yönelik iki temel

görüşü beraberinde getirmektedir. İlk görüş, bu bireylerin cinsellikle ilgili bilgiye ihtiyaç duymadığını savunurken; ikinci yaklaşım, tüm bireylerde olduğu gibi onların da sağlıklı bir cinsel yaşama sahip olma hakkı olduğunu ileri sürmektedir (Bilge ve Baykal, 2008; Bilgiç, 2015). Bu bireylerin, akranlarına oranla cinselliğe daha fazla ilgi gösterdikleri ve daha sık cinsel davranışlarda bulundukları yönünde yaygın bir kanaat mevcuttur. Ancak bu görüş, çoğunlukla onların söz konusu davranışları sosyal açıdan uygun zaman, yer ve koşullarda gerçekleştirmekte zorlanmaları nedeniyle oluşan yanlış bir algıya dayanmaktadır (Bilge ve Baykal, 2008).

Cinsellik, özel gereksinimli bireylerin gelişiminde doğal ve önemli bir yer tutmasına rağmen, toplumda bu bireylerin cinsel yönelimleri ve davranışları hakkında pek çok yanlış inanış bulunmaktadır (Verrastro vd., 2020). Bir bireyin özel gereksinimi olması, onun cinsel gelişiminin farklı olacağı anlamına gelmemektedir. Özel gereksinimi bulunan çocuk ve gençlerin cinsellik süreçlerine bakıldığında, tipik gelişim gösteren yaşlılarıyla benzer bir gelişim sırasını izledikleri; ancak bu sürecin bilişsel gelişim düzeylerine bağlı olarak daha erken ya da daha geç yaşandığı gözlemlenmektedir (Çerçi, 2013; Pebdani ve Tashjian, 2022). Yapılan bilimsel çalışmalar, özel gereksinimli bireylerin cinselliğe ilişkin isteklerini ve tutumlarını ifade edebilecek kapasiteye sahip olduklarını göstermektedir (de Wit vd., 2021). Buna rağmen, toplumda bu bireyler çoğunlukla aseksüel, cinsel gelişimini tamamlamamış ya da cinsel davranışlarını denetleyemeyen bireyler olarak görülmektedir (Çelik, 2017).

Erken çocukluk döneminde cinselliğe yönelik ilgi ve merakın tüm çocuklarda yüksek olduğu bilinmesine rağmen, özel gereksinimli çocukların cinselliği hakkında farkındalık seviyeleri sınırlıdır (Diiorio vd., 2003). Bu durum, özellikle aileler açısından belirsiz bir durum yaratmakta ve ebeveynler, çocuklarının bu sürecini nasıl desteklemeleri gerektiği konusunda yetersiz hissetmektedir. Ayrıca, özel gereksinimli çocukların cinsel istismar riski ile istemeden de olsa uygunsuz davranışlar sergileme olasılığı, ailelerin kaygılarını artırmaktadır (Murphy ve Elias, 2006).

İletişim becerileri ve sosyal etkileşim gibi alanlarda yaşanabilecek sınırlılıklar göz önünde bulundurulduğunda, özel gereksinimli çocukların cinsel gelişimlerine yönelik kapsamlı bir eğitimin sağlanması büyük bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır (Çelik ve Yücel, 2023). Bu nedenle, özel gereksinimli çocukların cinsellik konusundaki ihtiyaçlarının görmezden gelinmemesi ve hem ailelerin hem de eğitimcilerin bu alandaki

bilgi ve farkındalıklarının artırılması, kapsayıcı ve bilinçli bir yaklaşım geliştirmek açısından kritik önem taşımaktadır.

## **2.3. CİNSEL GELİŞİM**

### **2.3.1. Cinsel Gelişim Tanımı**

Cinsel gelişim, yalnızca cinsel organların gelişmesiyle sınırlı olmayan, içerisinde üreme, sosyal ilişkiler, vücudu tanıma, toplumsal değerler, güven, sevgi gibi birçok önemli başlığı içeren bir süreçtir (Yalkılıç, 2020). Cinsel gelişim, çocuğun vücudunda meydana gelen fiziksel ve duygusal farklılıklar, toplum içerisindeki insanlara yüklediği roller, bilişsel olarak cinsiyet farklılıkları gibi birçok yönü olan bir kavramdır (Önder, 2018). Cinsel gelişim, anne karnında başlayan ve doğumdan sonra da devam eden bir süreç olup, diğer gelişim alanlarından bağımsız düşünülemez. Bu süreçte, çocuğun kendi cinsiyetini tanıması ve cinsiyetine uygun kültürel değerler ile davranışları öğrenmesi, sağlıklı bir cinsel gelişim için kritik öneme sahiptir.

Edinilen cinsel bilgilerin doğruluğu, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini doğrudan etkileyen belirleyici bir unsur olup, bireyin kendi cinsiyetine özgü değerleri öğrenmesi gereken bilgi ve beceriler arasında yer almaktadır. Bu bilgilerin doğru şekilde aktarılabilmesi için çocuğa uygun bir öğrenme ortamı sağlanması gerekirken, cinsel gelişime yönelik bilgi ve becerilerin öğrenilmeye başlanmasıyla birlikte cinsel eğitimin gerekliliği de ortaya çıkmaktadır (Çakmak ve Çakmak, 2012). Cinsel gelişime farklı bir bakış açısıyla bakıldığında, bireyin karar vermeyi öğrenmesi, sorumluluk alabilmesi gibi bireysel sosyal becerilerini, cinsel sağlık ve cinsellik ile ilgili bilgilendirme konularını içeren bir kavram olduğu ifade edilmeye başlanmıştır (Çalışandemir vd., 2010; Deniz ve Yıldız, 2018). Bu nedenle cinsel gelişimin, sosyal ve zihinsel becerilerle birlikte gelişim gösterdiğini söylemek mümkündür (Erdoğan, 2024). MEB, 2023 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda gelişim alanlarını bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim, öz bakım gelişimi ve motor gelişim olarak sınıflandırmaktadır. Cinsel gelişim, programda direkt olarak bulunmasa dahi, diğer gelişim alanlarındaki bazı kazanımların özellikleriyle örtüşmektedir (Erdoğan, 2024). Bu bağlamda, sosyal, bilişsel, dil, motor ve duygusal

gelişim alanları gibi cinsel gelişim de önemli bir gelişim alanı olarak değerlendirilmektedir.

### 2.3.2. Cinsel Gelişim Kuramları

#### 2.3.2.1. Psikoseksüel Kuram

Freud'un kurmuş olduğu psikoseksüel teoriye göre, insanların kişilik gelişimi psikoseksüel süreçlerden geçerek şekillenmektedir. Bunun sonucunda, cinsel gelişimin basamakları oluşmaktadır (Artan, 2018; Yavuzer, 2016). Psikoanalitik kuram, insanların yaşamlarının ilk altı yılındaki deneyimlerinin ve sosyal ilişkilerinin, ilerleyen yaşantılarındaki kişiliklerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynadığını savunmaktadır (Jacobs, 2003). Bu teoriye göre, insan yaşamının her döneminde belirli istek ve ihtiyaçları olan bir varlıktır. Bu dönemdeki gerekli basamakların sağlıklı ve başarılı bir şekilde geçilmesiyle, kişilik gelişimi de sağlıklı bir biçimde gerçekleşmektedir (Capuzzi ve Gross, 2011). Freud'a göre, insanda mevcut olan temel ilke libido olarak adlandırılmaktadır. Libido, insan vücudunda erojen bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Psikoseksüel kurama göre, insan yaşamının her döneminde erojen bölgenin, vücutta etkilediği bölge değişmektedir (Artan, 2018).

Psikoanalitik kuram beş önemli döneme ayrılmaktadır. Bunlar:

- *Oral dönem (0-1 yaş)*
- *Anal dönem (1-3 yaş)*
- *Fallik dönem (4-6 yaş)*
- *Gizil dönem (6-11 yaş)*
- *Genital dönem (12 yaş ve üstü)*

Her bir dönemin kendi içerisinde aşılması gereken kritik gelişim evresi bulunmaktadır (Garcia, 1995).

**Oral Dönem (0-1 yaş):** Freud'un psikososyal gelişim kuramına göre, gelişim evrelerinden birincisi oral dönemdir. Bu dönemde libido, bebeğin dil ve dudak bölümlerini de içeren ağız bölgesinde yoğunlaşır (Eser, 2008). Bu dönemdeki bebeklerin ellerinde bulunan her şeyi ağızlarına götürmeleri, emmeleri ve ısırma gibi davranışlar,

onlara haz verici bir duygu olarak görülür. Bebek, bu dönemde kendisini ağız yolu ile besleyen kişiyle bir bağ kurar. Ağız ile ilgili gereksinimlerin sağlıklı bir şekilde giderilmesi, bebekte anneye bağılılık ve çevreye karşı güven duygusunun gelişmesini sağlar. Ancak, bu dönemde yeterince sağlıklı bir şekilde gereksinimleri karşılanmayan bebeklerde fazla iyimserlik, bağılılık, pasiflik, sürekli onay alma beklentisi ve ben merkezilik gibi olumsuz kişilik özelliklerinin gelişmesine yol açabilir (Arı, 2005). Freud'a göre, oral dönemi sağlıklı ve başarılı bir şekilde atlatamayan bebekler, ileriki yaşantılarında aşırı yemek yiyen ve alkol tüketen kişiler olarak karşımıza çıkabilir (Genç ve Alkan Ersoy, 2016).

Özel gereksinimi olan çocuklarda 0-1 yaş dönemi, oral dönem özelliklerine bakıldığında, emme, biberondan beslenme, kaşıkla yeme, yutma ve çiğneme gibi becerilerde sorunlar görülebilmektedir (Hür ve Çınar, 2021). Bu sorunlar, özel gereksinimli çocukların bu dönemi olumsuz bir şekilde geçirmelerine neden olabilir.

**Anal Dönem (1-3 yaş):** Anal dönem, çocukluğun bir buçuk ve üç yaşları arasında gerçekleşen gelişim evresidir. Bu dönemde dikkati çeken en önemli özellik, çocuğun tuvalet alışkanlığı kazanmaya başlamasıdır. Tuvalet alışkanlığını kazanmaya başladıkça, odak noktası anal bölgeye kayar ve bu bölge çocuğun haz noktası haline gelir (Çelik, 2022). Bu dönemin sağlıklı bir şekilde atlatılabilmesi için, anne ve babanın tuvalet eğitimi sırasında sabırlı olmaları ve çocuğun yaşına uygun davranmaları büyük önem taşır. Çocuk, bu dönemde ailesinin beklentisi ile kendi istekleri arasında bir çatışma yaşar. Freud'a göre, bu dönemde tuvalet alışkanlığını kazanan çocuk, ailesiyle çatışma yaşayabilir. Eğer çocuk, tuvalet alışkanlığını istekli bir şekilde kazanmak istemezse ve anne-baba bu durumu aşırı rahat ve anlayışlı bir şekilde karşılayarak fazla toleranslı olursa, çocuk ilerleyen yaşlarında dağınık, düzensiz, özensiz ve ilgisiz olabilir (Freud, 1964). Diğer taraftan, anne ve baba tuvalet eğitimi sırasında çok baskıcı bir tutum ve davranış sergilerse, çocuk ileriki yaşantısında cimri, içine kapanık, inatçı ve pasif-agresif olabilir (Bozdemir ve Özcan, 2011).

**Fallik Dönem (4-6 yaş):** Freud'un psikoseksüel kuramında fallik dönem, çocukluğun dört ile altı yaşları arasına denk gelmektedir. Bu dönemde haz duyulan nokta genital bölgedir ve psikoseksüel kuramda önemli çatışmaların yaşandığı bir evredir (Bozdemir

ve Özcan, 2011). Freud'a göre, bu dönemde çocukların anne ve babalarına karşı aşırı ilgi göstermeleri, anne veya babalarına yoğun sevgi ve hayranlık duymaları, fallik dönemin temel özelliklerindendir (Yavuzer, 2017). Freud, bu aşamayı açıklamak için Oedipus ve Elektra komplekslerini ortaya koymuştur.

**Oedipus Kompleksi** erkek çocuklarının yaşadığı bir çatışma durumunu tanımlar. Erkek çocukları annelerine karşı aşırı yoğun ilgi ve sevgi gösterirken, babalarını kendilerine rakip olarak görüp kıskanırlar. Babalarıyla sağlıklı bir iletişim ve paylaşım kurduklarında bu dönem başarılı bir şekilde atlatılabilir (Yılmaz Esencan ve Rathfisch, 2017).

**Elektra Kompleksi** ise kız çocuklarının yaşadığı benzer bir durumu ifade eder. Kız çocukları babalarına karşı aşırı yoğun ilgi ve sevgi gösterirken, annelerine karşı bir rakip olma duygusu ve kıskanıklık hissi geliştirirler. Bu durumda çocuk içsel bir çatışma yaşar (Özbay, 2003). Fallik dönemdeki bu çatışmaların anne, baba ve çocuk arasında sağlıklı bir şekilde atlatılması, çocuğun cinsiyetine uygun davranışlar benimsemesine olanak sağlar (Yılmaz Esencan ve Rathfisch, 2017).

**Gizil Dönem (6-11 yaş):** Bu dönemde çocuk, artık arkadaşlarına ve sosyal çevresine yönelmeye başlamaktadır. Çocuklar, genellikle kendi cinsiyetlerinden kişilerle iletişim kurma eğilimindedirler. Bu süreçle birlikte, cinsiyet rolleri ve cinsiyet kavramı öğrenilmeye başlanır (Ehrmann, 2005). Eğer önceki dönemde karşılaşılan çatışmalar sağlıklı bir şekilde çözülememişse, çocuk bu dönemde sosyal çevresine uyum sağlamakta güçlük çekebilir (Erdoğan, 2011). Ergenlik dönemi öncesi "sessizlik" olarak bilinen bu evrenin sağlıklı bir şekilde geçmesi, çocuğun sorumluluk bilinci kazanmasında, akademik başarısında ve çevresine karşı hassas ve duyarlı bir kişilik geliştirmesinde büyük önem taşır (Bayrakçı, 2007). Freud'a göre, bu dönem cinsel dürtüler ve gelişim açısından daha sakin geçmektedir, ancak bu görüş oldukça fazla eleştiriye uğramaktadır. Çünkü bazı araştırmalar, bu dönemde cinsel dürtülere ve cinsel gelişime dair davranışların gözlemlendiğini ortaya koymuştur (Artan, 2021). Okul öncesi dönemde, önceki evrelerde cinsel konularda merakları giderilmeyen çocuklar, bu dönemde bu ilgilerini daha da artırarak devam ettirirler. Çocuklar, cinsel organlar, bebeğin nasıl dünyaya geldiği, cinsiyetler gibi konularda daha fazla soru sormaya başlarlar (Saranlı, 2018).



**Genital Dönem (12 yaş ve üstü):** Cinsel gelişmenin ve değişimin görüldüğü bu dönemde, çocuklar cinsel özellikler kazanmaya başlarlar. Bu dönemde her iki cinsiyetteki çocuklarda da fiziksel ve fizyolojik değişiklikler yaşanır (Kulaksızoğlu, 2011). Ergenliğin başlamasıyla birlikte, çocuklar karşı cinsiyetteki kişilere ilgi duymaya başlar (Bee ve Boyd, 2009). Freud, bu dönemin oldukça çatışmalı ve gerilimli olduğunu belirtmiş ve ergenlikte yaşanan fiziksel ve psikolojik olayların, bireyin gelişimi üzerinde büyük bir öneme sahip olduğunu ifade etmiştir (Santrock, 2014). Ergenlik dönemi, cinsel davranışların, sevgi yeteneğinin ve karakterin temellerinin atıldığı bir süreçtir (Erim, 2011). Bu dönemi sağlıklı bir şekilde atlatabilmek için, ergenin her iki cinsiyetteki kişilerle sağlıklı ilişkiler kurması, sosyal etkinliklere katılması, kendi geleceğiyle ilgili hedefler oluşturması ve mesleğini belirleme yolunda adımlar atması gerekmektedir (Saranlı, 2018).

#### **2.3.2.2. Psikososyal Kuram**

Kuramın kurucusu Erik Erikson, toplumun ve kültürün, bireylerin cinsel kimliklerini ve cinsel davranışlarını şekillendirdiğini belirtmiştir (Özgün, 2017). Erikson'un kuramı, Freud'un psikoseksüel kuramından; cinsel dürtülere verilen önem, toplumsal çevrenin etkisi ve gelişimin sürekliliği gibi konularda ayrılmaktadır. Freud cinsel dürtülere ağırlık verirken, Erikson bu dürtüleri kabul etmekle birlikte daha az vurgulamış ve kimlik duygusunun adım adım gelişimine odaklanmıştır (Bee ve Boyd, 2009).

Erikson'a göre, yaşam sekiz gelişim evresinden oluşur ve her evrede bireyin çözmesi gereken belirli psikososyal çatışmalar bulunmaktadır. Bu evrelerin sağlıklı şekilde tamamlanmaması, bireyde öz güven eksikliği, uyum güçlüğü ve içsel huzursuzluk gibi sorunlara yol açabilmektedir (Özgün, 2017). Her evre, bireyin kişilik gelişiminde kritik bir rol oynamakta ve bir sonraki evrenin temelini oluşturmaktadır. Erikson'un kuramında her evre, biri olumlu diğeri olumsuz olmak üzere iki temel özelliğin çatışmasını içerir. Bireyin bu çatışmadan hangisini kazandığı, kişilik gelişimini doğrudan etkilemektedir (Arslan ve Arı, 2008).

*“Erikson'un Psikososyal Gelişim Evreleri”*

1. “*Temel Güvene Karşı Güvensizlik (0-18 ay)*”
2. “*Özerkliğe Karşı Utanç ve Şüphe (18 ay- 3 yaş)*”
3. “*Girişimciliğe Karşı Suçluluk Duygusu (3-6 yaş)*”
4. “*Çalışkanlığa Karşı Yetersizlik Duygusu (6-11 yaş)*”
5. “*Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası (12- 21 yaş)*”
6. “*Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık (21-30 yaş)*”
7. “*Üretkenliğe Karşı Verimsizlik (30-65 yaş)*”
8. “*Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk (65 yaş ve üzeri)*”

Erikson’un psikososyal kuramında yapılan bu araştırmayı kapsayan ilk üç evre açıklanmıştır.

### **1. Temel Güvene Karşı Güvensizlik (0-18 ay)**

Güven duygusu, Erikson’a göre kişilik ve cinsel kimlik gelişiminde önemli bir rol oynar. Bebekken temel güven duygusunu kazanmış bireyler, ilerleyen süreçlerde hem kendilerine hem de çevresindekilere karşı güven duyabilen, uyum sağlama becerilerini geliştiren sağlıklı bir yetişkin kimliği elde ederler (Maree, 2021; Yiğit ve Ürücü, 2020). Bebeklerde temel güven duygusunun gelişimi, ihtiyaçlarının zamanında ve yeterli şekilde karşılanmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bebekler, ihtiyaç duyduklarında annelerinin ya da bakım veren kişilerin bu ihtiyaçları karşılayacağına dair bir güven geliştirirse, temel güven duygusunu kazanmış olurlar (Sekowski, 2022). Bebek bu güven duygusunu kazanamazsa, kendisine ve çevresine karşı güvensizlik hissetmeye başlar. Bu dönemde bebeğin beslenme ve korunma gibi temel gereksinimlerinin anne baba tarafından karşılanması büyük önem taşır. Bebekte temel güven duygusunun gelişimine destek olunduğunda, ilerleyen dönemlerde yaşama daha umutla bakan bir birey olması sağlanır. Güvensizlik duygusu ise, bebeğin ihtiyaç anında bakım veren kişinin yanında olmaması durumunda ortaya çıkar. Bebeğin temel gereksinimlerinin zamanında karşılanmaması, ilgi ve şefkatten yoksun kalması gibi etkenler, onun güvensiz hissetmesine neden olur ve bu durum bebekte içe kapanmaya yol açar (Erdoğan ve Koç, 2022). Bunun tam tersi olarak, ihmale uğramış, gereksinimleri yeterince ve zamanında karşılanmamış ya da aşırı korumacı bir tavırla yetiştirilmiş bebekler, yaşamın güvenilir bir şey olmadığı fikriyle büyür. Bu dönem, Freud’un oral dönemde tanımladığı özelliklerle de paralellik göstermektedir (Arı, 2005).

## **2. Özerkliğe Karşı Utanç ve Şüphe (18 ay- 3 yaş)**

Bu dönem, bir buçuk yaşından itibaren başlayıp üç yaş civarında sona eren erken çocukluk sürecini kapsamaktadır. Bu dönemde çocuklarda kas sisteminin kontrolü artmaktadır. Artan kas kontrolüyle birlikte, çocuklar yürüme, koşma, konuşma, nesneleri tutma ve bırakma gibi psikomotor beceriler kazanırlar (Maree, 2021). Özerk olarak davranmak isteyen çocuklara bu konuda izin verilmediğinde, utanma duygusu artabilir ve çocuğun kendine olan güveni azalabilir (Atak, 2011). Özellikle bu süreçte çocuklar, yoğun bir şekilde bağımsızlık kazanma isteği içerisindeydir. Burada bahsedilen bağımsızlık, çocuğun hareketlerini ve vücudunu kontrol edebilme becerisi olarak değerlendirilir. Bu evrede çocuklar, neyi nasıl yapacaklarına kendileri karar vermek isterler. Hangi giysiyi giyeceklerine, tuvalet ihtiyaçlarını ne zaman gidereceklerine ne zaman uyuyacaklarına kendileri karar vermeye isteklidirler. Bu nedenle tuvalet ihtiyacının da bu dönemde önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Yeterli ve zamanında sağlanan bağımsızlık fırsatları, çocuğun bu dönemi başarılı bir şekilde atlatmasını sağlayacaktır. Ancak yeterince fırsat verilmeyen çocuklar, kendinden utanan ve hata yapmaktan korkan bireyler olarak büyüme riski taşımaktadır (Özbay, 2003).

## **3. Girişimciliğe Karşı Suçluluk Duygusu (3-6 yaş)**

Bu evre, çocuğun yaklaşık 3-6 yaş arasına denk gelmektedir. Erikson'a göre, bu dönemde çocukta kendi gücüne inanma ve bir birey olarak neler yapabileceğine dair inanç gelişmeye başlar. Erikson'a göre bu dönemde:

- Çocuklar giderek özgürce davranmak istemekte ve bu nedenle kendilerine daha geniş, kısıtlamalardan uzak bir alan yaratmaya çalışmaktadırlar. Merak ettikleri her konuda sınırsız soru sorma eğilimindedirler. Bu dönemde çocuğun düşünce yapısı ve hayal gücünde artış gözlemlenir.

Bu süreçte çocuk, yetişkinlerin cinsiyet rollerine karşı bir merak geliştirir. Farklı rolleri tanıyan ve kendisiyle özdeşim kuran çocuk, bu rolleri deneyerek kendi kimliğini oluşturmaya çalışır. Tüm bu denemelerin sonucunda çocukta gelişen temel duygu, girişim duygusudur (Gürses ve Klavuz, 2011). Bu dönemde girişimsel faaliyetleri ebeveynleri tarafından desteklenen ve cesaretlendirilen çocuklar, hata yapmaktan korkmadan yeni durumların içine girebilirler. Ancak, çocukların bu dönemde yaptığı girişimler kısıtlanır

ya da reddedilirse, çocuk hata yapmaktan korktuğu için yeni girişimlerde bulunmaktan kaçınacaktır (Orhan ve Ayan, 2018).

### **2.3.2.3. Bilişsel Gelişim Kuramları**

Bilişsel gelişim, bireylerin çevresindeki dünyayı algılama, anlamlandırma ve aktif zihinsel süreçleri içeren bir ilerlemeyi ifade eder. Bu süreç, düşünme yöntemlerinin daha karmaşık ve etkili hale gelmesini içerir. Jean Piaget, çocuğun doğumdan ergenliğe kadar olan evrelerini ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Piaget'in görüşlerine göre bilişsel gelişim, beynin ve sinir sisteminin olgunlaşmasıyla ve bireyin çevresine uyum sağlayabilmesi ile gerçekleşir.

Piaget, bu evreleri dört gruba ayırmıştır (İnanç vd., 2015).

**Duyu Motor Evresi (0-2 yaş):** Bebeğin doğumdan itibaren başlayan ve yaklaşık iki yaşına kadar süren bu evre, bilişsel gelişimin temel basamaklarından birini oluşturur. Bu evredeki bebekler, çevrelerini algılamak ve anlamlandırmak için keşif yaparlar. Bu evrenin daha başlarında olan bebekler, yalnızca refleksif tepkiler karşısında davranış örüntülerini ve sembolleri kullanabilir (Santrock, 2014). Piaget'e göre bebeklerin bu evrede kazanmış oldukları davranışlar, zamanla gelişerek belirli bilişsel şemalar haline dönüşür. Bu evrede kazanılan en önemli özellik nesne devamlılığıdır. İki yaşına gelen çocuk, nesne göz önünden kaybolursa bile varlığını sürdürdüğünü kavrayabilir. Bu evrenin diğer bir özelliği ise ertelenmiş taklittir. Çocuk model durumu gözlemledikten sonra, model ortadan kalksa bile o davranışı taklit etme özelliği gösterebilir (Yavuzer, 2007).

**İşlem Öncesi Evre (2-7 yaş):** Bu evre, Piaget için ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü Piaget, bu evrenin bir sonraki bilişsel gelişim evreleri açısından belirleyici özellikler taşıdığını savunmaktadır. Çocuklarda bu evrenin başlarında sınırlı bir kelime kapasitesi olmasına rağmen, simgesel düşünme becerisi gelişir. Ancak çocuklar, olaylar ve kavramlar arasında mantıksal bir çerçeve içinde ilişki kuramazlar. Bunun nedeni, henüz neden-sonuç ilişkisini anlayabilecek bilişsel olgunluğa erişememiş olmalarıdır (Aydın, 2016). Bu evrede kazanılan en önemli özellik, zihinsel sembollerin kullanımınıdır. Çocuklar bu dönemde sembolik oyunlar oynayabilirler. Örneğin, bir kalemi uçakmış gibi uçurarak oyun kurabilirler. Ayrıca, bu dönemde benmerkezcilik belirgin biçimde ortaya çıkar. Çocuk, kendi bakış açısını herkesin bakış açısı gibi düşünerek hareket eder. Bu evrede çocuklar, aynı zamanda canlandırmacılık (animizm) eğiliminde de olabilirler; yani cansız

nesnelerle canlıymış gibi konuşabilirler. Bununla birlikte, özelden özele akıl yürütme ve kalıp yargılar geliştirme gibi düşünme biçimleri gözlemlenebilir (Berk, 2013). Ancak bilişsel beceriler henüz tam olarak olgunlaşmadığı için, bu evre çocukların kendine özgü sınırlılıklarını da ortaya çıkarır (Gürkan, 2019).

**Somut İşlemler Evresi (7-11 yaş):** Bu evrede çocuklar, bilişsel gelişim sürecindedir ve somut işlemleri kullanmaya başlarlar. Yani çocuk artık olayları sadece kendi bakış açısından değil, başkalarının bakış açısından da değerlendirebilir. Dolayısıyla çocuklar, benmerkezcilikten uzaklaşmaya başlamaktadır (Deniz, 2018). Bu dönemde çocukların mantıksal düşünme becerileri gelişir; ancak soyut düşünme becerisine tam olarak ulaşamazlar. Bilişsel olarak, nesnelerin fiziksel özelliklerindeki değişimlerin miktar, sayı ve hacmi etkilemediğini kavrayabilirler. Ayrıca, sınıflandırma ve sıralama da bu evrede gelişen diğer bilişsel beceriler arasında yer alır (Gandler ve Gardiner, 2010).

**Soyut İşlemler Evresi (11 yaş ve üzeri):** Bu evrede çocuk, artık bir yetişkin gibi soyut düşünme yeteneğine sahip olur. Karşılaşılan problemler, mantıksal bir çerçeve içinde çözümlenebilir hâle gelir. Bu evrede, ergenliğe girmiş çocuğun düşünce biçimi önceki evrelere göre köklü bir şekilde farklılaşır. Ergenler artık soyut işlemlerle düşünce akışı oluşturabilir, düşüncelerini sistematik şekilde organize edebilirler. Ayrıca, olasılığa dayalı akıl yürütme ile bir duruma ilişkin farklı sonuçlar öngörebilirler (Çamlıbel, 2012). Kohlberg, Piaget'nin geliştirdiği teorilerden ilham alarak kendi cinsel gelişim kuramını oluşturmuştur. Bu kuramda, çocukların cinsiyetle ilgili bilgileri kavrama süreçlerinin bilişsel gelişimle ilişkili olduğunu vurgular. Kohlberg'e göre çocuklar, cinsel kimliği anlamada belirli bilişsel aşamalardan geçerler (Saranlı, 2018). Bu üç aşama şunlardır:

1. **Toplumsal Cinsiyet Kişiliği:** Bu aşamada çocuklar, çevrelerindeki kişilerin erkek ya da kadın olduğunu ayırt edebilirler. Fiziksel farklılıkları tanımlar ve kendi cinsiyetinin kız ya da erkek olduğunu anlamaya başlarlar (Bayhan ve Artan, 2007).
2. **Cinsel Sabitlik:** Bu aşamada çocuk hem kendi cinsiyetinin hem de çevresindeki kişilerin cinsiyetlerinin zamanla değişmeyeceğini fark eder. Yani, zaman geçse de kişilerin cinsiyetlerinin değişmediğini kavrar (Saranlı, 2018).
3. **Cinsiyet Tutarlılığı:** Bu aşamada çocuk, çevresindeki kişilerin saç stili ya da kıyafetleri gibi dış görünüşlerinde değişiklik olsa bile, bu durumun cinsiyetlerini

değiştirmeyeceğini anlar. Yani, fiziksel değişimlerin cinsiyeti etkilemediğini kavrar (Bayhan ve Artan, 2007).

Çocuklar kendi cinsiyetlerini kavramaya başladıklarında, çevrelerindeki bireyleri de kadın ve erkek olarak sınıflandırmaya başlarlar. Bu sınıflandırmalar sadece aile ve yakın çevreden değil, medya ve çeşitli gözlem kaynaklarından da etkilenererek şekillenir. Yaklaşık altı yaş civarında, çocuklar cinsiyet korunumu kavramını kazanmaktadırlar (Bozer, 2021). Bilişsel gelişim kuramlarına göre, çocukların cinsel kimliği bir kez oluştuğunda, davranışları bu kimlik etrafında şekillenmeye başlar. Bu kuramlar, çocukların sosyal çevresinden bilgi toplayarak dünyayı algılamasında aktif bir rol oynadığını vurgular. Bilişsel gelişim kuramı, sosyal öğrenme kuramlarından bu noktada ayrılır. Sosyal öğrenme kuramı, çocuğun çevresindeki yetişkin ya da modellerden öğrenmesini temel alırken; bilişsel gelişim kuramı, çocuğun içsel süreçlerine ve cinsiyet kimliğini kendi başına geliştirmesine odaklanır (Dökmen, 2015).

#### **2.3.2.4. Sosyal Öğrenme Kuramı**

Kadınlar ve erkekler, sosyal yaşamlarında farklı davranış biçimleri sergilerler. Bu farklılıklar, bireylerin cinsiyet tipini belirlemektedir. Cinsiyet tipi ise, bireyin çevresinde gözlemlediği davranışları ve anne, baba, öğretmen gibi rol modellerinden edindiği tecrübeleri taklit ederek oluşturduğu cinsiyet kimliği ile ilişkilidir (Bozer, 2021).

Sosyal öğrenme kuramına göre, bir insanın herhangi bir davranışı öğrenmesi için mutlaka deneme-yanılma yolunu kullanması gerekmez; bunun yerine, gözlem yapması yeterlidir. Bu da öğrenmenin daha hızlı gerçekleşmesini sağlar (Oruç, 2011). Gözlem yoluyla öğrenme, bilişsel bir süreçtir. Bireyler yalnızca gerçek kişileri değil, sosyal medyada gördükleri karakterler ya da kitaplarda yer alan figürler gibi sosyal ve sembolik modelleri de taklit ederek öğrenebilirler. Bir modelin taklit edilebilmesi için bazı önemli aşamalar bulunmaktadır. Bu aşamalar: modele dikkat etme, bilgileri akılda tutma, davranışı sergileyebilecek hareket becerilerine sahip olma, pekiştirme ve motivasyondur (Kağıtçıbaşı ve Kansu, 1999). Sosyal öğrenme kuramına göre, cinsiyet rolleri, cinsiyet kimliğinin gelişimi ve cinsiyete uygun davranışlar, doğrudan öğrenme ve gözlem yoluyla kazanılır. Doğrudan öğrenme, çocuğun çevresinde bulunan bireylerin, belirli davranışları ödüllendirmesi ya da cezalandırması ile gerçekleşir. Gözlem yoluyla öğrenmede ise,

çocuklar kendi cinsiyetlerine uygun bireylerin davranışlarını gözlemleyerek ve taklit ederek öğrenirler. Örneğin, kız çocukları annelerinin; erkek çocukları ise babalarının davranışlarını model alarak öğrenme sürecini tamamlarlar (Bayhan ve Artan, 2007).

### **2.3.3. Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Cinsel Gelişim**

Okul öncesi dönemdeki çocuklar, kendi bedenleri ve başkalarının bedenleri hakkında oldukça meraklıdırlar. Bu dönemde çocukların bilişsel gelişimi, kendilerini ve çevrelerinde olup bitenleri anlamaya yönelik sorular sormalarına zemin hazırlar. Erken çocukluk dönemi, gelişimin en hızlı olduğu dönemlerden biri olduğundan, çocukların bu tür soruları daha sık sormaları beklenir (Deniz, 2012).

Çocuklar genellikle iki yaşından itibaren cinsellikle ilgili sorular sormaya başlarlar ve bu sorular çoğunlukla doğumla ilgili konuları kapsar. Aynı soruları tekrar tekrar sormaları oldukça doğaldır; çünkü yaşa bağlı olarak çocukların olayları anlama düzeyleri farklılık gösterir. Bu merak, gelişimsel olarak normal bir sürecin parçasıdır. Önemli olan, çocukların sordukları sorulara yaşlarına uygun, cezalandırıcı olmayan ve anlayışlı bir şekilde yanıt verilmesidir. Bu yaklaşım, çocuğun ileride sağlıklı sosyal ilişkiler kurmasına ve cinsel kimlik geliştirmesine katkı sağlar (Bulut vd., 2006).

Üç yaş civarındaki çocuklar, kendilerini ve bedenlerini tanımanın yanı sıra kadın ve erkek olmak üzere iki farklı cinsiyetin varlığını da fark etmeye başlarlar. Bu yaş grubundaki çocukların soruları genellikle cinsiyetler arasındaki farklarla ilgilidir. Cinsiyet farklılıklarının en temel belirleyicisinin cinsel organlar olduğunu kavrarlar (Artan, 2021). Bu dönemde çocuklar, bedenlerinin belirli bölgelerine dokunduklarında uyarıldıklarını ve hoş bir doyum yaşadıklarını fark edebilirler. Bu hoş duyguların etkisiyle, bu davranışları tekrar etme eğiliminde olabilirler. Bu süreçte çocuklar mastürbasyon yapabilirler. Mastürbasyon, bireyin kendi cinsel organına dokunarak cinsel haz alması olarak tanımlanır ve okul öncesi dönemde sıkça gözlemlenen bir davranıştır (Dalzell, 2017).

Okul öncesi dönemdeki çocuklar, yetişkinlerin bedenini görmek isteyebilir; hatta zaman zaman kendi bedenlerini başkalarına gösterme eğiliminde de olabilirler (Artan, 2021). Bu dönemde çocuklar, anne babalarının ardından çevresindeki diğer bireylerle de

sosyalleşmeye başlarlar (Dalzell, 2017). Arkadaşlarıyla olan etkileşimlerinde sarılma, öpüşme, cinsel organları gösterme gibi davranışlar yaygın olarak görülebilir (Graaf ve Rademakers, 2006).

Cinsiyet sınıflandırmaları ile ilgili farklılıkların fark edilmesiyle birlikte, çocukların cinsiyet kimlikleri daha fazla önem kazanmaya başlar. Bu süreç, genellikle üç-dört yaş civarına denk gelir. Bu dönemde çocuklar, ‘kız çocuk’ ve ‘erkek çocuk’ kavramlarını ayırt edebilir ve oyun oynarken kendi cinsiyetlerine uygun arkadaşları seçmeye yönelirler. Bu durum, çocuğun cinsiyet kimliğinin oluşmaya başladığını gösterir (Dereobalı vd., 2013).

Beş-altı yaşlarındaki çocuklar, toplumsal cinsiyet rolleri konusunda oldukça katı düşüncelere sahip olabilirler (Bacıoğlu ve Tezel, 2020). Bu yaş grubundaki çocuklar, toplumsal kuralların farkına varırlar ve bu kurallara kesin olarak uyulması gerektiğini düşünürler. Henüz soyut düşünme becerileri gelişmediği için, kurallara uyma konusunda katı ve esnek olmayan tutumlar sergileyebilirler (Yavuzer, 2017). Örneğin bazı kız çocukları saçlarını kestirdiklerinde erkek olacaklarını düşünebilir ve bu nedenle saç kestirme konusunda sert tepkiler verebilirler (Semerci, 2018). Ancak çocuk büyüdükçe bu katı düşünceler zamanla esneklik kazanır.

Araştırmalar, anasınıfı düzeyindeki çocukların genellikle kendi cinsiyet kimliklerine uygun davranışlar sergilediklerini göstermektedir. Cinsel gelişim sürecinde sosyal öğrenme, akran etkileşimi, aile desteği ve cesaretlendirme önemli faktörlerdendir. Bu süreçte çocuk, toplumsal olarak kabul gören cinsel kimliğine uyum sağlamaya başlar (Eser ve Çeliköz, 2009).

Beş yaş civarındaki çocuklarda zaman zaman kötü söz kullanımı ve cinsel içerikli konuşmalar görülebilir. Bu tür konuşmalar, genellikle çocukların akranları ile yaptığı sohbetlerde ortaya çıkar. Bunun bir nedeni, çocukların anne babalarının bu konulardaki tepkilerini gözlemleme çabalarıdır (Dalzell, 2017).

Anne babaların, çocuklarının cinsel içerikli soruları karşısında kaygılanmamaları, utanmamaları ve bu soruları geçiştirmemeleri önemlidir. Sakin, açık ve anlayışlı bir tutumla verilen yanıtlar, çocuğun sağlıklı bir cinsel gelişim göstermesi açısından kritik öneme sahiptir (Pariera, 2016). Unutulmamalıdır ki tüm çocuklar benzer gelişimsel aşamalardan geçerek büyürler. Çocukların cinsellikle ilgili meraklarının bastırılması, ayıplanması ya da susturulması; onların cinsellik konusunda olumsuz tutumlar



geliştirmelerine, meraklarını yanlış yollarla gidermelerine ve suçluluk duyguları yaşamalarına neden olabilir (San Bayhan ve Artan, 2004). Bu nedenle, okul öncesi dönem cinsel eğitim açısından etkili bir şekilde değerlendirilmelidir. Bu süreçte, anne babalar çocuklarının cinsel gelişiminde ilk öğretici konumundadır (Deniz ve Yıldız, 2018).

Kandır (2004)' a göre okul öncesi dönemde olan çocuklarda görülebilen cinsel davranışlar şunlardır;

- Giysilerini çıkarırken çıplak olmayı ve çıplak dolaşmayı severler.
- Bazı zamanlar cinsel organları ile oynama davranışları gösterirler.
- Kendisinden büyüklerin vücutları ile ilgili sorular sorarlar.
- Kendi cinsiyetinin zıttı olan kişilerin vücutlarını merak eder ve görmek isterler.
- İnsanların nasıl doğduğunu, anne karnından nasıl çıktığına ilişkin sorular sorarlar.
- Cinsellikle ilgili resim, görüntüler dikkatlerini çeker.
- Kendi cinsiyetindeki arkadaşını ya da karşı cinsteki arkadaşını dudaktan öpmek isteyebilir.
- Cinsiyet farklılığını ortaya koyan evcilik gibi oyunlarda rol almak ister.

#### **2.3.4. Özel Gereksinimli Çocuklarda Cinsel Gelişim**

Özel gereksinimli çocukların cinsel gelişimi, bireysel özelliklerine bağlı olarak bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Bu çocukların bilişsel olgunluk düzeylerindeki farklılıklar, ebeveynlerini model almayı, akranlarından bilgi edinmeyi, gözlem yapmayı, uygun sosyal ve cinsel davranışlar geliştirmeyi ve çeşitli deneyimler kazanmalarını önemli ölçüde kısıtlamaktadır (Çetin ve Yükselen, 2005).

Özel gereksinimli çocukların ebeveynleri, bazen çocuklarının daima çocuk kalacağına dair yanlış bir inanca sahip olabilirler (Çelik, 2017; Mandan Sürücü, 2009). Bu tür yanlış inanışlar, özel gereksinimli çocuğun yaşamını ve özellikle cinsel gelişimini zorlaştıran bir engel oluşturabilir. Ancak, bireyin görme, zihinsel, işitme veya bedensel yetersizliği olması, onun cinselliğini ifade etme hakkını ortadan kaldırmaz veya bu hakkı değiştirmez. Her birey, özel gereksinimi olsun olmasın, cinsel ihtiyaçlara sahiptir ve bu ihtiyaçlar çocukluk döneminden itibaren başlar (Çakmak ve Çakmak, 2012). Bu bağlamda, özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinin cinsel risk faktörleri konusunda farkındalıklarını

artırmaya yönelik cinsel eğitim almaları, ailelerin karşılaştıkları zorlukları azaltarak yaşam kalitelerini yükseltme potansiyeline sahiptir (Gündoğdu vd., 2023).

Toplumda, özel gereksinimli çocukların cinsel dürtülerinin akranlarına kıyasla daha fazla olduğu yönünde yaygın bir kanı bulunmaktadır (Kale ve Özgün, 2016). Bu algı, büyük ölçüde özel gereksinimli çocukların cinsel dürtülerini kontrol edememeleri ve toplumsal normlara uygun olmayan zaman, mekân ve durumlarda cinsel içerikli davranışlar sergilemeleriyle ilişkilendirilmektedir (Gündoğdu vd., 2023).

## **2.4. CİNSEL EĞİTİM**

### **2.4.1. Cinsel Eğitim Tanımı**

Cinsel gelişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için cinsel eğitimin önemi büyüktür (Teke ve Melekoğlu, 2022). Cinsel eğitim; çocuğun fiziksel, duygusal ve cinsel gelişimini anlayabilmesini, sağlıklı bir kişilik geliştirmesini, insan cinselliğine ve başkalarının haklarına saygılı bir bakış açısı kazanmasını ve aynı zamanda olumlu tutumlar ile değer yargıları oluşturmalarını amaçlayan bir süreçtir (Güngör Aytar vd., 2014; akt. Erdoğan, 2024). Cinsel eğitim, çocukların toplumdaki cinsellikle ilgili değerleri öğrenmelerine yardımcı olurken, aynı zamanda cinsellikle ilgili uyumlarını bozabilecek korku, utanç ve suçluluk gibi duygulardan uzaklaşmalarını sağlayarak psikolojik iyi oluşlarını desteklemeyi amaçlamaktadır (Eliküçük, 2011; Deniz, 2012).

Amerikan Pediatri Birliği'nin 2016 yılında yayımladığı raporda, çocuklar ve ergenlere cinsellik konusunda bilişsel, duygusal ve davranışsal öğrenme yöntemleriyle güvenli ve olumlu bir bakış açısı kazandırılmasının önemi vurgulanmıştır. Benzer şekilde, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), 2018 yılında yayımladığı bildiride cinsellik eğitiminin çocukların sağlıklarını koruyabilmesi, saygılı ve sosyal ilişkiler kurabilmeleri, aldıkları kararların kendilerini ve diğer bireyleri nasıl etkilediğini anlayabilmeleri ve yaşam boyu haklarının güvence altına alınabilmesi için gerekli bilgi, beceri ve değerlerle donatılmalarını amaçladığını belirtmiş; ayrıca okullarda cinsel eğitimin gerekliliğinin altını çizmiştir. Bu bağlamda, çocuklara sunulacak cinsel eğitimin içeriği de oldukça önem arz etmektedir. Söz konusu içeriğin; vücudunu tanıma, cinsel

kimlik edinimi, mahremiyet eğitimi ve cinsel istismardan korunma gibi temel konuları kapsamalı gerekmektedir (Kardeş ve Güney Karaman, 2018).

Cinsel eğitimin en önemli olduğu dönem ise okul öncesi dönemdir. Bu dönemde çocuklar çevrelerini keşfetme ve öğrenme isteğiyle doludurlar. Bu istek, onların gelişim süreci üzerinde büyük etkiler yaratır. Çocukların cinsel konularla ilgili sorular sormaları da bu gelişim sürecinin doğal bir parçasıdır. Bu yaş grubundaki çocuklar yalnızca ilgilerini çeken konular hakkında sorular sorarlar ve sordukları soruların yanıtlarını hazır olduklarında dinlerler. Merak doğrultusunda yöneltilen bu sorular, çocukların bilgi arayışlarını ve gelişimsel ihtiyaçlarını yansıtır (Köksal, 2015). Dolayısıyla çocukların sordukları sorulara cevap verme sürecinde, anne babaların çocuğun bu bilgiyi almaya hazır olup olmadığını anlaması ve yaşına uygun cevaplar vermesi büyük önem taşımaktadır (Gürses ve Kılavuz, 2011). Sağlıklı bir cinsel eğitimin verilebilmesi için anne babaların, çocuklara anlaşılır ve yaşına uygun açıklamalarda bulunmaları gerekmektedir. Bu süreçte gerçekçi cevaplar verilmesi, çocuğun bilişsel gelişimini desteklediği gibi diğer gelişim alanlarını da olumlu yönde etkiler (Güneş, 2016). Ancak çocuklar cinsellikle ilgili sorularına yanıt bulamadıklarında, bilgiye ulaşmak amacıyla farklı kaynaklara yönelme ihtiyacı hissedebilirler. Bu durum, çocukların yanlış, eksik ya da riskli bilgilere ulaşmalarına neden olabilir. Bu nedenle, anne babaların cinsel eğitim konusunda yeterli ve sağlıklı bilgiye sahip olmaları ve bu bilgileri çocuklarına doğru bir şekilde aktarmaları son derece önemlidir (Stone vd., 2013)

#### **2.4.2. Cinsel Eğitim Sürecini Etkinleyen Etmenler**

Çocukların gelişim sürecinde ailenin rolü oldukça önemlidir. Aile, çocuğun ilk eğitim ortamı olup, çocuğun kişisel ve sosyal gelişimi üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Özellikle okul öncesi dönemde, çocuğun anne ve babasıyla kurduğu ilişkiler büyük bir önem arz etmektedir (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2013). Cinsel eğitim konusunda çocukların ilk eğiticileri aileleridir. Aileler, çocuklarına doğru ve sağlıklı bilgi sunmanın yanı sıra sergiledikleri davranışlarla da örnek olmaktadır. Anne ve babalar,

çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kurarak, sevgilerini hissettirerek, duygularını paylaşarak ve bedenın bölümlerini öğreterek cinsellikle ilgili temel bilgileri aktarmaktadırlar (Öngider, 2013). Ancak, birçok ailede cinsel gelişimle ilgili bilgilerin gizlendiğı, çocukların sorularına yanıt vermekten kaçınıldığı veya konunun tamamen kapatıldığı gözlemlenmektedir. Bazı aileler, çocuklarının “Ben nasıl doğdum?” gibi sorularına gerçekçi yanıtlar vermek yerine, yanlış yönlendirmelerde bulunabilmektedir. Bu tür yanlış bilgiler, çocuğun ebeveynlerine duyduğu güveni zedeleyebilmektedir (Yavuzer, 2017). Ebeveynleri tarafından bilgi ihtiyacı yeterince karşılanmayan çocuklar, bu bilgileri çevrelerinden veya medya aracılığıyla edinmeye çalışabilirler. Ancak, denetimsiz bir biçimde elde edilen bu tür bilgiler, çocuklar için risk teşkil edebilmektedir. Çocuklar, eksik ya da hatalı bilgileri akranları aracılığıyla öğrenmeye çalışarak yanlış yönlendirmelere maruz kalabilmektedirler. Bu durum, çocukların cinsel gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Bulut vd., 2006). Çocukların cinsellik konusunda ebeveynleriyle kurdukları iletişim, bu bağlamda büyük bir öneme sahiptir. Çocuklar, doğru ve yanlış davranışları anne ve babaları aracılığıyla öğrenmektedir. Ancak, çocukların cinselliğı ayıp ve yanlış bir kavram olarak algılamaları, meraklarını bastırmalarına ve konuya dair soru sormaktan kaçınmalarına neden olabilmektedir (Sevim, 2011). Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarının sorularına yaşlarına uygun ve gerçekçi yanıtlar vermeleri gerekmektedir. Okul öncesi dönemde, çocuklara beden bölümlerinin anatomik isimleriyle öğretilmesi, sağlıklı bir cinsel gelişim açısından kritik bir öneme sahiptir (Ertaş, 2024).

Medyanın, çocukların cinsel eğitimi ve gelişimi üzerindeki etkisi de yadsınamaz bir gerçektir. Medya, hem bilgi alışverişini hem de iletişimi kolaylaştıran bir araç olarak toplumsal cinsiyet kavramını öne çıkarmaktadır (Tanrıöver vd., 2009). İnsanların toplumsal cinsiyet ile ilgili kavramları çocukluk döneminden itibaren geliştirdiğı bilinmektedir (Kalan, 2010). Medyanın sunduğı olumlu ya da olumsuz içerikler, çocukların zihinlerinde derin etkiler bırakabilmektedir (Arslan, 2011). Çocukların televizyon karşısında geçirdiğı sürenin giderek arttığı göz önüne alındığında, medya içeriklerinin cinsiyet rollerini pekiştirdiğı görülmektedir (Altınkılıç ve Özkan, 2014). Çizgi filmler ve diğer medya içerikleri, çocukların zihninde kadın ve erkek rollerine dair kalıplar oluşturabilmektedir (Bozer, 2021). Medya, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını pekiştirerek bireylere sunmakta ve bu durum cinsiyet eşitsizliğini artırmaktadır (Gültekin

ve Yıldız, 2009). Özellikle reklamlarda kadın figürünün ev işi yapan, fedakâr ve şefkatli bir birey olarak temsil edilmesi, toplumsal cinsiyet rollerini daha da belirgin hâle getirmektedir (Köker ve Karaaslan, 2011). Bunun yanı sıra, medyada çocuklara ve farklı cinsel yönelimlere sahip bireylere yönelik etik ihlallerin sıkça yapıldığı görülmektedir. Bu durum, şiddet temelli cinsiyet eşitsizliğini artıran unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Erol, 2014).

Okul ve öğretmenler de çocukların cinsel gelişim sürecinde önemli bir role sahiptir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar, cinsel kimlik edinimi ve bağımsız, kendine güvenen bir kişilik geliştirme sürecindedirler (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2003). Çocukların büyük bir bölümünü okulda öğretmenleri ve arkadaşlarıyla geçirdikleri düşünüldüğünde, öğretmenlerin ve eğitim kurumlarının çocukların cinsel gelişimi üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Okullar, çocuklar için akademik bilgilerin öğrenildiği yerler olmanın yanı sıra, sosyalleşme sürecinin de önemli bir parçasıdır. Öğretmenler, çocukların en önemli rol modellerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Önder Demirbaş, 2019).

Eğitim materyallerinde yer alan toplumsal cinsiyet rollerine duyarlılıkla yaklaşılması gerekmektedir. Ders kitaplarında kadınların ev işi yaparken, erkeklerin dışarıda çalışarak eve para getiren bireyler olarak gösterilmesi, çocukların zihninde toplumsal cinsiyet kalıplarının oluşmasına sebep olmaktadır. Aynı durum, okul öncesi dönemde kullanılan resimli hikâye kitapları için de geçerlidir (Topal, 2012). Kitaplarda yer alan iyi-kötü, güzel-çirkin gibi kavramlar, cinsiyetçi tutumların pekişmesine neden olabilmektedir (Kaynak ve Aktaş, 2017).

Cinsel eğitim sürecinde öğretmenlerin hazırlayacağı programların çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun seçilmesi, sağlıklı bir cinsel gelişim süreci için kritik bir öneme sahiptir. Cinsel gelişimle ilgili etkinlikler, diğer derslerin amaçları içerisine entegre edilerek sunulabilir. Okul öncesi eğitimde planlanan etkinliklerde, öğretmenlerin kız çocukları için pembe, erkek çocukları için mavi renk tercih etmemesi, oyuncak seçiminde cinsiyet temelli ayrımlardan kaçınılması önem arz etmektedir (Gündüz ve Tarhan, 2017). Çocuklar, eğlenerek öğrenirken edindikleri bilgileri genelleyebilmekte ve bu süreçte

sergiledikleri tutumlar, öğretmenlere çocukların cinsel gelişim süreci hakkında önemli veriler sunmaktadır (Önder Demirbaş, 2019).

### 2.4.3. Okul Öncesi Dönemde Cinsel Eğitim

Cinsel eğitim birçok kültürde hala tabu olarak görülmekte ve kabul edilmemektedir. Bu görüş günümüzde de devam etmektedir (Gökdeniz, 2008; Çelik, 2017). Cinsel eğitimin olumlu ve olumsuz tepkiler aldığı görülmektedir. Bazı kişiler, cinsel eğitimin gereksiz olduğunu savunmaktadır. Ayrıca, cinsel eğitimin tahrik edici, uygunsuz cinsel içerikli davranışlara yol açabileceği, toplumun olumsuz etkilenebileceği ve cinsel ilişkilerin artabileceği gibi endişeler bulunmaktadır (Taşcı, 2010).

Çocuklar bazı cinsel güdülerle doğarlar ve zamanla bu güdülerini geliştirir. Genellikle çocuklar üç veya dört yaşlarına geldiğinde cinsel güdülerini daha belirgin hale gelir (Babacan, 2003). Doğum sonrasında bebekler, yıkanma ve alt değiştirme zamanlarında cinsel duyguları tecrübe edebilirler. Özellikle çocuklarda tuvalet ihtiyacı için kullanılan bez haz verici duygular sunabilir (Kasten, 2017). Cinsiyet konusunda herkes ya erkek ya da kız olarak dünyaya gelir. Cinsel kimlik, insanın kendi bedensel yapısının farkında olup, bu farkındalığına göre davranışlarını şekillendirme süreci olarak tanımlanabilir. Anne ve babalar genellikle çocuklarına cinsellikle ilgili bilgi vermeyi, onların bu konuda soru sormalarına bağlı olarak ertelerler. Oysa çocukluk döneminde, özellikle de erken yaşlarda, çocukların en fazla ilgi duyduğu konu, kız ve erkekler arasındaki fiziksel farklardır. Bu gibi durumlarda çocuklara, kadın ve erkek bedenlerinin yapısal olarak farklı olduğu; ancak bu farkların bir üstünlük ya da eksiklik anlamına gelmediği açık ve doğru bir dille ifade edilmelidir (Artan, 2003; Kaçan, 2015; Koran, 2018).

World Health Organization Regional Office for Europe ve Federal Centre for Health Education (BZgA) tarafından yayımlanan raporda (2010), cinsel eğitimin belli yaş dönemlerine göre verilmesi gerekliliğini önermiştir. Belirlenen yaş aralıklarında verilecek eğitimler farklı içeriklerden oluşmaktadır. Cinsel eğitim programına göre önerilen yaş grupları; 0-4 yaş, 4-6 yaş, 6-9 yaş, 12-15 yaş ve 15 yaş üzeridir. Bu doğrultuda araştırmamızın konusu olan okul öncesi dönem 0-6 yaş aralığında önerilen eğitime ait konu başlıkları aşağıdaki gibidir:

- İnsan bedeni ve gelişimi
- Üreme
- Cinsellik

- Duygular
- Sosyal İlişkiler
- Cinsel Sağlık
- Cinsel Haklar
- Toplumsal Normlar

Konu başlıklarına yönelik önerilen cinsel eğitim içerikleri tablolarda sunulmuştur.

**Tablo 2.1.** 0-4 yaş grubuna yönelik cinsel eğitim konuları

| KONU                                     | CİNSEL EĞİTİMİN İÇERİĞİ (0-4 Yaş)                                                                                                                                                                                                                                                         |
|------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>İnsan bedeni ve gelişimi</b>          | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Beden parçaları ve bu parçaların işlevleri</li> <li>➤ Organlar ve arasındaki cinsiyet farklılıkları</li> <li>➤ Beden temizliği</li> <li>➤ Kendisinin ve diğer bireylerin cinsiyeti konusunda farkında olma</li> </ul>                            |
| <b>Üreme ve Doğurganlık</b>              | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Doğumun nasıl gerçekleştiği</li> <li>➤ Bebekler hakkında bilgi</li> <li>➤ İnsan üremesinin temel basamakları</li> <li>➤ Aile kurmanın başka yollarının olabileceğini bilme</li> <li>➤ Bazı insanların çocuk sahibi olmayacağını bilme</li> </ul> |
| <b>Cinsellik</b>                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Kendi vücudundan haz ve keyif alma</li> <li>➤ Erken mastürbasyon</li> <li>➤ Kendi özel bölgelerini keşfetme</li> <li>➤ Fiziksel temas ve sevgi dolu yakınlık kurma becerisi</li> </ul>                                                           |
| <b>Duygular</b>                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Çeşitli sevgi biçimlerinin varlığı</li> <li>➤ Evet- hayır ifadelerini kullanabilme becerisi</li> <li>➤ Kendi duygularını tanımlayabilme becerisi</li> <li>➤ Mahremiyet</li> </ul>                                                                |
| <b>Sosyal İlişkiler ve Yaşayış Tarzı</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Aile içerisinde oluşan farklı ilişki dinamikleri</li> <li>➤ Çeşitli ilişki türleri</li> </ul>                                                                                                                                                    |

|                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                       |
|---------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Cinsel Sağlık</b>                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Çeşitli hisler uyandıran tecrübeler</li> <li>➤ Kötü tecrübelerle ‘hayır’ deme becerisi</li> </ul>                                                                                                            |
| <b>Cinsel Haklar</b>                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Kendi güvenliğini sağlama ve koruma becerisi</li> <li>➤ Ebeveynlerin çocuklarının güvenliğini sağlama sorumluluğu</li> <li>➤ Cinselliği keşfetme ve bu konuda sorular sorma hakkı</li> </ul>                 |
| <b>Cinsellikle İlgili Toplumsal Değerler ve Normlar</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Cinselliğe bakışla ilgili çevresel tutumlar</li> <li>➤ Cinselliğe ilişkin kişilik rolleri oluşturma</li> <li>➤ Kişilerarası mesafeyi ayarlayabilme</li> <li>➤ Giyim ile ilgili toplumsal kurallar</li> </ul> |

**Tablo 2.2.** 4-6 yaş grubuna yönelik cinsel eğitim konuları

| KONU                                     | CİNSEL EĞİTİMİN İÇERİĞİ (4-6 Yaş)                                                                                                                                                                                                                                           |
|------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>İnsan bedeni ve gelişimi</b>          | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Bedenin tüm parçalarını ve işlevlerini bilme</li> <li>➤ Cinsiyete göre farklılıkların olduğunu bilme</li> <li>➤ Beden temizliği</li> <li>➤ Yaşa bağlı olarak organların ve bedenin değişmesi</li> </ul>                            |
| <b>Üreme ve Doğurganlık</b>              | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ İnsan üremesinin temel süreçleri ile ilgili gerçek bilgileri bilme</li> <li>➤ Yaşam döngüsü; doğum ve ölüm</li> <li>➤ Üreme ile ilgili toplumsal hikâye ve efsaneler</li> <li>➤ İnsan üremesinin temel konularını bilme</li> </ul> |
| <b>Cinsellik</b>                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Kendi vücudunu tanıma</li> <li>➤ Vücudunu keşfetme ve merak davranışı sergileme</li> <li>➤ Sevgi, aşk gibi yakınlık duygularının ifade edilmesi</li> <li>➤ Cinsel iletişim dilini uygun şekilde kullanabilme becerisi</li> </ul>   |
| <b>Duygular</b>                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Yakın ilişkiler ve arkadaşlık arasındaki farklılıklar</li> <li>➤ Karşılıksız aşk ve sevgi besleme</li> <li>➤ Aynı cins ve farklı cins insanlara karşı duyulan hisler</li> </ul>                                                    |
| <b>Sosyal İlişkiler ve Yaşayış Tarzı</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Aynı cins ve karşı cinsle yaşanan ilişkiler</li> <li>➤ Farklı ilişki çeşitleri</li> <li>➤ Arkadaşlık</li> </ul>                                                                                                                    |
| <b>Cinsel Sağlık</b>                     | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Vücudu ile ilgili iyi ve kötü tecrübeler</li> <li>➤ Negatif davranışlara karşı hayır diyebilme becerisi</li> </ul>                                                                                                                 |
| <b>Cinsel Haklar</b>                     | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ İstismara yönelik korunma bilgileri</li> <li>➤ Haklarını bilme ve doğru şekilde kullanabilme becerisi</li> <li>➤ Ebeveynlerinin sorumluluk bilinci</li> </ul>                                                                      |



|                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                  |
|---------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Cinsellikle İlgili Toplumsal Değerler ve Normlar</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Toplumda cinsiyete, yaşa ve kültüre bağlı değişimlerin varlığı</li> <li>➤ İd- ego- süperegö dengesini kurabilme</li> <li>➤ Kültürel değerlere göre davranışlarını değerlendirebilme becerisi</li> </ul> |
|---------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Okul öncesi ve ilkököl dönemine geçişte çocuklar aktif sosyal çevre ile karşılaşır. Karşılaştıkları aktif sosyal çevre içerisinde bulundukları süreçte toplumsal kuralları öğrenmeye başlarlar. Dolayısıyla, çocuklar özel bölgelerine dokunma, başkalarına dokunma ve çıplak durma durumlarını daha az sergilerler (WHO Regional Office for Europe ve BZgA, 2010). Okul öncesi dönemde çocuklar genellikle üreme ile ilgili durumları merak ederler ve ardından ‘Çocuklar nasıl oluyor?’ gibi sorular sorarlar. Aynı zamanda, okul öncesi çocukları annelerine veya öğretmenlerine karşı duygusal bağ oluşturabilirler (WHO Europe ve BZgA, 2010). Bu süreçte çocuklara karşı sergilenen tutum onların cinsel kimlik gelişimini önemli düzeyde etkileyebilir. Özellikle aşırı suçlama, ebeveynlerin katı otoriteleri, özel alana saygı olmaması gibi durumlar çocukların cinsel gelişimini olumsuz yönde etkiler (Çayır ve Kızılkaya Beji, 2015).

#### 2.4.4. Özel Gereksinimli Çocuklarda Cinsel Eğitim

Cinsel eğitimin temel amacı, çocukları yalnızca toplumsal normlara uygun bir şekilde yönlendirmek değil, aynı zamanda onların cinsel kimliklerini tanımalarına ve içselleştirmelerine destek olmaktır. Bu süreç, çocukların cinsel dürtü ve davranışlarının doğallığını kavrayarak, bunları utanılacak ya da bastırılması gereken unsurlar olarak görmemelerini sağlamayı da içerir (Gündoğdu vd., 2024). Özel gereksinimli çocukların, cinsellikle ilgili konuları öğrenmesi ve günlük yaşamlarına entegre edebilmesi için en yakın çevrelerinden, özellikle ailelerinden destek almaları önemlidir. Bu desteğin erken yaşta sağlanması, bireylerin gelişim sürecine daha kolay uyum sağlamalarına ve karşılaşabilecekleri durumlara hazırlıklı olmalarına yardımcı olmaktadır. Araştırmalar, erken dönemde aile desteği alan özel gereksinimli çocukların bu süreçte daha olumlu deneyimler yaşadığını göstermektedir (Bilge ve Baykal, 2008). Özel gereksinimli çocuklar için güvenli bir ortam oluşturulabilmesi için, onların gelişim seviyesine uygun cinsel eğitim programlarının, öğretim ortamının oluşturulması gerekmektedir. Cinsel eğitim içeriği oldukça geniştir. Cinsel eğitim içeriğindeki konulardan bazıları ise şöyledir: özel bölgelerini koruma, tuvalet ihtiyacını giderme, bedende alınması gereken

tüylerin temizliği, regli dönemi, mastürbasyonun nerede ve nasıl yapılacağı, sağlıklı romantik ilişkiler kurma, riskli durumlardan kaçınma gibi konulardır (Verrasto vd., 2020). Cinsel eğitim sayesinde özel gereksinimli çocuk kendi vücuduna saygı duymayı öğrenir, mahremiyet algısı oluşur. Ayrıca kişisel hijyen ve özel alan kavramlarını öğrenir. Aynı zamanda cinsel eğitim özel gereksinimli çocuğun kendi vücudunu ve özelliklerini tanımasına destek olur. Cinsel eğitim erken yaşlardan itibaren başladığında çocuklar cinselliği kavrayabilmekte ve gelecekte sağlıklı cinsel ilişkiler kurabilmektedir (Alptekin ve Tepeli, 2019). Bu nedenle özel gereksinimli çocuğa cinsel eğitimde vücut farkındalığı, seçim yapma, sosyal ilişkiler kurma, kendini tehlikelerden koruma davranışları öğretilir (Teke ve Melekoğlu, 2022). Hazırlanacak cinsel eğitim programının çocuğun yetersizliğine ve yaşına uygun olması oldukça önemlidir. Özel gereksinimli bireyler, cinsel eğitim de dahil olmak üzere çeşitli alanlarda toplumsal dışlanmaya maruz kalabilirler ve bu durum, eğitim sistemlerinde ve sosyal yapılarda haklarına ve ihtiyaçlarına yeterince yer verilmemesinden kaynaklanır. Toplumda birçok kişi, bilişsel gelişim farklılıkları nedeniyle özel gereksinimli çocuklarını asexual olarak algıladığından, ebeveynler de dahil olmak üzere, onların cinselliği ve diğer gelişimsel ihtiyaçları üzerine düşünmeyebilir (Michielsens ve Brockschmidt, 2021). Bazı ebeveynler ise özel gereksinimli çocuklarına cinsel eğitim vermenin gerekli olmadığını düşünmektedir (Pryde ve Jahoda, 2018). Cinsel eğitim üzerinde durulması gereken hassas bir konudur. Öncelikli olarak anne babalara cinsel eğitimin gerekliliği anlatılmalı ve onların onayı alınmalıdır. Cinsel eğitimde sunulacak konuların içeriği özel gereksinimli çocuğun yaşı ile uyumlu olmalıdır. Her dönemde çocuğa öğretilmesi gereken beceriler vardır ve bu kritik dönemler geçilmemelidir (Çalışandemir vd., 2018). Çünkü cinsel eğitimde öğretilcek beceriler birbirinin ön koşulu şeklinde ilerlemektedir. Örneğin, erken çocukluk döneminde mahremiyet becerisini öğrenen çocuk ileriki yaşantısında kendini tehlikeli durumlardan, istismardan korumayı öğrenir, böyle bir durumla karşılaştığında ise yetişkine bildirir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019). Özel gereksinimli çocukların cinselliği ve cinsel eğitimi konularında anne babaların kafası oldukça karışıktır. En çok karşılaşılan sorulardan birisi ise: özel gereksinimli çocukların cinsel eğitime ihtiyacı var mıdır? Tabii ki bu sorunun cevabı evet olacaktır. Her çocuk ihtiyacı ne olursa olsun cinsel eğitim almalıdır.

Toplumsal önyargılar, erişilebilir materyallerin eksikliği ve cinselliğin tabu olarak görülmesi, onların bu konularda marjinalleşmesine neden olurken, bilinçli seçimler yapmalarını ve haklarını savunmalarını da zorlaştırmaktadır (Oti-Boadi vd., 2024). Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'na (UNFPA, 2018) göre, her çocuk cinsel arzulara sahip olup, yeteneklerinden bağımsız olarak uygun cinsel eğitim alma hakkına sahiptir. İnsan ihtiyaçları genellikle iki kategoriye ayrılır: Temel ihtiyaçlar (yemek, uyku ve temizlik) ve ikinci ihtiyaçlar (cinsiyetle ilgili arzular, başkalarıyla sosyalleşme). Cinsiyete farklı değerler verilebilirken, özel gereksinimli çocukların cinselliği fazla ya da gereksiz görülebilmektedir. Bu, özel gereksinimli çocuğun hep çocuksu olarak görülmeleri ve hayatlarını önceliklendirmelerine, birinin yardımına ihtiyaç duymalarına bağlı olabilir. İnsanlar genellikle çeşitli ihtiyaçlara bağlı olarak yaşar. Bu temel ve ikincil ihtiyaçları dengede tutmayı öğrenmeleri gerekir. Cinsel eğitim açısından derslere bakıldığında çocuklar ve ergenler cinsel sağlık eğitiminden uzaklaştırılmamalıdır. Cinsellik, insanın temel ihtiyaçlarından biri olup okul öncesi dönemde başlar ve hayat boyu devam eder (Yıldız, 2020). Özel gereksinimli çocuklar akranları gibi cinsel gelişim döneminde cinsel içerikli davranışlar sergilerler (Yıldız, 2020). Tipik gelişim gösteren çocuklar cinsellikle ilgili merak ettiklerini akranlarından, çevrelerinden ya da sosyal medyadan öğrenebilir. Ancak özel gereksinimli çocuklar için bu pek kolay olmayabilir. Özel gereksinimli çocuklar hormonların gelişmesi ile birlikte cinsel içerikli davranışlar konusunda toplumdan beklenildiği gibi davranamayabilir. Dolayısıyla bu durum mastürbasyon, özel bölgelerin sergilenmesi, özel bölgelere dokunma isteği, istenmeyen dokunuşlar şeklinde görülebilir. Cinsel içerikli davranışların problem davranış olarak görülmesi için, davranışın bireyin yaşına uygun olmaması ve uygun sergilenmemesi gerekmektedir (Gürbüz, 2018; Yıldız, 2020). Toplumdaki bireyler tarafından özel gereksinimli bireyin uygunsuz cinsel davranış sergileme durumlarının daha yüksek olasılıkla gerçekleşeceği düşünülmektedir. Bunun nedeni ise özel gereksinimli çocukların yaşadığı süreci algılama ve bu sürece ayak uydurma da sorunlar yaşamasıdır (Brown vd., 2020). Ayrıca özel gereksinimli çocuklar, gelişimsel yetersizlikleri nedeniyle dikkat eksikliği, yargılama ve sorgulama becerilerinde yetersizlik, gerçeği sorgulama da zorluklar yaşamaktadırlar (Sucuoğlu ve Demir, 2018). Bu durum sebebiyle özel gereksinimli çocuklar sosyal yaşamda daha fazla risk altında olabilmektedir.

## **2.5. CİNSEL İLETİŞİM**

### **2.5.1. İLETİŞİM TANIMI**

İletişim, bireylerin kendilerini ifade etmeleri, bilgi edinip paylaşımları ve sosyal ilişkiler kurarak sürdürebilmeleri açısından temel bir unsurdur. Genel olarak duygu, düşünce ve bilgi aktarım süreci olarak tanımlanan iletişim (Işık, 2012), hayatın her aşamasında varlığını koruyarak önemli bir rol oynamaktadır.

### **2.5.2. CİNSEL İLETİŞİM**

Çocuklarda kullanılan cinsel iletişim dili, çocuğun özdenetim geliştirmesini, duygularının ve düşüncelerinin farkında olarak bunları özgürce ifade edebilmesini, sağlıklı bir özgüven kazanmasını ve çevresiyle olumlu ilişkiler kurabilmesini destekleyen, anne-baba ile kurulan güven temelli ve sağlıklı bir iletişim sürecidir (Diiorio vd., 2003; Kristiana vd., 2006; Ganji vd., 2017).

Özel gereksinimli çocuklar, yetersizlik türüne ve düzeyine bağlı olarak farklı iletişim kısıtlılıkları yaşayabilmektedir. Bu durum, ebeveynler açısından özellikle cinsellikle ilgili konularda ciddi zorluklar doğurabilmektedir. Tipik gelişim gösteren çocuklarla karşılaştırıldığında, özel gereksinimli çocukların iletişim kurmada sınırlı olması ya da hiç iletişim kuramaması, ebeveynlerin bu süreçte kendilerini yetersiz ve çaresiz hissetmelerine neden olabilmektedir. Ebeveynler, çocuklarının iletişim becerilerini destekleyecek yöntemler konusunda yeterli bilgiye sahip olmamakla birlikte, bu sınırlılıkların cinsel istismar gibi riskli durumları fark etmede gecikmelere yol açabileceğinden endişe duymaktadır. Ayrıca, cinsel gelişim sürecinde olan çocuklarına soyut kavramları aktarmada yaşadıkları güçlükler, ebeveynlerin bu konularda daha fazla destek ve rehberliğe ihtiyaç duyduğunu göstermektedir (Aslanol, 2022).

Çocuklar, iletişim becerilerini ilk olarak ebeveynlerinden öğrenir ve bu becerileri zamanla akran ilişkilerinde kullanırlar. Aileleriyle kurdukları ilişkiler ve evde alıştıkları iletişim tarzı, sosyal gelişimlerinin temelini oluşturur. Özel gereksinimli bireyler için ise iletişim becerilerini geliştirmek ve sosyal etkileşimleri anlamak, topluma tam katılım ve cinsel özerklik açısından en büyük zorluklardan biri olabilir (Clatos ve Asare, 2016).

Cinsel iletişim, sağlıklı cinsel ilişkilerin kurulması ve devam ettirilmesi açısından kritik bir iletişim biçimi olarak değerlendirilmektedir (Lucero Jones vd., 2022). Ebeveynler, çocuklarının cinsel eğitim konusunda temel temsilcileridir ve çocuklarının ilk bilgi kaynakları olarak önemli rol oynar (Kamaludin vd., 2022). UNESCO (2018) ebeveynlerin, gelişimsel olarak uygun sorulara yanıt verme ve cinselliğe dair destekleyici tutumlar geliştirmede kritik bir etkisi olduğunu belirtmektedir. Ebeveynler yalnızca çocuklarının cinsel gelişimlerini yönlendirmelerine yardımcı olmakla kalmaz (Pryde, 2018), aynı zamanda onları cinsel saldırılardan da koruma görevini üstlenirler (Lee vd., 2025). Özellikle sözel iletişimde zorluklar yaşayan özel gereksinimli çocuklar için anneler, çocukları hakkında en tutarlı ve güvenilir bilgi kaynağı olma eğilimindedir (Shanbhag vd., 2021; van Niekerk vd., 2023).

Çocuklar anne ve babalarının cinsiyet rollerini gözlemleyerek kendi cinsel kimliklerini oluşturmaya başlarlar (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 1996). Anneler genellikle kız çocuklarıyla konuşma eğiliminde iken, babalar ise erkek çocukları ile konuşma eğilimindedir (Diiorio vd., 2003). Dolayısıyla bu farklılıklar, anne babaların cinsiyete ilişkin tutumlarının çocuklarının cinsel gelişimini de etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin birbiriyle ve çocuklarıyla olan iletişimleri, ailenin genel dinamiklerini belirlemede ve yol göstermede önemli bir rol oynar (Şahin ve Aral, 2012; Üçok, 2014).

Okul öncesi dönem, çocukların vücutlarını ve karşı cinsin vücudunu merak ettiği bir dönemdir (Genç ve Alkan Ersoy, 2019). Bu önemli dönemde çocuğa gerekli bilgilerin yaşına uygun şekilde verilmesi oldukça önemlidir. Alan yazında cinsel eğitim için en uygun yaşın, cinsel merakın başladığı yaş olduğu belirtilmektedir (Kardeş ve Güney Karaman, 2018). Geçmişten günümüze cinsel eğitimle ilgili konuları aileler arasında konuşmak zor olmuştur (Çelik, 2017). Bu durumun çeşitli nedenleri bulunmaktadır; anne

babaların konu üzerinde yeterince bilgisinin olmaması, konuşma sırasında çekinme, utanma vb. duygular, çevre ve toplumun tabuları bu nedenlerin başlıcalarıdır (Deniz ve Gözütok, 2017; Stone vd., 2012).

Okul öncesi yaşlardaki çocuklarla ilgili yapılan uzman önerileri, cinsel organlara dokunma ve görme gibi konularda rehberlik sunulmasını kapsamaktadır. Bu çerçevede, uzmanlar, çocuğun kendisini güvende hissetmediği veya garip hissettiği bir durumda, birinin cinsel organlarına dokunmaya çalışması, kıyafetlerini çıkarması ya da onu öpmeye kalkışması durumunda, çocuğun güvendiği bir yetişkine bu durumu bildirmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, güvendiği yetişkinlerden sır saklamanın yasak olduğunun hatırlatılması ve çocuğun, güvendiği bir yetişkine söylediği için başının derde girmeyeceğine dair güvence verilmesi gerektiği de ifade edilmektedir (Planned Parenthood, 2022).

Uzmanlar, ebeveynlerin ve bakıcıların bu dönemde çocuklara "hayır" veya "dur" gibi ifadelerin önemini ve başkalarına saygı gösterilmesi gerektiğini öğretmelerini tavsiye etmektedir. Ayrıca, çocuğun rızasının, güvenilir yetişkinler tarafından saygı görmesi gerektiğini modellemeleri ve çocuklara, kendilerini rahatsız hissettikleri durumlarda başkalarına sarılma, dokunma veya öpme gibi davranışlarda bulunmak zorunda olmadıklarını yeniden teyit etmeleri gerektiği belirtilmektedir (Talk with Your Kids, 2021).

Çok erken yaşlarda verilen cinsel eğitimler, çocukların büyüdülerinde cinsel sağlık ve güvenlik konularında daha derinlemesine bilgi edinmelerini sağlamak için bir temel oluşturur. Zamanla, ebeveynler ve bakıcılar, ergenlik dönemine ulaşan bireylere cinsel zorbalık, tecavüz mitlerinin çürütülmesi ve sağlıklı romantik ya da cinsel ilişkilerin bileşenleri gibi daha karmaşık cinsel sağlık konularını aktarma fırsatına sahip olurlar (Astle vd., 2024). En uygun zamanda doğru ve etkili bir iletişim kurmak çok kıymetlidir. Konuşulan konuda yeterli düzeyde bilgi sahibi olunması, uygun bir ortamın oluşturulması, karşılıklı birbirinin anlaşılması, sakin ve olağan bir şekilde soruların cevaplanması hem çocuk gelişiminde hem de cinsel eğitimde iletişim kurmada önemli adımlardır (Holmes ve Himle, 2014).

## 2.6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

### 2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Uraslı (2022), yüksek lisans tezi için yaptığı “3-15 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin çocuk cinsel istismarına yönelik mitlerinin çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişimle ilişkisi” başlıklı araştırmasında, araştırmaya katılan ebeveynlerin cinsel istismar ve cinsel iletişim özelliklerine bakıldığında; %58,9’unun çocuğu ile cinsel iletişimini yeterli gördüğü, %78,8’inin cinsel istismara yönelik eğitim alma isteğinin olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin cinsellikle ilgili bilgi kaynaklarının büyük ölçüde arkadaşlar (%15,7) veya iletişim araçları (%31,2) olduğu, ayrıca %17,0’inin hiçbir bilgi almadığı görülmüştür. Araştırma bulgularına göre, Cinsel Mit Ölçeğinin İçerik ve Beden Dili alt ölçekleri ile negatif, Süreci Yönetme ve Kaygı alt ölçekleri ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde pozitif ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar, ebeveynlerin çocuk cinsel istismarına yönelik mit düzeyi arttıkça, cinsel iletişimde içerik ve beden dilini ayarlama becerilerinin azaldığını, kaygılarının arttığını ve süreci yönetme düzeylerinde bir artış meydana geldiğini göstermektedir. Çocukluk Dönemi Cinsel İstismarına İlişkin Mitler Ölçeği Ebeveyn Formuna bakıldığında, Bildirim ve Güvenlik, İstismarcının Özellikleri alt ölçekleri ve toplam puan ortalamalarının düşük olduğu, yani ebeveynlerin çocuk cinsel istismarına yönelik mit düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, Çocukluk Dönemi Cinsel İstismarına İlişkin Mitler Ölçeği Ebeveyn Formu ile Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği arasındaki ilişkiye bakıldığında; Bildirim ve Güvenlik, İstismarcının Özellikleri alt ölçeği ve toplam puan ile İçerik ve Beden Dili alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak negatif anlamlı bir ilişki olduğu, Süreci Yönetme ve Kaygı alt ölçekleri ile ise istatistiksel olarak pozitif anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Çelik (2022), yüksek lisans tezi için yaptığı “Ebeveynlerin çocuklarıyla olan cinsel iletişim dili ve kendi ebeveynlerinde algıladıkları cinsel iletişim dilinin incelenmesi” başlıklı çalışmada, annelerin kendi çocuklarıyla cinsel iletişim dili ile kendi annelerinde algıladıkları cinsel iletişim dili arasındaki ilişki incelenmiştir. Analizler sonucunda, annelerin kendi çocuklarıyla cinsel iletişim dili puanlarının, kendi annelerinden algıladıkları cinsel iletişim dili puanlarına kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, annelerin çocuklarıyla cinsel iletişim kurarken önceki kuşaklara göre daha açık ve bilinçli bir dil kullandıklarını

göstermektedir. Ayrıca, ebeveynlerin cinsel iletişim dilinde kuşaktan kuşağa pozitif yönlü bir artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin, kendi ebeveynlerinden farklı olarak daha açık, destekleyici ve bilinçli bir cinsel iletişim dili benimsediği gözlemlenmiştir. Bu durum, toplumda cinsel iletişime yönelik farkındalığın zamanla arttığını ve ebeveynlerin bu konuda daha bilinçli hale geldiğini göstermektedir.

Kırvar (2023), tıpta uzmanlık tezi için yaptığı “Çukurova Üniversitesi Eğitim Aile Sağlığı Merkezine kayıtlı annelerin cinsel iletişim dillerinin ve danışmanlık gereksinimlerinin değerlendirilmesi” başlıklı araştırmada, annelerin cinsel iletişim dili ve danışmanlık gereksinimleri değerlendirilmiştir. Bulgulara göre, katılımcıların %46’sı çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusundaki bilgi düzeylerini iyi/çok iyi olarak tanımlarken, en fazla bildirilen bilgi kaynağının internet (%68,9) olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların yalnızca %2,6’sı aile/çocuk hekiminin cinsel eğitimle ilgili öneride bulunduğunu belirtmiştir. Eğitim ve danışmanlık gereksinimlerine bakıldığında, katılımcıların %57,9’u bireysel eğitim/danışmanlığı, %30,2’si grupta eğitim/danışmanlığı, %37,9’u broşür veya kitap önerisini, %31,9’u ise internet önerisini tercih ettiğini ifade etmiştir. Cinsel iletişim dili puanlarının, katılımcıların kendi annelerinden algıladıkları cinsel iletişim diline göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bilgi düzeylerini iyi/çok iyi olarak tanımlayan annelerin, içerik, süreci yönetme ve toplam cinsel iletişim puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur ( $p<0,05$ ). Kendi cinsel yaşamları konusunda gerginlik veya endişe yaşayan katılımcıların cinsel iletişim puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, her iki anneden birinin çocuklarda cinsel gelişim ve eğitim konusundaki bilgi düzeyini yüksek görmesine rağmen, %94,1’inin eğitim/danışmanlık almak istemesi ve çok az hekimin bu konuda öneride bulunması dikkat çekici bir bulgudur.

Ertaş (2024), yüksek lisans tezi için yaptığı “3-6 yaş arası çocuğu olan babaların, baba katılım düzeylerinin, çocuklarına yönelik cinsel iletişimleri ve dini tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi” başlıklı araştırmada, baba katılımı, babaların çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim becerileri ve dini tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma bulgularına göre, baba katılımı arttıkça babaların çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim becerilerinin de arttığı belirlenmiştir. Ancak, babaların dindarlık düzeylerinin cinsel iletişim becerileri ve baba katılım düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, baba katılımı, cinsel iletişim ve dini tutumlar arasındaki



ilişkinin; yaş, eğitim durumu, sosyoekonomik düzey, çocukla geçirilen günlük süre, anne-baba birliktelik durumu, çocuk sayısı, çocuk cinsiyeti, yaşanılan bölge/şehir gibi faktörler açısından farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları, babaların çocuklarıyla cinsel iletişim kurma becerilerinin artırılmasına yönelik farkındalık çalışmalarının önemini vurgulamaktadır.

Yalın ve Alabay (2024), yapmış oldukları “Ebeveynlerin Cinsel İletişim Becerileri ile Toplumsal Cinsiyet Adaleti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı araştırmada ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim becerileri ile toplumsal cinsiyet adaleti kavramları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgulara göre, ebeveynlerin öğrenim düzeyleri, çalışma durumları, meslekleri, sahip oldukları çocuk sayısı ve çocuklarının cinsiyetleri ile çocuklarıyla cinsel iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, aile birliktelik durumu, meslekleri ve sahip oldukları çocuk sayısı ile toplumsal cinsiyet adaleti kavramları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel iletişim beceri düzeyleri ile toplumsal cinsiyet adaleti kavramları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, ebeveynlerin toplumsal cinsiyet adaleti kavramlarının çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim becerileri üzerinde yordayıcı bir etkisi olduğu saptanmıştır.

Artan, Ceylan ve Adıbatmaz (2020), yapmış oldukları “Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması” başlıklı araştırmada, ebeveynlerin cinsel eğitimde kullandıkları iletişim dilini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirilmesini amaçlamışlardır. Analizler sonucunda, 23 maddeden oluşan ölçeğin dört faktörlü bir yapı sergilediğine karar verilmiştir. Ölçme aracının alt faktörlerinin iç tutarlılık katsayısı iki farklı örnekleme .70 ile .80 arasında değişmiştir. Faktörler arasında orta düzeyde ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre, anneler ve babalar arasında cinsel eğitimde kullanılan iletişim dili açısından anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Bununla birlikte, yükseköğretim mezunu ebeveynlerin diğer öğrenim düzeyindeki ebeveynlere kıyasla süreci yönetmede daha başarılı oldukları, ancak cinsel eğitimde daha kaygılı bir iletişim sergiledikleri araştırmanın önemli bulgularındandır.

Donat Bacıoğlu ve Tezel (2020), yapmış oldukları “Ebeveynlerin Çocuklarıyla Cinsellik Hakkında Konuşma Stratejileri ve Öz-Yeterlikleri” başlıklı araştırmada, ebeveynlerin cinsellikle ilgili bilgilerini, çocuklarıyla cinsellikle ilgili iletişimlerini ve bir cinsel eğitim programının içeriği hakkındaki görüşlerini değerlendirmek amaçlanmıştır. Araştırmanın verileri, 3-14 yaş arası çocuğa sahip 230 ebeveyninden toplanmıştır. Bulgular, ebeveynlerin cinsellikle ilgili bilgilerini ağırlıklı olarak medya, internet ve ailelerinden edindiklerini göstermiştir. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konular üzerine konuşurken; cinsel bölgeleri koruma, cinsiyet farkları ve vücuttaki değişiklikler gibi konulara odaklandıkları belirlenmiştir. Ayrıca, ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurarken dikkat ettikleri, uygun bir ortam sağladıkları ve genellikle görsel veya işitsel materyallerden faydalandıkları görülmüştür. Ebeveynler, planlanabilecek bir cinsel eğitim programının müfredatında çocukları cinsel istismardan korumaya yönelik bilgilerin yer almasının kendileri için faydalı olacağını belirtmişlerdir.

Uzkul ve Öğretir Özçelik (2024), yapmış oldukları “Ebeveynlerin Cinsel Bilgi Düzeyi, Tutum, Cinsel İletişim ve Cinsel İstismar Farkındalığını Etkileyen Etmenler” başlıklı araştırmada, ebeveynlere ait demografik değişkenlerin (cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi) ebeveynlerin cinsel gelişim bilgi düzeyleri, eğitime yönelik tutumları, cinsel iletişim becerileri ve cinsel istismar farkındalıkları üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmıştır. Çalışma grubunu, üç-altı yaş aralığında çocuğu olan 188 anne ve baba oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, anneler tüm ölçeklerde babalardan anlamlı derecede daha yüksek puan almıştır. Anne ve baba yaşı, Cinsel İstismar Bilgi/Tutum Ölçeği toplam puanı, Mitler ve Gerçekler, Önleyici Tutumlar ve Sorumluluk alt boyut puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmuş, genç anne ve babaların bu bölümlerden daha yüksek aldığı belirlenmiştir. Ebeveynlerin eğitim seviyesinin ise Cinsel Gelişim Bilgi Düzeyi Ölçeği, Cinsel İstismar Bilgi/Tutum Ölçeği toplam puanları ve İnanç alt boyutu üzerinde anlamlı farklılığa neden olduğu görülmüştür. Araştırma bulguları, anne ve babaların eğitim seviyesi arttıkça cinsel eğitime yönelik bilgi düzeylerinin de yükseldiğini ortaya koymuştur.

Aslanol (2022), yapmış olduğu “Erken Çocukluk Döneminde Özel Gereksinimli Çocuklarda Cinsellik: Ebeveyn Görüş ve Deneyimleri” başlıklı yüksek lisans tezinde, erken çocukluk döneminde özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin, çocuklarının

cinsellikleriyle ilgili görüş ve deneyimlerinin tespit edilmesini amaçlamıştır. Bulgular sonucunda, ebeveynlerin çocuklarında gözlemlediği cinsel davranışlar arasında genital bölgeye dokunma, bu bölgeye sürtünme, mastürbasyon, kadın göğüslerine yönelik ilgi, cinsiyet farkındalığı ve fetişistik eğilimler yer almaktadır. Öte yandan, özel gereksinimli çocuklara sahip ebeveynlerin karşılaştığı güçlükler; kamusal alanda ortaya çıkan uygun olmayan cinsel davranışları kontrol etme ve çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurma konularındaki sınırlılıklar olarak öne çıkmaktadır. Özel gereksinimli kız çocuğa sahip ebeveynlerin birçoğu, çocuklarına öz bakım becerilerini öğretme konusunda kaygılandıklarını belirtmişlerdir. Araştırma bulgularına göre, ebeveynler yalnızca kendi çocuklarının değil, tipik gelişim gösteren akranlarının da cinsel eğitim almasının önemli olduğunu söylemiş; bu sayede gelecek dönemlerde cinsel istismar vakalarının ve cinsel eğitimsizlikten kaynaklanan yaşanabilecek olumsuz durumların azalacağını ifade etmişlerdir.

Özel ve Karabuğa (2023) yapmış oldukları “Okul Öncesi Dönemde Cinsel Gelişim: 36-72 Ay Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Çocuklarıyla İletişimlerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı araştırmada çocukların ebeveynlerine sorduğu cinsellikle ilgili konularda iletişim kurabilmelerindeki farklılaşmanın incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, ebeveynlerin cinsel konularda iletişim kurabilmeleri cinsiyet faktörü açısından babalar lehine anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ebeveynler çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurarken kendilerini yetersiz hissedenler %68.25’lik dilimi oluştururken, kendilerini yeterli hisseden ebeveynler %31,75’lik bir dilimi oluşturmaktadır.

## **2.6.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar**

Astle, Spencer ve Palmer (2024), yapmış oldukları “Are parent experiences of sexual violence related to their communication with children about sexual violence topics?” başlıklı araştırmada, ebeveyn-çocuk cinsel iletişiminin, cinsel şiddet konularında erken yaşta başlaması gerektiğine dair uzman görüşlerini temel alarak, ebeveynlerin cinsel şiddet deneyimlerinin ve diğer ebeveyn faktörlerinin geçmiş ve gelecekteki cinsel iletişimi ile nasıl ilişkili olduğunu incelemiştir. Araştırma bulguları, cinsel şiddet

deneyimi yaşamış veya cinsel şiddet deneyimi olan birini tanıyan ebeveynlerin, geçmişte ve gelecekte cinsel şiddet konularını çocuklarıyla tartışma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Anneler, çocuklarıyla cinsel şiddet konularını daha erken yaşlarda konuşmaya eğilimli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, izin verici cinsel tutumlara sahip ebeveynlerin cinsel şiddet konularını küçük yaşlarda ele alma niyeti taşıdığı görülmüştür. Bu bulgular, ebeveynlerin cinsel şiddet konularını ne zaman ve nasıl tartışmaları gerektiğine dair eğitim ve rehberlik ihtiyacını vurgulamaktadır.

Flores ve Barroso (2017), yapmış oldukları “21st Century Parent–Child Sex Communication in the United States: A Process Review” araştırmada, ebeveyn-çocuk cinsel iletişiminin, aile beklentileri, toplumsal değerler ve cinsel sağlık risk azaltma stratejilerinin aktarılmasında oynadığı rolü inceleyerek, bu sürecin ergenlerin sağlıklı cinsel tutum ve davranışlarının gelişimi üzerindeki etkisini değerlendirmişlerdir. 2003-2015 yılları arasında yayınlanmış araştırmaları analiz eden inceleme, ebeveynlerin çocuklarıyla cinsellik hakkında etkili bir şekilde konuşmalarını engelleyen uzun süredir var olan faktörleri ve günümüz ebeveynlik ortamına özgü yeni endişeleri ortaya koymuştur. Bulgular, ebeveynlerin cinsel iletişim becerilerinin, ebeveyn olmadan önceki bireysel deneyimlerle şekillendiğini ve dış etkenlerden etkilendiğini göstermektedir. Ayrıca, çocukların gelişimsel süreçlerinin iletişim dinamiklerinde belirleyici olduğu vurgulanmaktadır. Cinsel iletişimi etkileyen bu kalıcı ve değişen faktörlerin belirlenmesi, gelecekteki araştırmalara rehberlik ederek ergenlerin daha olumlu cinsel sağlık sonuçları elde etmelerini sağlayacaktır.

Byers, Sears, ve Weaver (2008), yapmış oldukları “Parents’ Reports of Sexual Communication with Children in Kindergarten to Grade 8” başlıklı araştırmada, ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel iletişiminin kalitesi, soruları teşvik etme sıklığı ve farklı cinsel sağlık konularındaki iletişim kapsamıyla ilişkili faktörleri incelemişlerdir. Araştırmaya, anaokulundan 8. sınıfa kadar çocuğu olan 3.413 anne ve 426 baba katılmıştır. Bulgular, ebeveynlerin demografik özellikleri, kendi cinsel sağlık eğitimleri, cinsellik hakkında konuşma konusundaki bilgi ve rahatlık düzeyleri ile kapsamlı okul tabanlı cinsel eğitime verdikleri önem derecesinin, ebeveyn-çocuk cinsel iletişimiyle anlamlı şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca, çocukların cinsiyeti ve sınıf düzeyi gibi faktörler de iletişim dinamiklerini etkileyen önemli değişkenler olarak

belirlenmiştir. Bu sonuçlar, ebeveyn-çocuk cinsel iletişimi üzerine yapılan araştırmalarda hem ebeveynlerin hem çocukların hem de iletişim sürecinin özelliklerinin kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Pariera (2016), yapmış olduğu “Barriers and Prompts to Parent-Child Sexual Communication” başlıklı araştırmada, ebeveyn-çocuk cinsel iletişimini neyin tetiklediğini ve bu konuşmaların daha sık gerçekleşmesini engelleyen faktörleri incelemeyi amaçlamıştır. Ebeveynlerden oluşan temsili bir örnekleme yapılan ankette, ebeveynlerin çocuğun yaşını çok küçük görmesinin önemli bir iletişim engeli olduğu bulunmuştur. Buna karşın, ebeveynlerin cinsel iletişimdeki öz yeterlilikleri ve bu konuşmaların değerine ilişkin algıları, daha sık iletişim kurmalarıyla ilişkili bulunmuştur. Genellikle bu konuşmalar, çocuğun soru sorması veya ebeveynin çocuğun "yeterince büyük" olduğuna karar vermesiyle başlarken, nadiren bir aile üyesi ya da sağlık hizmeti sağlayıcısı tarafından tetiklenmiştir. Bu bulgular, ebeveyn-çocuk cinsel iletişimini geliştirmek için ebeveynlerin algılarını ve iletişim becerilerini güçlendirmeye yönelik müdahalelerin önemini vurgulamaktadır.

Stone, Ingham ve Gibbins (2012), yapmış oldukları “Where do babies come from? Barriers to early sexuality communication between parents and young children” başlıklı araştırmada, İngiltere’de 3-7 yaş arası çocukların ebeveynleriyle yapılan odak grup tartışmalarını kullanarak, erken yaşta cinsel sosyalleşmeyle başa çıkmada ebeveynlerin karşılaştığı zorlukları ve çocukların cinsel farkındalığını sınırlamalarının nedenlerini incelemişlerdir. Bulgular, ebeveynlerin çocukluk "masumiyetini" koruma isteği, açıklamaların zamanlaması ve yaşa uygunluğu, kişisel rahatsızlık duyma ve toplumdan eleştiri veya yargılanma korkusu gibi iletişim engelleri yaşadıklarını göstermektedir. Erken ve açık cinsel iletişimin çocukların cinsel güvenliği ve sağlıklı gelişimi üzerindeki olumlu etkileri göz önünde bulundurulduğunda, ebeveynlerin bu konuları ele alabilmeleri için daha fazla desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Ballard ve Gross (2009), yapmış oldukları, “Exploring Parental Perspectives on Parent-Child Sexual Communication” başlıklı araştırmada, 25 küçük çocuğun ebeveyniyle gerçekleştirilen dört odak grup görüşmesi yoluyla ebeveyn-çocuk cinsel

iletişimine dair ebeveyn bakış açılarını incelenmiştir. Katılımcı yorumları, ebeveynlerin kendi cinsellik eğitimi deneyimleri, mevcut eğitim çabaları, rahatlık ve güven düzeyleri, iletişimin içeriği ve zamanlaması, ebeveynler arasında tutarlı bir yaklaşımın önemi ve gelecekteki programlama gereksinimleri gibi altı ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Bulgular, cinsellik eğitiminin ebeveynlik programlarında öncelikli bir konu olması gerektiğini ve ebeveynlere deneyimlerini paylaşabilecekleri, destek alabilecekleri bir sistem sunmanın önemini vurgulamaktadır.

Ferguson, Dotterer, Schwartz ve Bradford (2022), yapmış oldukları “Parental sexual communication self-efficacy with toddlers and young children: an active learning intervention” başlıklı araştırmada sosyal öğrenme teorisine dayanarak, ebeveynlerin 1-5 yaş arası çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma etkinliğini artırmayı amaçlayan bir aktif öğrenme müdahalesinin etkilerini test edilmiştir. Ebeveynler üç gruba ayrılmış; kontrol, bilgi sayfası ve aktif öğrenme grupları karşılaştırılmıştır. Bulgular, müdahalenin ebeveynlerin cinsel iletişim etkinliğini artırmada doğrudan etkili olmadığını, ancak bilgi sayfası ve aktif öğrenme gruplarında bilgi kazanımı açısından anlamlı ilerlemeler sağlandığını göstermektedir. Özellikle, bu müdahalelerin ebeveynlerin çocuk cinsel gelişimiyle ilgili bilgi düzeyini artırarak, yaşam boyu cinsel sağlığı teşvik etme potansiyeline sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Astle, Jankovich, Vennum ve Rogers (2022), yapmış oldukları, “Parent-Child Sexual Communication Frequency and Adolescent Disclosure to Mothers About Sexuality: The Moderating Role of Open Communication in a Common Fate Structural Equation Model” başlıklı araştırmada, ebeveyn-çocuk cinsel iletişiminin (PCSC) sıklığı ile ergenlerin cinsel açıklamaları ve sır saklama arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Örneklem, Amerika Birleşik Devletleri'nden 603 anne-çocuk çiftinden oluşmuştur. Sonuçlar, PCSC sıklığının ergenlik döneminde açıklama ve sır saklama ile olumlu ilişkili olduğunu, ancak PCSC'nin açık olduğu durumlarda, açıklamanın artması ve sır saklamanın azalmasıyla ilişkilendirildiğini göstermektedir. Bu bulgular, açık ve sık PCSC'yi teşvik etmenin önemini vurgulamaktadır.

## BÖLÜM 3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, verilerin toplanması, veri toplama araçları, verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

### 3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, nicel araştırma desenlerinden betimsel analiz kullanılarak tasarlanmıştır. Betimsel analiz, verilerin sistematik bir şekilde toplanarak, özellikleri bakımından genel bir açıklama yapılmasına yönelik bir analiz türüdür (Büyüköztürk vd., 2023). Bu yöntemde araştırmacının değişkenler üzerinde hiçbir kontrolü yoktur ve sadece olan durumu ifade etmektedir (Gül, 2023).

### 3.2. EVREN, ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini İstanbul’da ikamet eden, okul öncesi özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler oluşturmaktadır. Çalışma evrenindeki okul öncesi özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlerin sayıları İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden elde edilmiştir. Bu doğrultuda çalışma evreninde toplam 10.494 ebeveyn olduğu görülmüştür. Evrenden örneklem seçme modeli olarak, olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden “kolay ulaşılabilir örnekleme” tercih edilmiştir. Bu yöntem, araştırma yapılacak birey veya gruplara erişimin kolay olduğu durumlarda kullanılır ve genellikle zaman ile enerji açısından tasarruf sağlaması nedeniyle tercih edilmektedir (Baltacı, 2018). Örneklem sayısı, %95 güven aralığı ve %5 hata payı ile tespit edilmiştir. Örneklem sayısı belirlenirken aşağıdaki formül kullanılmıştır (Ural ve Kılıç, 2011).

$$n = \frac{N t^2 (p q)}{d^2 (N-1) + t^2 (p q)} = \frac{3543 \cdot (1,96)^2 (0,5 \cdot 0,5)}{(0,05)^2 (3543-1) + (1,96)^2 (0,5 \cdot 0,5)} = 371$$

Formülde;

**n**= Örneklem alınacak birey sayısı

**N**= Evrendeki birey sayısı

**p**= İncelenen olayın görülüş sıklığı (olasılığı) (0,5)

**q**= İncelenen olayın görülmeş sıklığı (1-p)

**t**= Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosunda bulunan teorik değer (1,96).

**d**= Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen  $\pm$  sapma olarak simgelenmiştir (0,05).

Güvenilirlik düzeyi %95 olarak alınmış, d: 0,05; t: 1,96; araştırma hipotezinin her koşulda eşit olasılıkla gerçekleşeceği varsayımından yola çıkarak, p ve q değerlerinin her ikisi de 0,5 olarak kabul edilerek, örneklem grubunun evreni temsil edebilmesi ve bulguların genellenebilmesi için örneklem grubunun en az 371 ebeveynden oluşması gerekmektedir. Katılımcılardan 600 veri toplanmış bu ölçeklerden ölçeği eksik ve her şikkı aynı işaretleyenler çıkarılmış ve 571 ölçek işleme alınmıştır.

Tablo 3.1 'de örnekleme oluşturan katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin çeşitli bilgiler verilmiştir.

**Tablo 3.1.** Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Betimsel Değerler

| Değişken        | Katılımcı        | f   | %    |
|-----------------|------------------|-----|------|
| Ebeveynlik Rolü | Anne             | 351 | 61,5 |
|                 | Baba             | 220 | 38,5 |
| Yaş             | 18-25            | 23  | 4,0  |
|                 | 26-35            | 308 | 53,9 |
|                 | 36-45            | 68  | 30,1 |
|                 | 46 ve üzeri      | 70  | 11,9 |
|                 |                  |     |      |
| Eğitim Düzeyi   | İlköğretim       | 75  | 13,1 |
|                 | Lise             | 194 | 34,0 |
|                 | Ön lisans        | 116 | 20,3 |
|                 | Lisans           | 156 | 27,3 |
|                 | Lisansüstü       | 30  | 5,3  |
| Çocuk Sayısı    | Tek çocuk        | 238 | 41,7 |
|                 | 2 çocuk          | 249 | 43,6 |
|                 | 3 çocuk ve üzeri | 84  | 14,7 |
|                 | Kız              | 290 | 50,8 |



|                               |                      |     |       |
|-------------------------------|----------------------|-----|-------|
| Özel Gereksinimli Çocuk Erkek |                      | 281 | 49,2  |
| Cinsiyeti                     |                      |     |       |
| Çocuğun tanısı                | OSB                  | 262 | 45,9  |
|                               | Zihin Yetersizliği   | 97  | 17,0  |
|                               | DEHB                 | 76  | 13,3  |
|                               | DKB                  | 93  | 16,3  |
|                               | Bedensel Yetersizlik | 30  | 5,3   |
|                               | İşitme Yetersizliği  | 13  | 2,3   |
| Çocuğun yaşı                  | 4 yaş                | 81  | 14,2  |
|                               | 5 yaş                | 180 | 31,5  |
|                               | 6 yaş                | 310 | 54,3  |
|                               | Toplam               | 571 | 100.0 |

Tablo 3.1’de görüldüğü üzere toplamda 571 katılımcıdan oluşan çalışma grubunun betimsel bilgileri incelendiğinde, katılımcıların %61,5’i anne, %38,5’i babadır. Katılımcıların %4’ü 18-25, %53,92u 26-35 yaş arası, %30,1’i 36-45 yaş arası ve %11,92u 46 ve üzeri yaşındadır. Katılımcıların %13,1’ü ilköğretim, %34’ü lise, %20,3’ü önlisans, %27,3’ü lisans ve %5,3’ü yüksek lisans ve üzeri mezunudur. Katılımcıların %41,7’si 1 çocuk, %43,6’ı 2 çocuk ve %14,7’si 3 ve üzeri çocuğa sahiptir. Katılımcıların %50,8’inin çocuğu kız, %49,2’si erkektir. Katılımcıların %45,9’u OSB, %17’si Zihin Yetersizliği, %16,3’, DKB, %13,3’ü DEHB, %5,3’ü Bedensel Yetersizlik ve %2,3’ü İşitme Yetersizliği tanısı almıştır. Katılımcıların çocuklarının %14,2’i 4, %31,5’i 5 ve %54,3’, 6 yaşındadır.

### 3.3. VERİ TOPLAMA

Bu araştırma için 11.09.2024 tarihinde İstanbul Okan Üniversitesi Etik Kurulu’ndan gerekli araştırma izin onayı alınmıştır. Çalışmanın amacı ile paralel olarak katılımcılara cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çocuk sayısı, çocukların cinsiyeti, aile tipi, çocuğun tanısı ve yaşı gibi sorular sorulmuştur. Demografik bilgi formu yedi sorudan oluşmaktadır. Bu

form araştırmacı tarafından katılımcıların sosyodemografik özelliklerini belirlemek için hazırlanmıştır.

Artan, Ceylan ve Kurnaz Adıbatmaz (2020) tarafından geliştirilen Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği'nin (ECİÖ) kullanım ve yayın izinleri alınmıştır (Ek A.1 ..... Ölçek, toplamda 23 maddeden oluşmakta olup, içerik, beden dili, süreci yönetme ve kaygı olmak üzere dört alt boyut içermektedir. İlk yedi madde, içerik alt boyutunu; sekiz ile on ikinci maddeler, beden dili alt boyutunu; on üçüncü ile on dokuzuncu maddeler, süreci yönetme alt boyutunu; yirminci ile yirmi üçüncü maddeler ise kaygı alt boyutunu değerlendirmektedir. Örnek olarak, içerik alt boyutunda "Yaşına uygun bir şekilde açıklarım," beden dili alt boyutunda "Her zamanki yüz ifadesiyle konuşum," süreci yönetme alt boyutunda "Heyecanımı kontrol ederim," ve kaygı alt boyutunda ise "Paniklediğim için cevaplayamam" gibi maddeler yer almaktadır. İçerik, beden dili ve süreci yönetme alt boyutlarına ilişkin maddelerde ters puanlama yapılmazken, kaygı alt boyutundaki tüm maddeler ters puanlama yöntemiyle değerlendirilmiştir. Ölçek, 4 dereceli Likert tipi bir ölçekte, "bana hiç uygun değil (1)," "bana uygun değil (2)," "bana kısmen uygun (3)" ve "bana tümüyle uygun (4)" seçenekleriyle puanlanmaktadır. Ters maddeler puanlandırılırken "bana hiç uygun değil (4)," "bana uygun değil (3)," "bana kısmen uygun (2)" ve "bana tümüyle uygun (1)" puan şeklinde yapılmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 23 iken en yüksek puan 92'dir. Ölçekten alınan yüksek puan, cinsel iletişim becerilerinin daha iyi olduğunu ifade etmektedir. Ölçekte yer alan tüm maddelerin madde-toplam puan korelasyonlarının 0.76 ile 0.78 arasında değiştiği görülmektedir. Her faktör için ölçeğin Cronbach Alfa (iç tutarlılık katsayısı) değeri .70 ve .80 arasındadır. Demografik Bilgi Formu ve Ebeveynlerin Çocuklarıyla Cinsel İletişimi Ölçeği (ECİÖ), İstanbul'da ikamet eden ve okul öncesi dönemde özel gereksinimli çocuğu bulunan ebeveynlerle yüz yüze görüşmeler yoluyla uygulanmıştır. Katılımcıların gizliliği etik ilkelere uygun şekilde korunmuştur. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ebeveynlere basılı formlar araştırmacı tarafından elden ulaştırılmış ve formlar katılımcılar tarafından doldurulmuştur.

**Tablo 3.2.** Katılımcıların Kurumlara Göre Dağılımı

| Katılımcı Grubu                          | Ulaşılan Kurum / Platform | Veri Yöntemi   | Toplama | Katılımcı Sayısı |
|------------------------------------------|---------------------------|----------------|---------|------------------|
| Özel gereksinimli çocukların ebeveynleri | Rehabilitasyon merkezleri | Yüz yüze anket |         | 460              |
| Özel gereksinimli çocukların ebeveynleri | Özel eğitim okulları      | Yüz yüze anket |         | 140              |
| Toplam                                   |                           |                |         | 600              |

### 3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMU

Araştırma kapsamında elde edilen veriler incelenmiş; eksik veriler ile birlikte, tüm sorulara aynı yanıtı vererek anlamlı veri üretmeyen katılımcı formları analiz dışında bırakılmıştır. Araştırmada kullanılan “Demografik Bilgi Formu” ve “Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği”nin verileri SPSS 22.00 programına girilmiştir. “Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği”nin toplam puan ve alt boyutları hesaplanmıştır. “Demografik Bilgi Formu’nda” bulunan bilgiler için frekans-yüzde hesaplaması yapılmıştır.

**Tablo 3.3.** Normallik Varsayımı Analizi ve Güvenilirlik Analizi

| Ölçek  | $\bar{x}$ | SS   | Çarpıklık | Basıklık | Cronbach's Alpha |
|--------|-----------|------|-----------|----------|------------------|
| İçerik | 23,13     | 5,43 | ,211      | -,981    | ,968             |
| Beden  | 14,97     | 4,57 | -,757     | -,554    | ,954             |
| Süreç  | 23,63     | 4,30 | -,266     | -,736    | ,930             |
| Kaygı  | 9,90      | 3,02 | -,420     | ,099     | ,848             |

Tablo 3.3 'te normallik analizi ve güvenilirlik analizleri yer almaktadır. Değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerleri -2 +2 sınırını aşmadığından analizlerde parametrik testler kullanılmıştır (George ve Mallery, 2010). Ölçeklerin güvenilirlikleri yüksek düzeydedir. Cronbach Alpha katsayısının 0,60 ile 0,80 arasında olması ölçeğin orta güvenilir, 0,80 ile 1,00 arasında olması ise ölçeğin yüksek güvenilir olduğunu göstermektedir (Kalaycı, 2006).

Araştırmada iki grup arasındaki farklılıkları belirlemek için bağımsız örneklem t-Testi uygulanmıştır. Cinsiyet değişkenine göre ebeveynlerin cinsel iletişim ölçeğinden aldıkları puanlar bağımsız örneklem t-Testi ile karşılaştırılmış ve anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir.

Birden fazla grup arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ebeveynlerin eğitim durumu, yaş grupları ve çocuk sayısı gibi değişkenlere göre ECİÖ' den aldıkları puanların farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla ANOVA uygulanmıştır. ANOVA sonucunda anlamlı bir farklılık bulunması durumunda, gruplar arasındaki farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Bonferroni Testi yapılmıştır. Veri analizinde tüm testler %95 güven aralığında ( $p < 0.05$ ) değerlendirilmiştir.

## BÖLÜM 4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümüne yönelik olarak özel gereksinimli okul öncesi çocukların ebeveynlerinden ölçek aracılığıyla elde edilen verilerin analizine yer verilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular tablolar hâlinde sunulmuş; bu bulgular doğrultusunda açıklama ve yorumlamalar yapılmıştır.

### 4.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın birinci alt probleminde yer alan ‘Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri nasıldır?’ sorusuna yanıt aramak için toplanan verilerin aritmetik ortalaması ve standart sapma değerleri analiz edilmiştir. Bu analiz sonuçlarına aşağıdaki Tablo 4.1’de yer verilmiştir.

**Tablo 4.1.** Ebeveynlerin Çocuklarıyla Cinsel Konularla İlgili İletişim Kurma Düzeylerinin İçerik Alt Boyutuna İlişkin Betimsel Analizleri

| <b>İçerik Alt Boyutuna İlişkin Maddeler</b>                                             | <b>n</b> | <b><math>\bar{x}</math></b> | <b>ss</b> |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|----------|-----------------------------|-----------|
| Yaşına uygun bir şekilde açıklarım                                                      | 571      | 3,25                        | ,84       |
| Bedenine başkalarının sınırsız dokunamayacağını yaşına uygun bir dille anlatırım.       | 571      | 3,36                        | ,82       |
| Yaşına uygun terimleri anlayabileceği bir şekilde kullanırım.                           | 571      | 3,24                        | ,92       |
| Bedeninin ona özel olduğunu çekinmeden anlatırım.                                       | 571      | 3,34                        | ,87       |
| Konuşmaya olumlu cümlelerle başlarım (örneğin, seninle bunu konuşabiliriz)              | 571      | 3,40                        | ,76       |
| Yakın aile fertleri dışındaki başka kişilerle çok yakınlaşmaması gerektiğini anlatırım. | 571      | 3,41                        | ,76       |
| İyi ve kötü dokunuş arasındaki farkı örneklerle anlayabileceği bir biçimde anlatırım.   | 571      | 3,14                        | ,92       |
| <b>Toplam</b>                                                                           | 571      | 23,13                       | 5,43      |

Tablo 4.1’e göre, ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularla ilgili iletişim kurmaya ilişkin düzeylerinin içerik alt boyutuna ilişkin ( $\bar{X}$ =23,06) “bana kısmen uygun” düzeyinde olduğu görülmektedir. Ebeveynler, içerik alt boyutuna ilişkin düzeylerini en yüksek

ortalama puan ( $\bar{X}=3.41$ ) ile ve “bana kısmen uygun” düzeyinde “Yakın aile fertleri dışındaki başka kişilerle çok yakınlaşmaması gerektiğini anlatırım” maddesinde, en düşük ortalama puan ( $\bar{X}=3,14$ ) ile ve “bana kısmen uygun” düzeyinde “İyi ve kötü dokunuş arasındaki farkı örneklerle anlayabileceği bir biçimde anlatırım.” maddesinde göstermişlerdir.

**Tablo 4.2.** Ebeveynlerin Çocuklarıyla Cinsel Konularla İlgili İletişim Kurma Düzeylerinin Beden Dili Alt Boyutuna İlişkin Betimsel Analizleri

| <b>Beden Dili Alt Boyutuna İlişkin Maddeler</b>   | <b>n</b> | <b><math>\bar{x}</math></b> | <b>ss</b> |
|---------------------------------------------------|----------|-----------------------------|-----------|
| Her zamanki yüz ifademle konuşurum.               | 571      | 3,06                        | ,97       |
| Her zamanki konuşma hızımla açıklarım.            | 571      | 3,00                        | ,96       |
| Diğer durumlarda davrandığımdan farklı davranmam. | 571      | 2,82                        | 1,07      |
| Her zamanki rahatlığımla konuşurum.               | 571      | 2,83                        | 1,07      |
| Anlaşılır ve yaşına uygun bir dille konuşurum.    | 571      | 3,26                        | ,88       |
| <b>Toplam</b>                                     | 571      | 14,97                       | 4,58      |

Tablo 4.2’ye göre, ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularla ilgili iletişim kurma düzeylerinin beden dili alt boyutuna ilişkin toplam düzeyi ( $\bar{X}=14,97$ ) “bana kısmen uygun” düzeyindedir. Ebeveynler, beden dili alt boyutuna ilişkin en yüksek düzeyi ( $\bar{X}=3,26$ ) “Anlaşılır ve yaşına uygun bir dille konuşurum.” maddesinde; en düşük düzeyi ise ( $\bar{X}=2,82$ ) “Diğer durumlarda davrandığımdan farklı davranmam.” maddesinde belirtmişlerdir. Her iki madde de genel olarak “bana kısmen uygun” düzeyindedir.

**Tablo 4.3.** Ebeveynlerin Çocuklarıyla Cinsel Konularla İlgili İletişim Kurma Düzeylerinin Süreci Yönetme Alt Boyutuna İlişkin Betimsel Analizleri

| <b>Süreci Yönetme Alt Boyutuna İlişkin Maddeler</b>    | <b>n</b> | <b><math>\bar{x}</math></b> | <b>ss</b> |
|--------------------------------------------------------|----------|-----------------------------|-----------|
| Kaygılı görünmemeye çalışırım.                         | 571      | 3,26                        | ,83       |
| Başka bir işle ilgilenmem.                             | 571      | 3,47                        | ,66       |
| Heyecanımı kontrol etmeye çalışırım.                   | 571      | 3,54                        | ,58       |
| Gereğinden fazla el kol hareketi yaparak vurgu yapmam. | 571      | 3,33                        | ,71       |
| Göz kontağı kurarak konuşurum.                         | 571      | 3,48                        | ,68       |
| Kaçamak yanıtlar vermem.                               | 571      | 3,24                        | ,84       |

|                                                                 |     |       |      |
|-----------------------------------------------------------------|-----|-------|------|
| Konu hakkında bilgim yoksa, araştırıp en kısa sürede açıklarım. | 571 | 3,32  | ,78  |
| <b>Toplam</b>                                                   | 571 | 23,63 | 4,31 |

Tablo 4.3’e göre, ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularla ilgili iletişim kurma düzeylerinin süreç alt boyutuna ilişkin toplam düzeyi ( $\bar{X}$ =23,63) “bana kısmen uygun” düzeyindedir. Ebeveynler, süreç alt boyutuna ilişkin en yüksek düzeyi ( $\bar{X}$ =3,54) “Heyecanımı kontrol etmeye çalışırım.” maddesinde; en düşük düzeyi ise ( $\bar{X}$ =3,24) “Kaçamak yanıtlar vermem.” maddesinde belirtmişlerdir. Her iki madde de genel olarak “bana kısmen uygun” düzeyindedir.

**Tablo 4.4.** Ebeveynlerin Çocuklarıyla Cinsel Konularla İlgili İletişim Kurma Düzeylerinin Kaygı Alt Boyutuna İlişkin Betimsel Analizleri

| <b>Kaygı Alt Boyutuna İlişkin Maddeler</b>          | <b>n</b> | <b><math>\bar{x}</math></b> | <b>ss</b> |
|-----------------------------------------------------|----------|-----------------------------|-----------|
| Heyecanlı görünürüm                                 | 571      | 3,03                        | ,90       |
| Paniklediğim için cevaplayamam.                     | 571      | 2,64                        | ,92       |
| Yanıtını bilmediğim durumlarda konuyu değiştiririm. | 571      | 2,41                        | ,93       |
| Cevabını bilsem de konuyu değiştiririm.             | 571      | 1,83                        | ,90       |
| <b>Toplam</b>                                       | 571      | 9,90                        | 3,02      |

Tablo 4.4’e göre, ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularla ilgili iletişim kurma düzeylerinin kaygı alt boyutuna ilişkin toplam düzeyi ( $\bar{X}$ =9,90) “bana kısmen uygun” düzeyindedir. Ebeveynler, kaygı alt boyutuna ilişkin en yüksek düzeyi ( $\bar{X}$ =3,03) “Heyecanlı görünürüm” maddesinde; en düşük düzeyi ise ( $\bar{X}$ =1,83) “Cevabını bilsem de konuyu değiştiririm” maddesinde belirtmişlerdir. Bu son madde, “bana uygun değil” düzeyindedir. Mevcut araştırmanın bulgularına göre, ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularla ilgili iletişim kurma düzeyleri incelendiğinde; içerik ( $\bar{X}$ =23,13), beden ( $\bar{X}$ =14,97), süreç ( $\bar{X}$ =23,63) ve kaygı ( $\bar{X}$ =9,90) alt boyutlarının tamamında düzeylerin genel olarak “bana kısmen uygun” olduğu görülmektedir. İçerik ve süreç alt boyutlarında ebeveynlerin çocuklarını korumaya ve olumlu bir iletişim süreci oluşturmaya önem verdikleri; ancak özellikle iyi-kötü dokunuşu anlatma ve kaçamak yanıtlardan kaçınma gibi konularda zorlandıkları anlaşılmaktadır. Beden alt boyutunda, dilin yaşa uygun kullanılmasına özen gösterilse de, doğal bir tutum sergilemede güçlük yaşanabilmektedir.

Kaygı alt boyutunda ise bazı ebeveynlerin heyecanlandığı, hatta bilgisi olsa da konuyu değiştirme eğiliminde olduğu gözlenmiştir. Bu bulgular, ebeveynlerin cinsellik temalı iletişimde destek ve rehberliğe ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Benzer şekilde, Uraslı (2022) tarafından tipik gelişim gösteren 3-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerle yapılan araştırmada da ebeveynlerin içerik ve beden dili alt boyutlarında yüksek ortalama puanlar elde ettikleri, süreci yönetme boyutunda ise daha düşük puanlar aldıkları ve kaygı düzeylerinin genel ortalamaya yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin kaygı düzeylerinin yüksek olmasının önemli nedenlerinden biri, çocuklarına cinsel eğitimi veren ilk kişi olma sorumluluğudur. Ganji ve diğerlerinin (2022) araştırmasında, ebeveynlerin %78,2'si, 13 yaşından küçük çocukların cinsel eğitiminde ilk ve en önemli eğitimcilerin kendileri olduğunu ifade etmiştir. Eyres ve diğerlerinin (2022) özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerle gerçekleştirdiği araştırmada, her çocuğun cinsel gelişim sürecinde bireysel ihtiyaçlarının dikkate alınmasının önemi vurgulanmıştır. Bu bulgu, ebeveynlerin çocuklarına cinsel eğitim verme sürecinde rehberlik etme sorumluluğunu taşıdıklarını göstermektedir. Ayrıca, ebeveynlerin uzman kişilerle iş birliği yaparak destek almalarının gerekliliği, iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve ihtiyaç duydukları konularda açık ve etkili bir iletişim kurulmasının önemi üzerinde durulmuştur. Bu bulgular, mevcut araştırmada ebeveynlerin bilgi aktarımı ve süreci yönetme alanlarında ortalama düzeyde puanlar elde etmeleri sonucu uzman kişilerin desteğine ihtiyaç duyacakları sonucu ile benzerlik göstermektedir.

#### **4.2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM**

Araştırmanın ikinci alt probleminde yer alan “Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri ebeveynlerin yaşına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularla ilgili iletişim kurma düzeylerinin yaşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4.5’de sunulmuştur.



**Tablo 4.5.** Ebeveynlerin Yaşlarına Göre ECİÖ Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

| Boyutlar      | Grup           | n   | $\bar{x}$ | ss   | sd | F     | p     | Farkın Kaynağı |
|---------------|----------------|-----|-----------|------|----|-------|-------|----------------|
| İçerik        | a) 18-25       | 23  | 21,91     | 5,81 | 3  | 6,913 | ,000* | b>c            |
|               | b) 26-35       | 308 | 24,07     | 4,84 |    |       |       |                |
|               | c) 36-45       | 172 | 21,92     | 5,80 |    |       |       |                |
|               | d) 46 ve üzeri | 68  | 22,39     | 6,12 |    |       |       |                |
|               | Toplam         | 571 | 23,13     | 5,43 |    |       |       |                |
| Beden Dili    | a) 18-25       | 23  | 13,86     | 5,63 | 3  | 4,114 | ,007* | b>c            |
|               | b) 26-35       | 308 | 15,57     | 4,15 |    |       |       |                |
|               | c) 36-45       | 172 | 14,20     | 4,92 |    |       |       |                |
|               | d) 46 ve üzeri | 68  | 14,52     | 4,80 |    |       |       |                |
|               | Toplam         | 571 | 14,97     | 4,57 |    |       |       |                |
| Süreç Yönetme | a) 18-25       | 23  | 22,91     | 3,99 | 3  | 6,823 | ,000* | b>c,d          |
|               | b) 26-35       | 308 | 24,37     | 3,91 |    |       |       |                |
|               | c) 36-45       | 172 | 22,70     | 4,64 |    |       |       |                |
|               | d) 46 ve üzeri | 68  | 22,85     | 4,70 |    |       |       |                |
|               | Toplam         | 571 | 23,63     | 4,30 |    |       |       |                |
| Kaygı         | a) 18-25       | 23  | 9,86      | 3,09 | 3  | 8,152 | ,000* | c,d>b          |
|               | b) 26-35       | 308 | 9,35      | 2,87 |    |       |       |                |
|               | c) 36-45       | 172 | 10,56     | 3,07 |    |       |       |                |
|               | d) 46 ve üzeri | 68  | 10,73     | 3,06 |    |       |       |                |
|               | Toplam         | 571 | 9,90      | 3,02 |    |       |       |                |

\* p < ,05

Yaş değişkeni gruplarına göre İçerik Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,000<0,05$ ). 26-35 yaş arası bireylerin İçerik Puanı ortalaması, 36-45 yaş arası bireylerin İçerik Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Beden Dili Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,007<0,05$ ). 26-35 yaş arası bireylerin Beden Dili Puanı ortalaması, 36-45 yaş arası bireylerin Beden Dili Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Süreç Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,000<0,05$ ). 26-35 yaş arası bireylerin Süreç Puanı ortalaması, 36-45 yaş arası bireylerin ve 46 ve üzeri yaş bireylerin Süreç Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Kaygı Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,000<0,05$ ). 36-45 yaş arası bireylerin ve 46 ve üzeri yaş bireylerin Kaygı Puanı ortalaması, 26-35 yaş arası bireylerin Kaygı Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Araştırmada ebeveynlerden elde edilen bulgulara göre, ebeveynlerin yaş seviyesi 26-35 aralığındayken çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma becerisinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulguya paralel olarak Mfeka-Nkabinde ve diğerleri (2024) tarafından tipik gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerle gerçekleştirilen bir araştırmada, genç ebeveynlerin cinsellik ve cinsel eğitim konularına daha pozitif baktıkları belirlenmiştir. Ayrıca, Erbil ve Orak (2010) yaptıkları araştırmada, genç yaşta olan annelerin kız çocuklarına cinsel eğitim verme oranının daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Kaymak ve diğerleri (2006) ise genç annelerin çocuklarına cinsel konularda bilgi ve beceri aktarımının daha etkili bir şekilde gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgular, mevcut araştırmada 26–35 yaş aralığındaki ebeveynlerin cinsel iletişim becerilerinin daha yüksek puanlarla değerlendirildiği bulgusu ile örtüşmektedir.

Mevcut araştırma, literatürdeki benzer çalışmalarla karşılaştırıldığında, bazı farklı sonuçlara ulaşan araştırmalara da rastlanmıştır. Uzkul ve Öğretir Özçelik (2024) yapmış oldukları araştırmada, ebeveyn yaşı ve cinsel iletişim boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Sönmez Kankoc (2023) yapmış olduğu araştırmada ebeveyn yaşının, çocuklarına cinsellikle ilgili bilgi aktarma becerilerini etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla, ebeveyn yaşı gibi demografik özelliklerin yanında, öğrenim durumu, kültürel faktörler, kişisel tutumlar gibi başka unsurlarda bu süreçte oldukça önemli rol oynamaktadır.

### **4.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM**

Araştırmanın üçüncü alt probleminde yer alan “Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri ebeveynlerin öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularla ilgili iletişim kurma düzeylerinin öğrenim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4.6’da sunulmuştur.

**Tablo 4.6.** Ebeveynlerin Öğrenim Durumlarına Göre ECIÖ Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

| Boyutlar       | Grup                      | n   | $\bar{x}$ | ss   | sd | F      | p     | Farkın Kaynağı     |
|----------------|---------------------------|-----|-----------|------|----|--------|-------|--------------------|
| İçerik         | a) İlköğretim             | 75  | 19,68     | 6,67 | 4  | 30,919 | ,000* | c,d,e>a,b          |
|                | b) Lise                   | 194 | 21,42     | 5,52 |    |        |       |                    |
|                | c) Önlisans               | 116 | 23,89     | 4,42 |    |        |       |                    |
|                | d) Lisans                 | 156 | 25,48     | 3,89 |    |        |       |                    |
|                | e) Yüksek Lisans ve üzeri | 30  | 27,70     | ,74  |    |        |       |                    |
|                | Toplam                    | 571 | 23,13     | 5,43 |    |        |       |                    |
| Beden Dili     | a) İlköğretim             | 75  | 12,16     | 5,16 | 4  | 32,113 | ,000* | c,d,e>a,b          |
|                | b) Lise                   | 194 | 13,46     | 4,39 |    |        |       |                    |
|                | c) Önlisans               | 116 | 15,63     | 3,75 |    |        |       |                    |
|                | d) Lisans                 | 156 | 16,85     | 3,85 |    |        |       |                    |
|                | e) Yüksek Lisans ve üzeri | 30  | 19,33     | 1,84 |    |        |       |                    |
|                | Toplam                    | 571 | 14,97     | 4,57 |    |        |       |                    |
| Süreci Yönetme | a) İlköğretim             | 75  | 21,00     | 4,70 | 4  | 33,913 | ,000* | c,d>a,b<br>e>a,b,c |
|                | b) Lise                   | 194 | 22,06     | 4,40 |    |        |       |                    |
|                | c) Önlisans               | 116 | 24,43     | 3,42 |    |        |       |                    |
|                | d) Lisans                 | 156 | 25,53     | 3,31 |    |        |       |                    |
|                | e) Yüksek Lisans ve üzeri | 30  | 27,33     | 1,88 |    |        |       |                    |
|                | Toplam                    | 571 | 23,63     | 4,30 |    |        |       |                    |
| Kaygı          | a) İlköğretim             | 75  | 11,68     | 3,04 | 4  | 46,393 | ,000* | a,b>c,d,e<br>c>d,e |
|                | b) Lise                   | 194 | 11,12     | 2,72 |    |        |       |                    |
|                | c) Önlisans               | 116 | 9,53      | 2,44 |    |        |       |                    |
|                | d) Lisans                 | 156 | 8,57      | 2,51 |    |        |       |                    |
|                | e) Yüksek Lisans ve üzeri | 30  | 5,96      | 2,12 |    |        |       |                    |
|                | Toplam                    | 571 | 9,90      | 3,02 |    |        |       |                    |

\*p<0,05

Tablo 4.6 incelendiğinde, öğrenim durumu değişkeni gruplarına göre İçerik Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,000<0,05$ ). Ön lisans, lisans ile yüksek lisans ve doktora mezunu bireylerin İçerik Puanı ortalaması, ilköğretim ve lise mezunu bireylerin İçerik Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Beden Dili Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir

( $p=,000<0,05$ ). Önlisans, lisans ile yüksek lisans ve doktora mezunu bireylerin Beden Dili Puanı ortalaması, ilköğretim ve lise mezunu bireylerin Beden Dili Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Süreç Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,000<0,05$ ). Önlisans, lisans mezunu bireylerin Süreç Puanı ortalaması, ilkokul ve lise mezunu bireylerin Süreç Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Yüksek lisans ve doktora mezunu bireylerin Süreç Puanı ortalaması, ilkokul, lise ve önlisans mezunu bireylerin Süreç Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Kaygı Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,000<0,05$ ). İlkokul ve lise mezunu bireylerin Kaygı Puanı ortalaması, önlisans, lisans ile yüksek lisans ve doktora mezunu bireylerin Kaygı Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Önlisans mezunu bireylerin Kaygı Puanı ortalaması, lisans ile yüksek lisans ve doktora mezunu bireylerin Kaygı Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Elde edilen bulgulara bakıldığında, öğrenim seviyesinin ebeveynlerin cinsel eğitim gibi önemli bir konuda daha bilinçli ve etkili bir iletişim kurmalarını sağladığını ve daha yüksek öğrenim seviyesine sahip bireylerin bu konuda daha etkili iletişim becerisine sahip olduğu düşünülmektedir. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin öğrenim durumu seviyesi yükseldikçe çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma becerisinin daha arttığı söylenebilir. Mevcut bulgular, Kırvar (2023) tarafından tipik gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerle yapılan çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Söz konusu araştırmada, lisans ve lisansüstü eğitime sahip annelerin Cinsel İletişim Ölçeği'nin tüm alt boyutlarında daha yüksek puanlar aldığı belirlenmiştir. Benzer şekilde, Ceylan ve diğerleri (2020), ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe cinsel eğitimle ilgili bilgi aktarma becerilerinin de arttığını tespit etmiştir. İşler'in (2017) çalışmasında da benzer şekilde, eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin cinsel eğitim konusunda daha fazla bilgiye sahip oldukları ortaya konmuştur. Çelik (2022) yapmış olduğu araştırmada, annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe cinsel konularda iletişim kurma becerilerinin daha iyi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Faizah ve Latin (2017) tarafından Endonezya'da 4-6 yaş arası tipik gelişim gösteren çocukları olan ebeveynlerle yapılan araştırmada, üniversite mezunu olan ebeveynlerin cinsel bilgi düzeylerinin ve bu bilgiyi çocuklarına aktarma becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulguya benzer olarak, Uzkul ve Öğretir Özçelik (2024) yapmış oldukları araştırmada,

ebeveynlerin eğitim seviyesinin arttıkça cinsel gelişimle ilgili bilgi düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşmışlardır Bu çalışmaların tümü, mevcut araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Bununla birlikte, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler için bu süreç daha karmaşık olabilir. Yüksek öğrenime sahip ebeveynler bilgi açısından donanımlı olsalar da, çocuklarının özel ihtiyaçları nedeniyle cinsel iletişimi yönetirken çeşitli zorluklarla karşılaşabilmektedirler (Çelik, 2017). Çelik ve Yücel (2023) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerin cinsellikle ilgili konuları çocuklarıyla paylaşma oranlarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, mevcut araştırmada eğitim seviyesi yükseldikçe ebeveynlerin cinsel iletişim becerilerinin arttığını ortaya koyan sonuçlarla da örtüşmektedir.

#### 4.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın dördüncü alt probleminde yer alan “Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularla ilgili iletişim kurma düzeylerinin çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4.7’de sunulmuştur.

**Tablo 4.7.** Ebeveynlerin Çocuk Sayısına Göre ECİÖ Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

| Boyut  | Grup                | n   | $\bar{x}$ | ss   | sd | F      | p     | Farkın Kaynağı |
|--------|---------------------|-----|-----------|------|----|--------|-------|----------------|
| İçerik | a) 1 çocuk          | 238 | 24,66     | 4,44 | 2  | 22,435 | ,000* | a>b,c          |
|        | b) 2 çocuk          | 249 | 22,57     | 5,31 |    |        |       |                |
|        | d) 3 çocuk ve üzeri | 84  | 20,47     | 6,84 |    |        |       |                |
|        | Toplam              | 571 | 23,13     | 5,43 |    |        |       |                |

|                |                     |     |       |      |   |        |       |       |
|----------------|---------------------|-----|-------|------|---|--------|-------|-------|
| Beden Dili     | a) 1 çocuk          | 238 | 16,32 | 4,16 | 2 | 21,057 | ,000* | a>b,c |
|                | b) 2 çocuk          | 249 | 14,27 | 4,39 |   |        |       |       |
|                | d) 3 çocuk ve üzeri | 84  | 13,19 | 5,16 |   |        |       |       |
|                | Toplam              | 571 | 14,97 | 4,57 |   |        |       |       |
| Süreci Yönetme | a) 1 çocuk          | 238 | 24,89 | 3,66 | 2 | 26,796 | ,000* | a>b,c |
|                | b) 2 çocuk          | 249 | 23,24 | 4,19 |   |        |       |       |
|                | d) 3 çocuk ve üzeri | 84  | 21,20 | 5,05 |   |        |       |       |
|                | Toplam              | 571 | 23,63 | 4,30 |   |        |       |       |
| Kaygı          | a) 1 çocuk          | 238 | 8,79  | 2,88 | 2 | 37,455 | ,000* | c>a,b |
|                | b) 2 çocuk          | 249 | 10,37 | 2,77 |   |        |       |       |
|                | d) 3 çocuk ve üzeri | 84  | 11,66 | 2,93 |   |        |       |       |
|                | Toplam              | 571 | 9,90  | 3,02 |   |        |       |       |

\* p < ,05

Çocuk sayısı değişkeni gruplarına göre İçerik Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,000<0,05$ ). 1 çocuğu olan bireylerin İçerik Puanı ortalaması, 2 ile 3 ve daha fazla çocuğu olan bireylerin İçerik Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Beden Dili Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,007<0,05$ ). 1 çocuğu olan bireylerin Beden Dili Puanı ortalaması, 2 ile 3 ve daha fazla çocuğu olan bireylerin Beden Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Süreç Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,000<0,05$ ). 1 çocuğu olan bireylerin Süreç Puanı ortalaması, 2 ile 3 ve daha fazla çocuğu olan bireylerin Süreç Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Kaygı Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,000<0,05$ ). 3 ve daha fazla çocuğu olan bireylerin Kaygı Puanı ortalaması, 1 ve 2 çocuğu olan bireylerin Kaygı Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Elde edilen bulgular doğrultusunda, sahip olunan çocuk sayısının ebeveynlerin cinsel konularla ilgili iletişim kurma becerileri üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir. Tek çocuğa sahip ebeveynlerin, çocuklarıyla bire bir ilgilenme fırsatlarının daha fazla olması nedeniyle, cinsel eğitim gibi özel konularda daha etkili bir iletişim kurabildikleri değerlendirilmektedir. Buna karşın, çocuk sayısının artmasıyla birlikte, ebeveynin zaman ve enerjisinin bölünmesi, özel gereksinimli çocukla kurulan iletişimin niteliğini azaltabilmekte ve bu durum cinsel konulardaki iletişim becerilerini olumsuz

etkileyebilmektedir. Özellikle çok çocuklu ailelerde, cinsel eğitimle ilgili görüşlerin ve uygulamaların daha az belirgin hale gelmesi; ebeveynin artan sorumlulukları, zaman yönetimi zorlukları ve tükenmişlik gibi faktörlerle ilişkilendirilebilir.

Elde edilen bulgulara bakıldığında, sadece özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin genel olarak çocuklarıyla kurdukları cinsel iletişim becerilerinde daha güçlü bir beceri sergiledikleri söylenebilir. Bu bulgu, Kırvar (2023) tarafından tipik gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerle yapılan bir çalışmayla paralellik göstermektedir. Kırvar'ın araştırmasında, tek çocuğu olan annelerin çocuklarıyla cinsel konulardaki iletişim becerilerinin daha iyi olduğu ve kaygılarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Çelik (2022) tarafından yapılan çalışmada da az çocuk sahibi ebeveynlerin kaygılarının daha az olduğunu ve bunun sonucunda çocuklarıyla cinsel konularda daha verimli iletişim kurduklarını ortaya koymuştur. Söz konusu araştırmalar, mevcut çalışmada çocuk sayısının ebeveynlerin cinsel iletişim becerileri üzerinde önemli bir değişken olduğunu ve az çocuğa sahip ebeveynlerin bu konuda daha yüksek beceri sergilediklerini ortaya koyan bulguları desteklemektedir.

Öte yandan, literatürde farklı sonuçlara ulaşan çalışmalara da rastlanmaktadır. Örneğin, Aral ve Deleş (2024) yapmış oldukları çalışmada, çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin beden dilini kullanma düzeylerinin ve çocuk sayısının artmasının, cinsel eğitimdeki iletişim sürecinde kaygıyı azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde, Evans ve diğerleri (2020) ile İşler ve Gürşimşek (2018) tarafından yapılan araştırmalar, çocuk sayısının artmasının cinsel eğitim sırasında iletişimin artmasına yardımcı olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, Kochanska ve diğerleri (2019) tarafından yapılan bir çalışmada, çocuk sayısı ile cinsel eğitim arasında olumlu bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bulgular, çocuk sayısının tek başına belirleyici bir etken olmadığını; ebeveynin bireysel özellikleri, zaman yönetimi becerileri, çocuğun tanısı ve özel gereksinim düzeyi gibi faktörlerin de cinsel iletişim becerileri üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir.

#### 4.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın beşinci alt probleminde yer alan “Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Katılımcıların çocuklarıyla cinsel konularla ilgili iletişim kurma düzeylerinin çocuklarının cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4.8’de sunulmuştur.

**Tablo 4.8.** Ebeveynlerin Özel Gereksinimli Çocuklarının Cinsiyetine Göre ECİÖ Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

| Boyutlar   | Grup  | n   | $\bar{x}$ | ss   | t      | sd  | p    |
|------------|-------|-----|-----------|------|--------|-----|------|
| İçerik     | Kız   | 290 | 23,32     | 5,12 | ,845   | 569 | ,398 |
|            | Erkek | 281 | 22,94     | 5,73 |        |     |      |
| Beden Dili | Kız   | 290 | 15,18     | 4,38 | 1,136  | 569 | ,256 |
|            | Erkek | 281 | 14,75     | 4,76 |        |     |      |
| Süreç      | Kız   | 290 | 23,80     | 4,05 | ,964   | 569 | ,335 |
|            | Erkek | 281 | 23,45     | 4,56 |        |     |      |
| Kaygı      | Kız   | 290 | 9,69      | 2,93 | -1,694 | 569 | ,091 |
|            | Erkek | 281 | 10,12     | 3,09 |        |     |      |

\*p<0,05

Tablo 4.8 incelendiğinde, katılımcıların çocuklarının cinsiyetine göre İçerik (p = ,398), Beden Dili (p = ,256), Süreç (p = ,335) ve Kaygı (p = ,091) puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu sonuç, ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetine göre cinsel konularla ilgili iletişim biçimlerinin anlamlı düzeyde değişmediğini göstermektedir.

Literatürde yer alan diğer araştırmalar da benzer sonuçlar sunmaktadır. Kırvar (2022) ise yaptığı çalışmada, katılımcıların en küçük çocuklarının cinsiyetine göre ölçek puanlarında anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya koymuştur. Çelik (2022) araştırmasında da, annelerin çocuklarının cinsiyetine göre cinsel iletişimde anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuştur. Pariera (2016) ise, çocukların cinsiyetinin cinsel iletişim



kurmayı engellemediği ve cinsel iletişim ile çocuğun cinsiyeti arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yalın ve Alabay (2024) yapmış oldukları araştırmada yalnızca kız çocuğu olan ebeveynlerin, çocuklarıyla cinsel iletişim becerileri konusunda duydukları kaygının hem kız hem de erkek çocuğu olan ebeveynlere göre anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. İlgili literatür incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarıyla cinsellik hakkında konuşurken kendilerini bilgi açısından eksik, bilgi aktarımı sırasında heyecan, gergin ve kaygılı olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Eliküçük ve Sönmez, 2011; Tuğrul ve Artan, 2001). Eroğlu ve Gölbaşı (2005) yapmış oldukları araştırmada benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Yapılan araştırmada anne ve babaların, çocuklarına cinsel konularda eğitim verme açısından kendilerini yetersiz ve donanımsız hissettikleri bulunmuştur. Baysan (2020) yapmış olduğu araştırmada 3-6 yaş arasındaki çocuğa sahip ebeveynlerin cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeyleri ve tutumları incelendiğinde, ebeveynlerin çocuklarına cinsellik konusundaki sorularına yanıt verirken zorluk yaşadıklarını ve bu soruların çocukların cinsiyetine göre farklı şekillerde yanıtlanması gerektiğini düşündükleri sonucuna ulaşmıştır.

İlgili literatür incelendiğinde, çocukların cinsiyetine göre cinsel iletişim becerilerinde farklılık görülmektedir. Ancak yapılan bazı araştırmalarda da çocuğun cinsiyetinin, ebeveynlerin cinsel iletişim becerilerini yönetmede belirleyici bir faktör olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak, ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları cinsel konulardaki iletişimde tutumlar ön plana çıkmaktadır. Çocuğun cinsiyeti ise bu süreçte çeşitli sonuçlar göstermektedir. Bu durum, ebeveynlerin cinsel iletişim becerilerini sadece çocuğun cinsiyeti değil, kültürel ve bireysel farklılıklarında şekillendirdiğini düşündürmektedir. Özel gereksinimli çocukların ebeveyni açısından düşünüldüğünde, ebeveynlerin cinsel eğitim sürecine aktif olarak katılmalarının daha verimli olacağı düşünülmektedir.

#### 4.6. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın altıncı alt probleminde yer alan ‘Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri çocuğun tanısına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?’ sorusuna yanıt aranmıştır. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularla ilgili iletişim kurmaya düzeylerinin çocuğun tanısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4.9’da sunulmuştur.

**Tablo 4.9.** Ebeveynlerin Çocuğunun Tanısına Göre ECİÖ Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

| Boyutlar       | Grup                    | n   | $\bar{x}$ | ss   | sd | F     | p     | Farkın Kaynağı |
|----------------|-------------------------|-----|-----------|------|----|-------|-------|----------------|
| İçerik         | a) OSB                  | 262 | 23,38     | 5,34 | 5  | 7,462 | ,000* | a,d>b          |
|                | b) Zihin Yetersizliği   | 97  | 21,02     | 5,40 |    |       |       | c>b,e          |
|                | c) DKB                  | 93  | 24,82     | 4,48 |    |       |       |                |
|                | d) DEHB                 | 76  | 24,23     | 4,86 |    |       |       |                |
|                | e) Bedensel Yetersizlik | 30  | 20,93     | 6,96 |    |       |       |                |
|                | f) İşitme Yetersizliği  | 13  | 20,53     | 6,48 |    |       |       |                |
|                | Toplam                  | 571 | 23,13     | 5,43 |    |       |       |                |
|                |                         |     |           |      |    |       |       |                |
| Beden Dili     | a) OSB                  | 262 | 15,10     | 4,54 | 5  | 7,667 | ,000* | a,c>b          |
|                | b) Zihin Yetersizliği   | 97  | 13,20     | 4,36 |    |       |       | d>b,e          |
|                | c) DKB                  | 93  | 16,54     | 3,88 |    |       |       |                |
|                | d) DEHB                 | 76  | 15,89     | 4,46 |    |       |       |                |
|                | e) Bedensel Yetersizlik | 30  | 12,83     | 5,36 |    |       |       |                |
|                | f) İşitme Yetersizliği  | 13  | 13,76     | 4,54 |    |       |       |                |
|                | Toplam                  | 571 | 14,97     | 4,57 |    |       |       |                |
|                |                         |     |           |      |    |       |       |                |
| Süreci Yönetme | a) OSB                  | 262 | 23,93     | 4,20 | 5  | 7,706 | ,000* | a,d>b          |
|                | b) Zihin Yetersizliği   | 97  | 21,73     | 4,24 |    |       |       | c>b,e          |
|                | c) DKB                  | 93  | 24,79     | 4,03 |    |       |       |                |
|                | d) DEHB                 | 76  | 24,52     | 4,12 |    |       |       |                |

|       |                         |     |       |      |   |        |       |         |
|-------|-------------------------|-----|-------|------|---|--------|-------|---------|
|       | e) Bedensel Yetersizlik | 30  | 21,90 | 4,10 |   |        |       |         |
|       | f) İşitme Yetersizliği  | 13  | 22,23 | 4,98 |   |        |       |         |
|       | Toplam                  | 571 | 23,63 | 4,30 |   |        |       |         |
| Kaygı | a) OSB                  | 262 | 9,77  | 2,83 | 5 | 10,872 | ,000* | b>a,c,d |
|       | b) Zihin Yetersizliği   | 97  | 11,39 | 2,78 |   |        |       | e>c,d   |
|       | c) DKB                  | 93  | 8,97  | 2,94 |   |        |       |         |
|       | d) DEHB                 | 76  | 8,86  | 3,24 |   |        |       |         |
|       | e) Bedensel Yetersizlik | 30  | 11,40 | 2,72 |   |        |       |         |
|       | f) İşitme Yetersizliği  | 13  | 10,76 | 2,91 |   |        |       |         |
|       | Toplam                  | 571 | 9,90  | 3,02 |   |        |       |         |

\* p < ,05

Tanı değişkeni gruplarına göre İçerik Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,000<0,05$ ). OSB ve DEHB tanısı almış bireylerin İçerik Puanı ortalaması, Zihin Yetersizliği tanısı almış bireylerin İçerik Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. DKB tanısı almış bireylerin İçerik Puanı ortalaması, Zihin Yetersizliği ve Bedensel Yetersizlik tanısı almış bireylerin İçerik Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Beden Dili Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,000<0,05$ ). OSB ve DKB tanısı almış bireylerin Beden Dili Puanı ortalaması, Zihin Yetersizliği tanısı almış bireylerin Beden Dili Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. DEHB tanısı almış bireylerin Beden Dili Puanı ortalaması, Zihin Yetersizliği ve Bedensel Yetersizlik tanısı almış bireylerin Beden Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Süreç Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,000<0,05$ ). OSB ve DEHB tanısı almış bireylerin Süreç Puanı ortalaması, Zihin Yetersizliği tanısı almış bireylerin Süreç Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. DKB tanısı almış bireylerin Süreç Puanı ortalaması, Zihin Yetersizliği ve Bedensel Yetersizlik tanısı almış bireylerin Süreç Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Kaygı Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,000<0,05$ ). Zihin Yetersizliği tanısı almış bireylerin Kaygı Puanı ortalaması, OSB, DKB ve DEHB tanısı almış bireylerin Kaygı Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Bedensel Yetersizlik tanısı almış bireylerin Kaygı Puanı ortalaması, DKB ve DEHB tanısı almış bireylerin

Kaygı Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Bu bulgular, ebeveynlerin çocuklarının tanısına göre cinsel konularda iletişim düzeylerinin farklılaştığını ve özellikle OSB, DKB ve DEHB tanısı almış çocukların ebeveynlerinin içerik, beden dili ve sürece ilişkin konularda daha hazırlıklı ve bilinçli olduklarını göstermektedir. Buna karşılık, zihin yetersizliği ve bedensel yetersizlik tanısı almış çocukların ebeveynlerinin daha yüksek kaygı düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Bu durum, farklı tanılara sahip bireylerin ebeveynlerinin iletişim süreçlerinde farklı destek ve yönlendirmelere ihtiyaç duyabileceğine işaret etmektedir. Çelik (2017) özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveynlerle yapmış olduğu araştırmada annelerin özel gereksinimli çocuklarını küçük bir çocuk gibi görmesi ve bu nedenle cinsel ihtiyaçlarının olmayacağı bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgu, mevcut araştırma bulguları ile kıyaslandığında ebeveynlerin özel gereksinimli çocuklarına yaklaşım biçimlerinin cinsel iletişim becerilerini nasıl etkilediğini gösteren önemli bir farkı ortaya koymaktadır. Çelik (2017) özel gereksinimli çocuklarla çalışan uzmanlarla yapmış olduğu araştırmada, özel gereksinimli çocukların cinselliğinin günümüzde hala konuşulmaktan çekinilen bir konu olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu durum, özel gereksinimli çocukların cinselliği hakkında yetersiz bilgi ve anlayışa sahip olunmasına yol açmaktadır.

Sezik ve diğerleri (2024) yapmış oldukları araştırmada, özel gereksinimli çocukların cinsel içerikli davranışlar sergiledikleri bulgusuna ulaşmışlardır. Bu davranışlar arasında uygunsuz yer ve zamanda mastürbasyon yapma, kişisel bakım becerilerini kazanamama, başkalarına karşı yoğun ilgi gösterme, evlenme isteği, cinsiyet rollerini benimseyememe, dürtüsellik, başkalarının yanında kıyafetsiz dolaşma gibi sorunlar yer almaktadır. Hartini ve diğerleri (2020) yapmış oldukları araştırmada, özel gereksinimli çocukların cinsel içerikli davranışlarını kontrol edememesi, genel sosyal gelişimlerinin olumsuz etkilendiği bulgusuna ulaşmışlardır. Bu bulguya paralel olarak Öncü ve diğerleri (2019) yapmış oldukları araştırmada özel gereksinimli çocukların cinsel dürtüselliklerini kontrol edememe sonucuna ulaşmışlardır. Goodwin ve diğerleri (2020) yapmış oldukları araştırmada, zihinsel yetersizliği olan çocuklar da cinsellikle ilgili ortaya çıkan durumlar, ebeveynlerin çocuklarına yönelik kontrol davranışlarını arttırdığı bulgusuna ulaşmışlardır.

Özel gereksinimli çocuğa sahip aileler genellikle cinsel eğitim sürecinde desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Buna paralel olarak Bilge ve diğerleri (2013) yapmış oldukları araştırmada, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin %47,8'i çocuklarının cinsel gelişimleri ile ilgili konularda profesyonel desteğe ihtiyaç duydukları bulgusuna ulaşmışlardır. Öncü ve diğerleri (2019) yapmış oldukları araştırmada özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin, çocuklarının cinsellikle ilgili sorularına cevap veremediklerini ifade etmişlerdir. Top (2021) yapmış olduğu araştırmada, annelerin %45,7'si özel gereksinimli çocuklarına cinsel eğitim sağlayamadıklarını, %97,6'sı ise bu konuda kendilerinin de bilgi alamadıklarını belirtti. Annelerin özel gereksinimli çocuklarının cinsel gelişimleri ile ilgili bilgi düzeylerinin düşük olduğu ve bu konuda eğitime ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir çalışmada ise, ebeveynler çocuklarına cinsel eğitim sağlama ve cinsel konularda iletişim kurma becerileri için cinsel eğitim uzmanları tarafından eğitim sağlanması gerektiğini düşünmektedirler (Monteioro vd., 2023). Mevcut araştırmanın bulguları ise, özel gereksinimli çocukların tanı gruplarının ebeveynlerin cinsel iletişim dilini etkileyebileceğini göstermektedir.

#### 4.7. YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın yedinci alt probleminde yer alan ‘Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri çocuğun yaşına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?’ sorusuna yanıt aranmıştır. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularla ilgili iletişim kurma düzeylerinin çocuklarının yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4.10’de sunulmuştur.

**Tablo 4.10.** Ebeveynlerin Çocuklarının Yaşına Göre ECİÖ Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

| Boyutlar | Grup | n   | $\bar{x}$ | ss   | sd | F    | p    | Farkın Kaynağı |
|----------|------|-----|-----------|------|----|------|------|----------------|
| İçerik   | a) 4 | 81  | 23,74     | 5,14 | 2  | ,952 | ,386 |                |
|          | b) 5 | 180 | 23,31     | 5,29 |    |      |      |                |
|          | c) 6 | 310 | 22,87     | 5,58 |    |      |      |                |

|       |        |     |       |      |   |       |       |       |
|-------|--------|-----|-------|------|---|-------|-------|-------|
|       | Toplam | 571 | 23,13 | 5,43 |   |       |       |       |
| Beden | a) 4   | 81  | 15,41 | 4,82 | 2 | ,902  | ,406  |       |
|       | b) 5   | 180 | 15,15 | 4,40 |   |       |       |       |
|       | c) 6   | 310 | 14,74 | 4,60 |   |       |       |       |
|       | Toplam | 571 | 14,97 | 4,57 |   |       |       |       |
| Süreç | a) 4   | 81  | 24,06 | 4,38 | 2 | 1,839 | ,160  |       |
|       | b) 5   | 180 | 23,98 | 4,06 |   |       |       |       |
|       | c) 6   | 310 | 23,31 | 4,41 |   |       |       |       |
|       | Toplam | 571 | 23,63 | 4,30 |   |       |       |       |
| Kaygı | a) 4   | 81  | 9,32  | 3,16 | 2 | 4,740 | ,009* | c>a,b |
|       | b) 5   | 180 | 9,57  | 2,96 |   |       |       |       |
|       | c) 6   | 310 | 10,25 | 2,98 |   |       |       |       |
|       | Toplam | 571 | 9,90  | 3,02 |   |       |       |       |

\* p < ,05

Tablo 4.10'da görüldüğü üzere Beden Dili ve Süreç Puanları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ( $p=,160>0,05$ ). Kaygı Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ( $p=,009<0,05$ ). Çocuğu 6 yaş olan bireylerin Kaygı Puanı ortalaması, çocuğu 4 ve 5 yaş olan bireylerin Kaygı Puanı ortalamasından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Bu bulgulardan yola çıkarak ebeveynlerin çocuklarının yaşlarına bakılmaksızın cinsel iletişim konusundaki genel yaklaşımlarının benzer bir düzeyde kaldığı söylenebilir. Çocukların yaşının, ebeveynlerin cinsel eğitimle ilgili iletişim tarzlarında veya kaygı düzeylerinde önemli bir değişikliğe neden olmadığı, yaşın bu bağlamda belirleyici bir faktör olmadığı söylenebilir.

İlgili literatür incelendiğinde, yapılan bir araştırmada ebeveynlerin, küçük yaştaki çocuklarıyla cinselliği konuşmaktan kaçınmalarının temel nedenlerinden birinin, çocuğun masumiyetini koruma isteği olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Stone vd., 2013). Yapılan birçok araştırma ebeveynlerin küçük çocuklarıyla cinselliği konuşmak için iletişim becerilerinden yoksun olduklarını bildirmiştir (Bayley ve Brown, 2015; Bennet ve Harden, 2019; Bennet vd., 2017; Cummins vd., 2018; Gibbs vd., 2010). Bu bulguya paralel olarak ebeveynler çocuklarının yaşı büyüdükçe onlarla cinsel konularda daha rahat iletişim kurduklarını bildirmişlerdir (Wilson vd., 2010). Astle vd. (2022) tarafından yapılan bir araştırmada, okul öncesi ve ilköğretim dönemindeki çocukların ebeveynlerinin, çocuklarıyla cinsel konular hakkında, daha çok temel bilgi düzeyinde ve hassas olmayan

konulara odaklanmayı planladıkları bulunmuştur. Larsson ve Svedin (2001) yapmış oldukları araştırmada ise, bebeklerin 3-4 aylıkken cinsiyet kimliğini ayırt edebildiklerini ortaya koymuşlardır. Ayrıca, Scott ve diğerleri (2012) gerçekleştirdikleri bir araştırmada, bebeklerin altı aylıkken, cinsiyete dayalı olarak insanların yüzlerini ve ses tonlarını ayırt edebildiklerini saptamışlardır. Yalçın ve diğerleri (2023) yapmış oldukları araştırmada ise, bebeklerin yüz ifadeleri ve ses tonu arasındaki ilişkiyi kurabildiklerini belirlemişlerdir. Pownall ve diğerleri (2012) yapmış oldukları çalışmada özel gereksinimli çocukların anneleri ile tipik gelişim gösteren çocukların annelerinin karşılaştırıldığı bir araştırmada, özel gereksinimli çocukların annelerinin, çocuklarının cinsellikle ilgili bilgi edinmeye hazır olmaları, samimi ilişkiler kurma istekleri konularında daha temkinli tutumlar sergiledikleri bulunmuştur. Ayrıca, özel gereksinimli çocukların anneleri, çocuklarıyla daha az cinsel konular hakkında konuşmuş ve bu tür konuşmalara çocukları daha büyük yaşlara geldiğinde başlamışlardır. Çelik (2017) zihin yetersizliği olan çocukların cinselliği hakkında annelerle yaptığı araştırmada, annelerin çocuklarının cinselliği anlamayacaklarını ve hiç büyümeyeceklerini düşündükleri sonucuna ulaşmıştır. Bu sebeple özel gereksinimli çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurmayı gerekli görmemişlerdir. Ancak mevcut araştırmanın bulgularına göre, çocukların yaşlarının ebeveynlerin cinsel iletişim konusundaki tutumlarını veya becerilerini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

#### **4.8. SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM**

Araştırmanın sekizinci alt problemde yer alan “Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurma düzeyleri ebeveynlik rolüne göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularla ilgili iletişim düzeylerinin ebeveynlik rolüne göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız gruplar t-Testi ile incelenmiş bağımsız gruplar t-Testi sonuçları Tablo 4.11’de sunulmuştur.

**Tablo 4.11.** Ebeveynlerin Anne ve Baba olma durumuna göre ECİÖ puanlarının bağımsız gruplar t-Testi Sonuçları

| Boyutlar       | Grup | n   | $\bar{x}$ | ss   | t      | sd  | p     |
|----------------|------|-----|-----------|------|--------|-----|-------|
| İçerik         | Anne | 351 | 23,92     | 5,00 | 4,431  | 569 | ,000* |
|                | Baba | 220 | 21,88     | 5,84 |        |     |       |
| Beden Dili     | Anne | 351 | 15,46     | 4,26 | 3,255  | 569 | ,001* |
|                | Baba | 220 | 14,19     | 4,94 |        |     |       |
| Süreci Yönetme | Anne | 351 | 24,21     | 3,94 | 4,171  | 569 | ,000* |
|                | Baba | 220 | 22,69     | 4,69 |        |     |       |
| Kaygı          | Anne | 351 | 9,66      | 2,94 | -2,412 | 569 | ,016* |
|                | Baba | 220 | 10,29     | 3,11 |        |     |       |

\*  $p < ,05$

Tablo 4.11’de yer alan analiz sonuçlarına göre, katılımcıların ölçekten aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. İçerik puanları açısından, anne bireylerin puan ortalaması, baba bireylerin ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ( $p=,000<0,05$ ). Benzer şekilde, beden dili ( $p=,001<0,05$ ) ve süreç ( $p=,000<0,05$ ) puanlarında da annelerin puan ortalamaları, babalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Bu bulgular, annelerin çocuklarıyla cinsel konular üzerine iletişim kurarken içerik sunumu, beden dili kullanımı ve süreci yönetme açısından daha hazırlıklı ve etkin olduklarını göstermektedir. Öte yandan, kaygı puanları açısından babalar, annelere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek puan almıştır ( $p=,016<0,05$ ). Bu durum, babaların çocuklarıyla cinsel konular hakkında iletişim kurarken daha fazla kaygı yaşadıklarını düşündürmektedir. Genel olarak, annelerin bu alanda daha aktif ve özgüvenli bir iletişim kurdukları, babaların ise daha fazla destek ve rehberliğe ihtiyaç duyabileceği söylenebilir. Bu durum, kadınların toplumsal rollerinden veya cinsiyetle ilişkilendirilen kültürel ve psikolojik faktörlerden kaynaklanıyor olabilir. Kadınlar genellikle ebeveynlik sorumluluklarını daha fazla üstlenirler ve bu, onların cinsel eğitim ve iletişim konularında daha fazla bilgi edinmelerine, daha hassas ve empatik olmalarına neden olabilir. Sonuç olarak, kadınların cinsel iletişimde daha yüksek puanlar elde ettikleri, yani çocuklarıyla cinsel konularda daha etkili bir iletişim



kurdukları, erkeklerden farklı olarak daha fazla bilgi ve duyarlılık gösterdikleri söylenebilir. Bu bulgu, cinsiyetin ebeveynlerin cinsel eğitimle ilgili tutum ve yaklaşımlarını etkileyen önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerden elde edilen bulgular, annelerin çocuklarıyla cinsellik konularını daha fazla konuştuğunu göstermektedir. Bu bulgu, Evans ve diğerleri (2019) tarafından tipik gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerle yapılan çalışmayla paralellik göstermektedir. Benzer şekilde, Flores ve Barrosa (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da annelerin, çocuklarının cinsel eğitimi konusunda babalardan daha fazla aktif katılımında bulundukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmalar, annelerin cinsel eğitim konusunda babalara kıyasla daha fazla sorumluluk taşıdığına işaret etmektedir. Ayrıca, Othman ve diğerleri (2020) tarafından ebeveynlerle yapılan araştırma ile mevcut araştırmanın bulguları da örtüşmektedir. Bu çalışma, baba-çocuk cinsel iletişiminin annelere kıyasla daha zayıf olduğunu ve babaların bu konuda daha az aktif rol aldıklarını ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Tuğrul ve Artan (2001) tarafından yapılan araştırmada, çocukların cinsellikle ilgili konularda bilgiyi daha çok annelerinden aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Erbil ve Orak (2010) tarafından ebeveynlerle yapılan araştırmada, çocuklara cinsel konularla ilgili bilgi veren kişilerin %60.8'inin anneler olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Uraslı (2022) yapmış olduğu araştırmada, araştırmaya katılan ebeveynlerin çoğunluğunun %66.1'inin kadın olduğu belirlenmiştir. Ayhan (2023) tarafından ebeveynlerle yapılan araştırmada, araştırmaya katılan babaların cinsel iletişim dilini annelere kıyasla daha doğru kullandıkları belirlenmiştir. Benzer şekilde Güney (2022) tarafından yapılan araştırmada, ebeveynlerin anne ve baba olma durumuna göre cinsel eğitimde kullandıkları dilin değişip değişmediği incelenmiş ve annelerin, cinsiyetleri gereği babalara oranla biraz daha avantajlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklara verilecek cinsel eğitimin kim tarafından verileceği konusunda ebeveynler arasında fikir birliği bulunmadığı görülmektedir. Cinsel eğitimin iki ebeveyn tarafından verilmesi gerektiğini düşünen annelerin oranı %70 iken, babaların oranı %55'tir (Göçgeldi vd., 2017). Bir başka araştırmada ise, çocukların cinsellikle ilgili iletişim kurmayı tercih ettiği ebeveynin genellikle anneleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kaplan ve Mucuk, 2024). Literatürde yapılan araştırmalar, genellikle hem kız hem erkek çocukların cinsellikle ilgili soru sormak için anneyi tercih ettiklerini göstermektedir (El-Sahieb & Wurtule, 2009). Sneed ve diğerleri (2013) çalışmasında, cinsellik konusunda

çocuklarla en çok annelerin iletişim kurduğunu belirtmektedir. İlgili literatür incelendiğinde, farklı sonuçlar gösteren bazı çalışmalara da rastlanılmaktadır. Artan ve diğerleri (2020) tarafından yapılan araştırmada, ebeveynlerin cinsel konularda kurulan iletişim açısından fark meydana gelmediği bulgusuna ulaşılmıştır. Buna benzer olarak yapılan başka bir araştırmada ise, ebeveynlerin anne veya baba olma durumları ile cinsel iletişim dili arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Aral ve Deleş, 2024).

İlgili literatürde, özel gereksinimli çocukların ebeveynleri ile yapılan araştırmalar incelendiğinde, Çelik (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, annelerin cinsellikle ilgili konuşmama sebeplerinin, özel gereksinimli çocuklarının cinsel durumlarla baş edemeyecekleri ve çocuklarının merak ettikleri sorulara yanıt veremeyecekleri düşüncesine dayandığına dair bulgulara ulaşılmıştır. Benzer şekilde, Michielsen ve Brockschmidt (2021) tarafından yapılan araştırmada, özel gereksinimli çocuklara sahip annelerin, çocuklarının herhangi bir cinsel arzusu veya düşüncesi olmadığını varsaydıkları için cinsellik eğitimi vermenin gereksiz olduğu görüşünü dile getirmişlerdir. Ayrıca, Pownall ve diğerleri (2012) tarafından yapılan bir araştırmada, annelerin özel gereksinimi olan ve olmayan çocukları için cinsellik ve cinsel eğitimle ilgili bakış açıları incelenmiş ve annelerin, özel gereksinimli çocuklarıyla cinsellik eğitimi konusunu daha az iletişim kurdukları sonucuna varılmıştır. Bu bulgular, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin, çocuklarına sağlıklı ve etkili cinsel eğitim verme konusunda daha fazla destek ve rehberliğe ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır.

Mevcut araştırmadan elde edilen bilgiler sonucunda anlaşılabileceği gibi, ebeveynlerden annelerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurması babalara kıyasla daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum, annelerin çocuk yetiştirme aşamasında yüklerinin arttığı anlamına da gelir. Fakat çocukların cinsel konularla ilgili sorularını cevaplamada ve gerekli eğitimi vermede anne ve baba eşit sorumluluktadır (Güven, 2021). Ebeveynler arasında eşit sorumluluk paylaşılmamasının genel sebeplerine bakıldığında, erkek bireylerin ön planda olduğu toplumsal düzen içinde, cinsellik gibi özel ve hassas konuların babalardan ziyade annelerle konuşulması gerektiği yönünde düşüncelerin olabileceği bulgusu karşımıza çıkmaktadır (Güney, 2022). Bu doğrultuda bakıldığında, çocukların sorumluluğunda büyük rolü olan annelerin, çocuklarının cinsel eğitimini de vermesi gerektiği yönünde inançlar mevcuttur (Kirkman vd., 2002)

## BÖLÜM 5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir. Ayrıca sonuçlara dayanılarak hem araştırmacılara hem de uygulayıcılara öneriler sunulmuştur.



## 5.1. SONUÇLAR

Araştırmanın bu kısmında ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

1. Araştırma sonucunda, ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konular üzerine iletişim kurma düzeylerinin genel olarak orta düzeyde olduğu görülmüştür. Ebeveynler, çocuklarını bilgilendirme ve koruma konusunda istekli olmakla birlikte, bazı hassas konuları açıklama ya da süreci doğal bir şekilde yürütme konusunda zaman zaman zorlanmaktadır. İçerik sunma, beden dili kullanımı ve süreci yönetme gibi iletişim becerilerinde olumlu yaklaşımlar sergilenmekle birlikte, bu alanlarda tam bir yeterlilikten söz etmek güçtür. Özellikle kaçamak yanıt verme, heyecanlanma ya da konuyu değiştirme gibi tutumların da gözlemlenmesi, ebeveynlerin bu süreçte zaman zaman kaygı yaşayabildiklerini göstermektedir. Bu durum, ebeveynlerin cinsel konularda iletişim kurarken daha fazla rehberliğe ve desteğe ihtiyaç duyduklarına işaret etmektedir.
2. Araştırmada elde edilen bulgular, ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda kurdukları iletişim düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaştığını göstermektedir. Özellikle 26-35 yaş aralığındaki ebeveynlerin, içerik ( $\bar{x} = 24,07$ ), beden dili ( $\bar{x} = 15,57$ ) ve süreci yönetme ( $\bar{x} = 24,37$ ) boyutlarında diğer yaş gruplarına göre daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Bu durum, söz konusu yaş grubunun hem çocuklarının gelişim süreciyle daha yakın temas hâlinde olması hem de iletişim becerileri açısından daha aktif bir dönemde bulunmasıyla ilişkilendirilebilir. Öte yandan, kaygı boyutunda 36-45 yaş ( $\bar{x} = 10,56$ ) ve 46 yaş üzeri ( $\bar{x} = 10,73$ ) bireylerin daha yüksek puanlara sahip olması, bu yaş grubundaki ebeveynlerin cinsel konuları ele alırken daha fazla çekince duyabildiğini düşündürmektedir. Genel olarak, bulgular 26-35 yaş grubundaki ebeveynlerin çocuklarıyla cinsellik hakkında daha etkili ve açık iletişim kurabildiğini, daha ileri yaş gruplarında ise bu iletişimin yer yer zorlaştığını ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, ebeveynlerin yaşları ilerledikçe iletişimdeki içeriği yapılandırmada, beden dilini etkili kullanmada ve süreci yönetmede çeşitli zorluklar yaşayabildiklerini göstermektedir.<sup>78</sup>
3. Ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe özel gereksinimli çocuklarıyla cinsel konularda daha açık, bilinçli ve etkili bir iletişim kurabildikleri; dolayısıyla cinsel iletişim düzeylerinin anlamlı şekilde arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

4. Tek çocuğa sahip ebeveynlerin içerik, beden dili ve süreci yönetme boyutlarında daha yüksek puanlar alması, bu ebeveynlerin çocuklarıyla daha birebir ve nitelikli iletişim kurabildiklerini göstermektedir. Buna karşılık, çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin kaygı düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Bu durum, çok çocuklu ailelerde zaman yönetimi güçlüğü, artan sorumluluklar ve tükenmişlik gibi etkenlerin cinsel konularda etkili iletişimi zorlaştırabileceğini düşündürmektedir.
5. Çocuklarının cinsiyetine göre İçerik ( $p = ,398$ ), Beden Dili ( $p = ,256$ ), Süreç ( $p = ,335$ ) ve Kaygı ( $p = ,091$ ) puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu sonuç, ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetine göre cinsel konularla ilgili iletişim biçimlerinin anlamlı düzeyde değişmediğini göstermektedir.
6. Ebeveynlerin çocuğun tanısının ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel konularda kurduğu iletişim düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık yarattığını ortaya koymaktadır. Özellikle OSB, DKB ve DEHB tanısı almış çocukların ebeveynlerinin içerik, beden dili ve süreci yönetme boyutlarında daha yüksek puanlara sahip olması; bu ebeveynlerin cinsel iletişim sürecinde daha hazırlıklı, bilinçli ve aktif olduklarını göstermektedir. Buna karşılık, zihin ve bedensel yetersizlik tanısı almış çocukların ebeveynlerinin daha yüksek kaygı düzeyine sahip olmaları, bu grupların iletişim sürecinde daha fazla desteğe ve yönlendirmeye ihtiyaç duyduğunu işaret etmektedir. Mevcut bulgular, ebeveynlerin çocuklarının tanılarına göre farklı iletişim ihtiyaçlarına sahip olduklarını ve bu durumun cinsel eğitim sürecinde göz önünde bulundurulması gerektiğini ortaya koymaktadır.
7. Ebeveynlerin çocuklarının yaşına göre, çocuklarıyla cinsel konularda kurdukları iletişim incelendiğinde, Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeğinden aldıkları puanlar ile çocuklarının yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı bulgulanmıştır ( $p>0.05$ ). Buna göre çocukların yaşlarının cinsel iletişimlerini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.
8. Ebeveynlerin cinsiyetine göre, çocuklarıyla cinsel konularda kurdukları iletişim incelendiğinde, Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeğinden aldıkları puanlar ile cinsiyetleri arasındaki ilişki incelenmiş ve cinsiyetler arasında istatistiksel olarak

anlamalı bir fark olduğu tespit edilmiştir ( $p<0.05$ ). Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği Toplam puan ve İçerik, Beden Dili, Süreci Yönetme ve Kaygı alt boyutlarında cinsiyetler arasında fark olduğu incelendiğinde, kadınlar ile erkekler arasında kadınların istatistiksel olarak anlamalı daha yüksek puanlar elde ettikleri bulunmuştur. Ebeveynlerden, annelerin çocuklarıyla cinsel konularda iletişim kurması babalara kıyasla daha fazla olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

## **5.2. ÖNERİLER**

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın sonuçları doğrultusunda oluşturulan öneriler sunulmuştur. Bu başlık altında politika yapıcılara yönelik öneriler, uygulamalara yönelik öneriler, araştırmalara yönelik önerilere sırasıyla yer verilmiştir.

### **5.2.1. Milli Eğitime Yönelik Öneriler**

- Özel gereksinimli çocukların ebeveynlerine yönelik, yaşa ve bireysel ihtiyaçlara uygun cinsel eğitim programları geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması önerilir.
- Cinsel iletişim becerilerini artırmak amacıyla, düşük sosyoekonomik düzeye sahip özel gereksinimli çocukların ebeveynlerine yönelik erişilebilir ve kültürel olarak duyarlı eğitim programlarının geliştirilmesi önemlidir.
- Ebeveynlerin cinsel iletişime yönelik kaygı ve çekincelerini azaltmaya yönelik bilgilendirme ve farkındalık artırma eğitimlerinin düzenlenmesi önerilir.
- Mahremiyet eğitiminin, özel gereksinimli çocukların gelişim düzeylerine uygun şekilde yapılandırılarak okul öncesi müfredata entegre edilmesi ve cinsel iletişim eğitimlerinin aile iş birliğiyle sürdürülmesi önerilir.

### **5.2.2. Ebeveynlere Yönelik Öneriler**

- Ebeveynler özel gereksinimli çocuklarının cinsel gelişimlerinin doğal bir süreç olduğunu bilmelidir.
- Ebeveynler erken yaşta özel gereksinimli çocuklarına mahremiyet kavramını öğretmeye başlamalıdır.

- Ebeveynlerin özel gereksinimli çocuklarıyla cinsel konularda konuşurken iyi ve kötü dokunuşları somut örneklerle açıklaması önerilir.
- Ebeveynler özel gereksinimli çocuklarıyla cinsel konularda konuşurken çocuğunun gelişim düzeyine uygun bilgi vermesi önerilir.
- Ebeveynler cinsellikle ilgili konuları konuşmayı yasaklamak yerine çocuğa güvenle soru sorabileceği bir ortam oluşturması önerilir.

### **5.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler**

- Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsel iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programları geliştirilip etkileri araştırılmalıdır.
- Özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlerin iletişim süreçlerinde yaşadıkları zorlukları derinlemesine inceleyen nitel araştırmalar yapılmalıdır.
- Ebeveynlerin cinsel iletişim düzeylerini etkileyebilecek farklı psikososyal ve kültürel değişkenler çerçevesinde çalışmalar yürütmeleri önerilir.
- Ebeveynlerin kaygı düzeylerini azaltmaya yönelik psikososyal destek programlarının etkisi deneysel yöntemlerle incelenmelidir.
- Özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlere yönelik cinsel iletişim programları hazırlayarak etkililiğinin test edilmesi önerilir.
- Tipik gelişim gösteren ve özel gereksinimli çocuklara sahip ebeveynlerin cinsel iletişim düzeylerini karşılaştırmaya olanak tanıyan bir ölçme aracı geliştirilmesi önerilmektedir.

## KAYNAKÇA

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2019), “Çocuk Destek, Gelişim ve Eğitim Programı”, Ankara, 06/02/2025.
- Akın, B., Ege, E., Arıkan, Ç., Bursa, D., Demirören, N., (2010), “Anneler ve Adolesan Çocukları Arasında Cinsellik Konusunda İletişim: Annelerin Bakış Açısı”, Turkish Journal of Research & Development in Nursing, 12(2), 39-50.
- Alptekin, A., Tepeli, K., (2019), “Farklı Yetersizliği Olan 48-72 Ay Çocuklarda Cinsel Gelişimin İncelenmesi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 20(4), 737-762.
- Altınkılıç, Z., Özkan, H., (2014), “Televizyon İzlemenin 1-6 Yaş Çocuk Sağlığı Üzerindeki Etkilerine Yönelik Annelerin Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi”, İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi, 4(3), 186-194.
- American Psychiatric Association, (2013), “Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders”, (5<sup>th</sup> ed.), American Psychiatric Publishing, Washington, DC, USA.
- Amerikan Pediatri Akademisi, (2016), “Ekran Süresi 1-3 Yaş Arası Çocukların Gelişimini Olumsuz Etkileyebilir Mi?”, BBC Türkçe, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-47071017> 24/03/2025.
- Aral, N., Deleş, B., (2024), “Anne Babaların Çocuklarıyla Kurdukları Cinsel İletişim Düzeyleri ile Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal, 11(1), 73–88.
- Ardıç, Ü. A., Ercan, E.S., (2018), “Nörogelişimsel Bozukluklar”, Nobel Tıp Kitapevi, İstanbul, Türkiye, 99-102.
- Arı, R., (2005), “Gelişim ve Öğrenme”, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul, Türkiye.
- Arslan, A., (2011), “Medyanın Profesyonellik İdeolojisi ve Toplumsal Çevresi ile Olan İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”, Journal of Human Sciences, 8(1).
- Arslan, E., Arı, R., (2008), “Erikson’un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeğinin Türkçe’ye Uyarlama, Güvenilirlik ve Geçerlik Çalışması”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19, 53-60.
- Artan, İ., (2003), “Engelli Çocuk ve Gençlerin Cinsel Eğitimi”, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, 4(39), 34-43.
- Artan, İ., (2018), “Cinsel Gelişim ve Eğitim”, Hedef Yayınevi, İstanbul, Türkiye.
- Artan, İ., (2021), “Cinsel Gelişim ve Eğitim”, In N. Baysal Metin (Ed.), Doğum Öncesi Ergenlik Çocuk Gelişimi, (4<sup>th</sup> Ed.), Pegem Akademi, İstanbul, Türkiye.
- Artan, İ., Ceylan, Ş., Kurnaz Adıbatmaz, F., (2020), “Birleştirme İçin Cinsel İletişim Ölçeği: Güvenilirlik ve Geçerlik Çalışması”, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 7(2), 136–158.
- Aslanol, H.D., (2022), “Erken Çocukluk Döneminde Özel Gereksinimli Çocuklarda Cinsellik: Ebeveyn Görüş ve Deneyimleri”, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye.
- Astle, S. M., Anders, K.M., (2022), “The Relationship Between Topic-Specific Quality of Parent–Child Sexual Communication and Measures of Sexual Self-Concept and Sexual Subjectivity”, The Journal of Sex Research, 60(7), 1055–1067.
- Astle, S.M., Jankovich, M.O., Vennun, A., Rogers, A.A., (2022), “Parent-Child Sexual Communication Frequency and Adolescents' Disclosures About Sexuality to Their Mothers: The Moderating Role of Open Communication in a Shared Fate Structural Equation Model”, The Journal of Sex Research, 60(7), 1045–1054.
- Astle, S., Spencer, C., Palmer, M., (2024), “Are Parents' Experiences of Sexual Violence Related to Communication with Their Children About Sexual Violence?”, Sexuality Research and Social Policy: NSRC Journal, 21(2), 774–788.



- Astle, S., Toews, M., Topham, G., (2022), “To Talk or Not to Talk: An Analysis of Parents' Intentions to Discuss Different Sexual Topics with Their Children Using the Theory of Planned Behavior”, *Sex Research & Social Policy*, 19, 705–721,
- Atak, H., (2011), “Kimlik Gelişimi ve Kimliğin Biçimlendirilmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(1), 163-213.
- Ateş, E., Sarı, H., Balcı, M., (2024), “Dil ve Konuşma Güçlüğüne Sahip Öğrencilerin Derse Katılımlarına Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi”, *Pearson Journal*, 8(28), 1388–1402.
- Avan, H., Koç, E.T., Vural, B., (2020), “Çocukla Terapötik İletişim ve Oyun”, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 62–69.
- Aydın, A., (2016), *Eğitim Psikolojisi*, Pegem Yayınevi, İstanbul, Türkiye.
- Ayhan, D. (2023), “Erken Ergenlik (10–13) Döneminde Olanların Cinsel İletişim Dilinin İncelenmesi”, *Uluslararası Akademik Sosyal Kaynaklar Dergisi*, 8(45), 1977–1988.
- Babacan, S.S., (2003), “İnsan Seksüalitesinin Kültürel ve Psikososyal Yapısı”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 11(1), 131–136.
- Bacıoğlu, S., Tezel, D., (2020), “Ebeveynlerin Çocuklarıyla Cinsellik Hakkında Konuşma Stratejileri ve Öz-Yeterlikleri”, *Boğaziçi University Journal of Education*, 37(2), 37–57.
- Ballard, S.M., Gross, K.H., (2009), “Exploring Parental Perspectives on Parent-Child Sexual Communication”, *American Journal of Sexuality Education*, 4(1), 40–57.
- Bayhan, P., Artan, İ., (2007), “Çocuk Gelişimi ve Eğitimi”, Morpa Yayınları, İstanbul, Türkiye.
- Bayley, J.E., Brown, K.E., (2015), “Converting Group Programs to Online Formats: Using Serious Games to Develop Parent Acceptability of Gender and Relationship Communication”, *BMC Public Health*, 15(1), 1–13.
- Bayrakçı, M., (2007), “Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması”, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 198-210.
- Baysan, M.P., (2020), “3-6 Yaş Döneminde Çocuklara Sahip Anne Babaların Cinsel Gelişim ve Eğitim Hakkındaki Bilgi Düzeyleri ve Tutumları”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Bee, H. L., Boyd, D. R., (2009), “Çocuk Gelişim Psikolojisi”, In O. Gündüz (Ed.), *Çocuk Gelişim Psikolojisi*, (11<sup>th</sup> ed.), Kaknüs Yayınları, İstanbul, Türkiye.
- Bennett, C., Coyle, A., (2007), “A Minority within a Minority: Experiences of Gay Men with Intellectual Disabilities”, In V. Clarke, E. Peel (Eds.), *Out in Psychology: Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Queer Perspectives*, 125–145.
- Bennett, C., Harden, J., (2019), “Sexuality as a Taboo: A Phenomenological Interpretive Analysis Using a Foucauldian Lens to Examine Fathers' Practices of Talking with Their Children about Adolescence, Relationships, and Reproduction”, *Journal of Nursing Research*, 24(1–2), 22–33.
- Bennett, C., Harden, J., Anstey, S., (2017), “The Silencing Effects of The Ideal of Childhood Innocence: Fathers' Perceptions and Practices of Educating Their Children About Sexuality”, *Health and Illness Sociology*, 39(8), 1365–1380.
- Berk, L.E., (2013), “Çocuk Gelişimi”, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, Türkiye.

- Bilge, A., Baykal, Z., (2008), “Zihinsel Engelli ve Cinsellik”, *Özveri Dergisi*, 5, 1310–1325.
- Bilge, A., Çeber, E., Demirelöz, M., Baykal Akmeşe, Z., (2013), “Zihinsel Engellilerin Ebeveynlerine Verilen Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Eğitiminin Zihinsel Engelliler İçin Etkinliğinin Belirlenmesi”, *Türkiye Klinikleri Journal of Medicine Science*, 33(3), 648–655.
- Bilgiç, E., (2015), “Zihin Engelli Ergenlerin Annelerinin Cinsel Eğitimle İlgili Görüşleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Boyacıoğlu, N.E., Karaçam, Z.D., Özcan, N.K., Sert, O., (2021), “Zihinsel Yetersizliği Olan Ergene Sahip Ebeveynlerin Çocuklarının Cinselliği Hakkındaki Görüşleri: Niteliksel Bir Çalışma”, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 12(3), 216–226.
- Bozdemir, N., Özcan, S., (2011), “Cinselliğe ve Cinsel Sağlığa Genel Bakış”, *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 5(4), 37-46.
- Bozer, C., (2021), “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Algılarında Medyanın Rolüne İlişkin Ebeveynlerinin ve Öğretmenlerinin Bakış Açıları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, Türkiye.
- Brown, M., McCann, E., Truesdale, M., Linden, M., Marsh, L., (2020), “The Design, Content and Delivery of Relationship and Sexuality Education Programmes for People with Intellectual Disabilities: A Systematic Review of the International Evidence”, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(20), 7568.
- Bulut, A., Çokar, M., Eylen, B., Akalın, A., Gürşimşek, I., Hamurcu, H., Nalbant, H., Oksal, A., Ortaylı, N., (2003), “Öğretmen ve Öğretmen Adayları için Cinsel Sağlık Eğitimi”, Ceren Yayın Dağıtım, İstanbul, Türkiye.
- Bülbül, İ., Karataş, K., (2023), “Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Cinsel Yaşamları: Ebeveynlerin Bakış Açısından Bir Değerlendirme”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 58, 2577–2614.
- Büyüköztürk, Ş., (2023), “Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri”, Pegem Akademi Yayıncılık, İstanbul, Türkiye.
- Byers, E.S., Sears, H.A., Weaver, A.D., (2008), “Parents’ Reports of Sexual Communication with Children in Kindergarten to Grade 8”, *Journal of Marriage and Family*, 70(1), 86–96.
- Capuzzi, D., Stauffer, M. D. (2011), “Theories of Counseling and Psychotherapy”, (6<sup>th</sup> ed.), American Counseling Association, Virginia.
- Castelli, F., (2005), “Understanding Emotions from Standardized Facial Expressions in Autism and Normal Development”, *Autism*, 9(4), 428–449.
- Clatos, K., Asare, M., (2016), “Sexuality Education Intervention for Parents of Children with Disabilities: A Pilot Training Program”, *American Journal of Health Studies*, 31(3), 151–162.
- Cummins, C., Pellicano, E., Crane, L., (2018), “Supporting Minimally Verbal Autistic Girls Through Puberty: Perspectives of Parents and Educators”, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 50(7), 2439–2448.

- Çakan, M., Gül, G., (2018), “Ses Eğitiminde Kullanılan Nefes ve Ses Egzersizlerinin Konuşma Bozukluklarının Giderilmesinde Kullanılabilirliği”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi, 4(8), 50-63.
- Çakmak, S., Çakmak, S., (2012), “Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocuklarda Cinsel Eğitim Uygulamaları”, Vize Yayıncılık, İstanbul, Türkiye.
- Çalışandemir, F., Bencik, S., Artan, İ., (2010), “Çocukların Cinsel Eğitimi: Geçmişten Günümüze Bir Bakış”, Eğitim ve Bilim Dergisi, 33(150).
- Çamlıbel, İ.A., (2012), “Çocukların Gelişim Süreci ve Televizyonun Etkileri”, Uzmanlık Tezi, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Ankara, Türkiye.
- Çayır, G., Kızılkaya B.N., (2015), “Cinsel Sağlık Eğitimi”, Geriatri ve Gerontoloji, 17(62), 231–240.
- Çelik, B., (2022), “Ebeveynlerin Çocuklarıyla Olan Cinsel İletişim Dili ve Kendi Ebeveynlerinde Algıladıkları Cinsel İletişim Dilinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Çelik, Ö., Yücel, S., (2023), “Zihin Yetersizliği Olan Ergenlerin Cinsel Gelişim Özelliklerinin Ebeveyn Bildirimleri Üzerinden İncelenmesi”, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(3), 801–825.
- Çelik, Ö., (2017), “Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Cinselliği ile İlgili Çalışmalar Yapan Uzman Görüşleri”, Turkish Studies, 12(17), 113–132.
- Çerçi, G., (2013), “Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Çocuklarının Zihinsel Gelişimi ve Eğitimine Yönelik Bilgi Düzeyleri ve Tutumlarının İncelenmesi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çetin, Z., Yükselen, A., Doğan, Ö., (2005), “Zihinsel Engeli Olan, Normal Gelişim Gösteren ve Korumaya Muhtaç Çocukların Cinsiyet Rollerini Algılamalarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 16(1), 61–77.
- Dalzell, H., (2017), “Human Sexuality: Sexuality Across the Lifespan: Childhood and Adolescence”, CE4Less, <https://www.ce4less.com>
- de Wit, W., van Oorsouw, W.M.W.J., Embregts, P.J.C.M., (2022), “Attitudes Toward Sexuality and Related Caregiver Support: A Systematic Review of The Perspectives of People with Intellectual Disabilities”, Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities, 35(1), 75–87.
- Deniz, M.E., (2018), “Eğitim Psikolojisi”, Pegem Akademi, İstanbul, Türkiye.
- Deniz, Ü., Gözütok, A., (2017), “Okul Öncesi Dönem Çocuk Kitaplarının Cinsel Gelişim ve Cinsel Eğitim Açısından İncelenmesi”, Journal of International Social Research, 10(49), 424-431.
- Deniz, Ü., Altan, Y.R., (2018), “Sexual Development and Sexual Education in the Ministry of National Education Preschool Education Program”, Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty, 38(2), 431–447.
- Deniz, Ü., Altan, Y.R., (2019), “Milli Eğitim Bakanlığı 0-36 Aylık Çocuklar için Eğitim Programında Cinsel Gelişim ve Eğitim”, Çocuk ve Gelişim Dergisi, 2(3), 34–44.
- Dereobalı, N., Karadağ, S.Ç., Sönmez, S., (2013), “Okulöncesi Eğitim Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı, İhmali, Şiddet ve Eğitimcilerin Rolü Konusundaki Görüşleri”, Ege Eğitim Dergisi, 14(1), 50-66.

- Diiorio, C., Pluhar, E., Belcher, L, (2003), “*Parent-Child Communication About Sexuality: A Review of the Literature From 1980–2002*”, Journal of HIV/AIDS Prevention & Education for Adolescents & Children, 5(3-4), 7-32.
- Dökmen, Ü, (2013), “*Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*”, Sistem Yayıncılık, İstanbul, Türkiye.
- Dökmen, Z, (2015), “*Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Açıklamalar*”, Remzi Kitabevi, İstanbul, Türkiye.
- Ehrmann, E, (2005), “*Sadomasochism According to Freud's Psychosexual Stages of Development Theory*”, Culture, Society and Praxis, 4(1), 8.
- Ekşi, A, (2011), “*Ben hasta değilim*”, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, Türkiye.
- Eliküçük, A., Sönmez, S, (2011), “*6 Yaş Çocuklarının Cinsel Gelişim ve Eğitimiyle İlgili Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi*”, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 25(25), 45–62.
- El-Shaieb, M, Wurtele, S.K, (2009), “*Parents' Plans for Discussing Sexuality with Their Children*”, American Journal of Sexuality Education, 4(2), 103–115.
- Erbil, N., Orak, E., Bektaş, A.E, (2010), “*Anneler Cinsel Eğitim Konusunda Ne Biliyor, Kızlarına Ne Kadar Cinsel Eğitim Veriyor?*”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7(1).
- Erdoğan, K, (2024), “*Özel Gereksinimi Olan Bireylerin Ebeveynlerine Yönelik Cinsel Eğitim Programının Ebeveynlerin Cinsel Eğitim Hakkındaki Görüşlerine Etkisi*”, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Erdoğan, S, (2011), “*Cinsel Gelişim*”, In N. Aral & G. Baran (Eds.), Çocuk Gelişimi, Yapa Yayınları, İstanbul, Türkiye.
- Erdoğan, T. K., Koç, Z, (2022), “*Gelişim Kuramlarının Hemşirelik Bakımındaki Yeri*”, Sağlık ve Toplum, 32(2), 75–86.
- Eripek, S, (2023), “*Zihin Yetersizliği Olan Bireyler ve Eğitimleri*”, Pegem Akademi, İstanbul, Türkiye.
- Eroğlu, K., Gölbaşı, Z, (2005), “*Cinsel Eğitimde Ebeveynlerin Yeri: Ne Yapıyorlar, Ne Yaşıyorlar?*”, Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 8(2), 12–21.
- Kuruoğlu, H., Aydın, B, (2014). “*Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkiye Yazılı Basınında Şiddet Haberleri ve Haber Fotoğrafları*”, Toplumsal Cinsiyet ve Medya, Detay Yayıncılık, İstanbul, Türkiye, 31-67.
- Ertaş, Ö.N, (2024), “*3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Babaların, Baba Katılım Düzeylerinin, Çocuklarına Yönelik Cinsel İletişimleri ve Dini Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Eser, M., Çeliköz, N, (2009), “*Impacts of Parental Attitude Towards Sexual Identity Development on Child's Sexual Identity Development*”, Procedia Social and Behavioral Sciences, 1(1), 1408-1413.
- Eser, M., (2008), “*Ana Babaların Cinsel Kimlik Gelişimiyle İlgili Tutumlarının Çocuğun Cinsel Kimlik Kazanmasına Etkisi*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, Türkiye.

- Evans, R., Widman, L., Kamke, K., Stewart, J.L., (2019), "Gender Differences in Parents' Communication with Their Adolescent Children About Sexual Risk and Sex-Positive Topics", *Journal of Sex Research*, 57(2), 177–188.
- Eyres, R. M., Hunter, W. C., Happel-Parkins, A., Williamson, R. L., Casey, L.B., (2022), "Important Conversations: Exploring Parental Experiences in Providing Sexuality Education for Their Children with Intellectual Disabilities", *American Journal of Sexuality Education*, 17(4), 490–509.
- Faizah, U., Latiana, L., (2017), "Knowledge of Parents on Early Childhood Sexual Education According to Educational Level in Krasak Village, Pecangaan Subdistrict, Jepara District", *Belia*, 6(2).
- Ferguson, M.M., Dotterer, A.M., Schwartz, S.E., Bradford, K., (2022), "Parental Sexual Communication Self-Efficacy with Toddlers and Young Children: An Active Learning Intervention", *Sex Education*, 23(1), 128–146.
- Flores, D., Barroso, J., (2017), "21st Century Parent–Child Sex Communication in the United States: A Process Review", *The Journal of Sex Research*, 54(4–5), 532–548.
- Freud, A., (2011), "Ben ve Savunma Mekanizmaları", In Y. Erim (Ed.), *Metis Yayınları*, İstanbul, Türkiye.
- Freud, S., (1964), "New Introductory Lectures on Psychoanalysis", In J. Strachey (Ed.), *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis, 22, 1-188.
- Ganji, J., Emamian, M.H., Maasoumi, R., Keramat, A., Khoei, E.M., (2017), "The Existing Approaches to Sexuality Education Targeting Children: A Review Article", *Iranian Journal of Public Health*, 46(7), 890–897.
- Garcia, J. L., (1995), "Freud's Psychosexual Stage Conception: A Developmental Metaphor for Counselors", *Journal of Counseling & Development*, 73(5), 498–502.
- Gardiner, H. W., & Gander, M. J., (2010), *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (A. Dönmez, B. Onur, & N. Çelen, Çev.), İmge Kitabevi.
- Genç, H., & Alkan Ersoy, Ö., (2016), *A Qualitative Study on What Six-Year Children Want to Be in the Future*, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2221–2234.
- George, D., Mallery, M., (2010), "SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference", 17.0 update (10<sup>th</sup> ed.) Boston: Pearson.
- Gibbs, C., Melvin, D., Foster, C., Evangeli, M., (2020), "I Don't Even Know How to Start This Kind of Conversation: HIV Communication Between Perinatally HIV-Infected Mothers and Adolescents", *Health Psychology Journal*, 25(10–11), 1341–1354.
- Goodwin, J., Swaab, L., Campbell, L.E., (2020), "'She'll Be Able to Live Independently... As Long as I'm Around': The 'Lived' Experience of Parenting a Child With 22q11.2 Deletion Syndrome in The Transition to Adulthood", *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 33(3), 565–573.
- Göçgeldi, E., Tüzün, H., Türker, T., Şimşek, İ., (2007), "Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Anne ve Babaların Cinsel Eğitim Yaklaşımlarının İncelenmesi", *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 16(9), 134–142.
- Gökdeniz, Ş., (2008), "İlköğretimde Cinsel Bilgiler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Veli Görüşleri", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye.
- Graaf, H., Rademakers, J., (2006), "Sexual Development of Pre-adolescent Children", *Journal of Psychology and Human Sexuality*, 18(1), 1-21.

- Gül, Y.E. (2023), “*Bilimsel Araştırmalarda Yaklaşım ve Tasarıma Kuramsal Bir Bakış*”, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 12(1), 53-62.
- Gültekin, B., Yıldız, E. (2009), “*İletişimde Çocuk Figürü*”, Nobel Akademik Yayıncılık, İstanbul, Türkiye.
- Gündoğdu, G., Kürtüncü, M., Akyol Güner, T. (2024), “*Engelli Çocukların Ebeveynlerine Verilen Cinsel Sağlık Eğitiminin Etkinliğinin Değerlendirilmesi*”, Sexuality and Disability, 42, 401–413.
- Gündüz, H. Ç., Tarhan, S. (2017), “*İlkokul Öğrencilerinin Meslek Seçimlerine Yönelik Tutumlarında Toplumsal Cinsiyetin Etkisi*”, İlköğretim Online, 16(3), 1287-1300.
- Güneş, A. (2016), “*Adım Adım Çocuklarda Cinsel Eğitim*”, Timaş Yayınları, İstanbul, Türkiye.
- Güney, A. (2022), “*Farklılıkların Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları ve İletişim Dili ile Kişilerin Cinsel Gelişimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Karabük, Türkiye.
- Gürbüz, S. (2018), “*Ergenlik Dönemindeki Zihin Yetersizliği Olan Bireylerin Cinsel Gelişim Özelliklerinin Ebeveyn Görüşleri ile Değerlendirilmesi: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, Türkiye.
- Gürkan, U. (2019), “*Gelişim Psikolojisi*”, Nobel Yayınları, İstanbul, Türkiye.
- Güven, D. (2021), “*Kapsamlı Cinsellik Eğitimi ve Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireyler*”, Journal of Social and Humanities Sciences Research, 8(66), 284–300.
- Hartini, S., Chamidah, A.N., Herini, E.S. (2021), “*Sexual Behavior Problems in Adolescents with Intellectual Disabilities: A Systematic Review*”, Open Access Macedonian Journal of Medical Sciences, 9, 163–170.
- Holland-Hall, C., Quint, E. H. (2017), “*Sexuality and Disability in Adolescents*”, Pediatric Clinics of North America, 64(2), 435–449.
- Holmes, L. G., Himle, M. B. (2014), “*Brief Report: Parent-Child Sexuality Communication and Autism Spectrum Disorders*”, Journal of Autism and Developmental Disorders, 44(11), 2964–2970.
- Hür, G., Çınar, N. (2021), “*Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Tamamlayıcı Beslenme*”, Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 4(2), 287–295.
- Işık, M. (2012), “*Kitle İletişim Teorilerine Giriş*”, Eğitim Yayınevi, İstanbul, Türkiye.
- İnanç, B., Bilgin, M., Atıcı, M. (2015), “*Gelişim Psikolojisi: Çocuk ve Ergen Gelişimi*”, Pegem Yayınevi, Ankara, Türkiye.
- İşler, S. (2017), “*Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Ebeveynlerin Cinsel Gelişime ve Cinsel Eğitime Yönelik Bilgi Düzeylerinin ve Tutumlarının İncelenmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, KKTC.
- İşler, S., Gürşimşek, A.İ. (2018), “*3-6 Yaş Çocuklarının Cinsel Eğitiminin Gerekliliği ile İlgili Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi*”, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38(3), 845-867.
- Jacobs, M. (2003), *Sigmund Freud*, SAGE Publications, 1-168.
- Kaçan, M. (2015), *Fiziksel Gelişim*, In E. Arslan (Ed.), Erken Çocukluk Döneminde Gelişim İçinde. Eğiten Kitap, Ankara, Türkiye.

- Kağıtçıbaşı, Ç., Kansu, A, (1999), “Cinsiyet Rollerinin Sosyalleşmesi ve Ailenin Dinamiği: Kuşaklar Arası Bir Karşılaştırma”, Boğaziçi Üniversitesi Dergisi, 415, 35–38.
- Kalan, Ö.G, (2010), “Reklamda Çocuğun Toplumsal Cinsiyet Teorisi Bağlamında Konumlandırılışı: 'Kinder' Reklam Filmleri Üzerine Bir İnceleme”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 1(38), 75–89.
- Kalaycı, Ş, (2006).” SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri”, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, Türkiye.
- Kale, M., Özgün, Ö, (2016), “Cinsel Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet”, In Yağan (Ed.), Eğiten Kitap, 79–97.
- Kamaludin, N.N., Muhamad, R., Mat Yudin, Z., Zakaria, R, (2022), “'Teaching Sexual Education is Hard': Malay Mothers' Experiences in Providing Sexual Education to Their Children with Intellectual Disabilities”, International Journal of Environmental Research and Public Health, 19(12), 7249.
- Kandır, A, (2004), “Gelişimde 3-6 Yaş, Çocuğum Büyüyor”, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, Türkiye.
- Kaplan, Ö., Mucuk, S, (2024), “Aile İçerisindeki Cinsel Konular ile Cinsellikten Kaçınma Durumları”, Genel Sağlık Bilimleri Dergisi, 6(1), 57–73.
- Kardeş, S., Güney Karaman, N, (2018), “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuğun Cinsel Eğitimine İlişkin Görüşleri”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(3), 1554–1570.
- Kasten, H, (2017), “0-3 Yaş Çocuk Gelişimi - Gelişim Psikolojisinin Temel Esasları” In O. Emre (Ed.), Anı Yayıncılık, Ankara, Türkiye.
- Kaymak, Y., Açikel, C. H., Göçgeldi, E., Güleç, M., Şimşek, I, (2006), “Üniversite Öğrencilerinin Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar Hakkında Bilgi Düzeylerinin Saptanması”, Türkiye Klinikleri Journal of Dermatology, 16(4), 153–159.
- Kaynak, D., Aktaş, E, (2017), “Okul Öncesi Hikâye ve Masal Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini”, Ekev Akademi Dergisi, (72), 67-86.
- Kırvar, M, (2023), “Çukurova Üniversitesi Eğitim Aile Sağlığı Merkezi'ne Kayıtlı Annelerin Cinsel İletişim Dillerinin Ve Danışmanlık Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi”, Uzmanlık Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana, Türkiye.
- Kirkman, M., Rosenthal, D.A., Feldman, S.S, (2002), “Talking to a Tiger: Fathers' Challenges in Communicating About Sexuality with adolescents”, New Directions for Child and Adolescent Development, 97, 57–74.
- Kochanska, G., Boldt, L.J., Goffin, K.C, (2019), “Early Relational Experience: A Foundation for the Unfolding Dynamics of Parent–Child Socialization”, Child Development, 13(1), 41-47.
- Koran, N, (2018), “Cinsel Gelişim”, In Ç. Gür (Ed.), Erken Çocukluk Döneminde Gelişim (36-72 Ay), 229-246, Pegem Akademi, Ankara, Türkiye.
- Korkmaz, B, (2000), “Pediatrik Davranış Nörolojisi”, Emek Matbaacılık, İstanbul, Türkiye.
- Kök, G, (2010), “Zihinsel Engelli Çocuğun Cinsel Sağlığına Yönelik Ebeveynlere Verilen Sağlık Eğitiminin Etkinliğinin İncelenmesi”, Doktora Tezi, Türkiye Cumhuriyeti Genelkurmay Başkanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Komutanlığı Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

- Köker, E., Karaaslan, H, (2011), “*Medya*”, In Y. Ecevit & N. Karkıner (Eds.), *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 96-116.
- Köksal Akyol, A, (2015), “*Psikoseksüel Gelişim*”, In A. Ulusoy (Ed.), *Eğitim Psikolojisi*, Anı Yayıncılık, 127–138.
- Kristiana, S., Jamaris, M., Sumantri, M.S, (2006), “*Utilization of Demonstration Methods as Sex Education in Early Childhood*”, *International Journal of Multidisciplinary and Current Research*, 6, 811–814.
- Kulaksızoğlu, A, (2011), “*Ergenin Temel Gelişim Özellikleri*”, In N. Türkyılmaz Catic (Ed.), *Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları*, Timaş Yayınları, İstanbul, Türkiye.
- Kushalnagar, R, (2019), “*Deafness and Hearing Loss*”, In Y. Yesilada, S. Harper (Eds.), *Web accessibility*, (2<sup>nd</sup> ed., 35–47), Springer.
- Larsson, I., Svedin, C.G, (2001), “*Observed Sexual Behaviors in Swedish Preschool Children: Parents' Perspectives*”, *Acta Paediatrica*, 90(436), 44–52.
- Lee, L.G.L., Wo, S.W., Gun, C.H, (2025), “*Beyond Basic Care: Comprehensive Sexual Health Education for Malaysian Children with Special Educational Needs (SEN)*”, *Sexuality and Disability*, 43(4).
- Lucero, J.R., Jones, A.C., Fife, S.T, (2022), “*A Mixed-Methods Study of Sexual Communication in Diverse Couple Typologies, Part II: Qualitative Content Analysis*”, *Sex and Marital Therapy*, 48(7), 663–679.
- Macapagal, K., Wongsomboon, V., Gordon, J.D., Nelson, K.M., Widman, L.M, (2025), “*Online Sexual Communication and Partner Seeking Among Adolescents*”, In D.A. Christakis, L. Hale (Eds.), *Handbook of Children and Screens*, 1-12, Springer.
- Malcom, K. E., Ronis, S.T, (2020), “*Observed Comfort in Sexual Communication Between Mothers and Adolescents*”, *American Journal of Sexuality Education*, 16(1), 107–123.
- Mandan Sürücü, S, (2009), “*11–17 Yaş Orta Düzeyde Zihin Engelli Kız Ergenlerin Temel Cinsel Bilgi ve Cinsel İstismarı Algılamalarının Belirlenmesi*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Maree, J. G, (2021), “*The Psychosocial Development Theory of Erik Erikson: Critical Overview*”, *Early Child Development and Care*, 191(7-8), 1107-1121.
- Mfeka-Nkabinde, N.G., Moletsane, R., Voce, A, (2024), “*‘Parents Are Godlists!’ Experiences of Puberty and Parent-Child Sexual Communication in Rural KwaZulu-Natal, South Africa*”, *Culture, Health & Sexuality*, 26(10), 1233–1252.
- Michielsen, K., Brockschmidt, L. (2021), “*Barriers to Sexuality Education for Children and Adolescents with Intellectual Disabilities in the WHO European Region: A Comprehensive Review*”, *Sexuality Education*, 21(6), 674–692.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2006), “*Okul Öncesi Eğitim Programı, Bölüm 5, 36-72 Aylık Çocuklar İçin*”, Ankara, Türkiye.
- Monteiro, R.O., Tafla, T.L., Rodriguez, J.D.M., Teixeira, S.T., Honjo, R.S., Kim, C.A., Teixeira, M.C.T.V, (2023), “*Parental Attitudes and Beliefs About Sexuality of Individuals with Intellectual Disability: Insights from a Brazilian Sample of Parents of Individuals with Williams Syndrome*”, *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 36(6), 1337-1344.



- Murphy, N.A., Elias, E.R., (2006), “*Sexuality of Children and Adolescents with Developmental Disabilities*”, *Pediatrics*, 118(1), 398–403.
- O'ralova, R, (2024), “*Technology for Development of Communicative Competences of Preschool Children*”, *Development and Innovations in Science*, 3(2), 34–37.
- Orhan, R., Ayan, S, (2018), “*Psiko-motor ve Gelişim Kuramları Açısından Spor Pedagojisi*”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 523–540.
- Oruç, C., Tecim, E., Özyürek, H, (2011), “*Okul Öncesi Dönem Görünümünün Kişilik Gelişiminde Rol Modellik ve Çizgi Filmler*”, *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281–297.
- Othman, A., Shaheen, A., Otoum, M., Aldiqa, M., Hamad, I., Dabobe, M., Gausman, J, (2020), “*Parent-child Communication About Sexual and Reproductive Health: Perspectives of Jordanian and Syrian Parents*”, *Sexual and Reproductive Health Matters*, 28(1), 313–323.
- Oti-Boadi, M., Malm, E., Dey, N.E.Y, (2024), “*Sexuality and Sex Education for Children with Developmental Disabilities: Parents' Attitudes and Concerns in the Accra Metropolitan Area of Ghana*”, *Current Psychology*, 43, 8173–8185.
- Öncü, E., Aktaş, Vayısoğlu, S.K., Karakuş, E, (2019), “*Zihinsel Engelli Ergenlerin Gelişim Özellikleri: Özellikleri & Ailelerin Yerleşimleri Tanımlayıcı Çalışma*”, *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(3), 413–425.
- Önder Demirbaş, Ö, (2019), “*Okul Öncesi Kurumlarda Çalışan Çocuk Gelişimcilerin Sınıftaki Çocuklarda Gözledikleri Cinsel Davranışlar ve Bunlara Verdikleri Tepkilerin İncelenmesi*”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Önder, Ö, (2018), “*Okul Öncesi Dönemde Görülen Cinsel Davranışlar*”, In İ. Artan (Ed.), *Cinsel Gelişim ve Eğitim*, Hedef CS Basın Yayın, Ankara, Türkiye.
- Öngider, N, (2013), “*Anne-Baba ile Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki*”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 420–440.
- Özbay, H.C, (2022), “*Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuklarda Yavaş Bilişsel Tempo, Bağlanma ve Mizaç İlişkisinin Değerlendirilmesi*”, *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı*, Aydın, Türkiye.
- Özbay, Y, (2003), “*Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*”, İber Matbaacılık, İstanbul, Türkiye.
- Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2018), “*Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*”, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>, 12/02/2025.
- Özel, Ö., Karabuğa, Z.N, (2023), “*Okul Öncesi Dönemde Cinsel Gelişim: 36-72 Ay Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Çocuklarıyla İletişimlerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*”, *IZU Journal of Education*, 5(10), 104–123.
- Özgün, Y. S, (2017), “*60-72 Aylık Çocuklara Yönelik Hazırlanan Cinsellik Eğitimi Programının Çocuklarının Cinsel Gelişimine Etkisi*”, *Yüksek Lisans Tezi*, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin, Türkiye.
- Öztürk, Y., Özyurt, G., Tufan, A. E., Pekcanlar, A.A, (2018), “*Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunda Duygu Düzenleme Güçlükleri ve Tedavisi*”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(2), 188–201.
- Pariera, K.L., Brody, E, (2021), “*Encouraging Parental Sexual Communication with Teen Sons: A Social Norms Experiment*”, *Health Communication*, 38(7), 1395–1403.

- Pariera, K. L, (2016), “*Barriers and Prompts to Parent-child Sexual Communication*”, Journal of Family Communication, 16(3), 277–283.
- Pebdani, R. N., Tashjian, A, (2022), “*An Analysis of Public Attitudes Toward the Sexuality of Individuals with Disabilities Through a Systematic Literature Review*”, Sexuality and Disability, 40, 21–55.
- Perlin, M.L., Lynch, A.J, (2016), “*Perspectives from the law. In Sexuality, disability, and the law*”, Palgrave Macmillan.
- Planned Parenthood, (2022), “*How Do I Talk to My Preschooler About Personal Safety?*” <https://www.plannedparenthood.org/learn/parents/preschool/how-do-i-talk-my-preschooler-about-personal-safety>, 22/01/2025.
- Pownall, J.D., Jahoda, A., Hastings, R.P, (2012), “*Sexuality and Sexual Education of Adolescents with Intellectual Disabilities: Mothers' Attitudes, Experiences, and Support Needs*”, Journal of Intellectual and Developmental Disabilities, 50(2), 140–154.
- Pryde, R. (2018), “*A Qualitative Study of Mothers' Experiences in Supporting the Sexual Development of Sons with Autism and Intellectual Disability*”, International Journal of Developmental Disabilities, 64(3), 166-174.
- Pryde, R., Jahoda, A, (2018), “*A Qualitative Study of Mothers' Experiences in Supporting the Sexual Development of Sons with Autism and Co-occurring Intellectual Disabilities*”, Journal of Intellectual & Developmental Disability, 64(3), 166–174.
- Rosenbaum, P., Paneth, N., Leviton, A., Goldstein, M., Bax, M., Damiano, D., Dan, B., Jacobsson, B, (2007), “*A Report: The Definition and Classification of Cerebral Palsy April 2006*”, Developmental Medicine and Child Neurology. Supplement, 109, 8–14.
- Sadowska, M., Sarecka-Hujar, B., Kopyta, I, (2020), “*Cerebral Palsy: Current Opinions on Definition, Epidemiology, Risk Factors, Classification and Treatment Options*”, Neuropsychiatric Disease and Treatment, 16, 1505–1518.
- Saint-Pierre, F., Viau, M.F, (2015), “*Çocuğum neler yaşıyor? Bebeklikten ergenliğe cinsel gelişim*”, G.E. Çelikkapı (Ed.), Tara Kitap, İstanbul, Türkiye.
- San Bayhan, P., Artan, İ, (2004), “*Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*”, Morpa Yayıncılık, İstanbul, Türkiye.
- Santrock, J. W, (2014), “*Adolescence [Ergenlik]*”, In D. M. Siyez (Ed.), Nobel Akademik Yayıncılık, İstanbul, Türkiye.
- Saranlı, G, (2018), “*Cinsel Gelişim Teorileri*”, In İ. Artan (Ed.), Hedef Yayıncılık, İstanbul, Türkiye.
- Scott, M.E., Moore, A.J., Hawkins, K., Beltz, M, (2012), “*Youth Relationship Education and the Child Welfare Agenda: Findings from a Research and Evaluation Review*”, Child Trends, <https://www.cocukegilimi.org/content/uploads/2013/06/201247RelationshipEducationFullRpt1.pdf>, 01/01/2025.
- Sekowski, M, (2022), “*Attitude Toward Death from the Perspective of Erik Erikson's Theory of Psychosocial Ego Development: An Unused Potential*”, OMEGA - Journal of Death and Dying, 84(3), 935–957.
- Semerci, B, (2018), “*Çocuklarımızla Cinsellik Hakkında Nasıl Konuşalım*”, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Türkiye.
- Sevim, J, (2010), “*Anne Bu Ne?*”, Remzi Kitabevi, İstanbul, Türkiye.

- Sezik, A., Alp, Z.A., Aksoy, V, (2024), “Özel Gereksinimli Bireylerin Cinsel Problem Davranışları Konulu Makalelerin Sistemantik Derlemesi”, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25(3), 1529–1551.
- Shanbhag, D., Arasu, S, (2021), “*Quality of Life and Caregiving Burden Among Primary Caregivers of Children with Disabilities in Rural Karnataka*”, Journal of Family Medicine and Primary Care, 10(8), 2804.
- Sneed, C., Somoza, C.G., Jones, T., Alfaro, S, (2013), “*Parent-Child Sexual Communication Among Mothers and African American Adolescents*”, Sex Education, 13(4), 450–458.
- Sönmez Kankoc, G.M. (2023), “*3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Anne Tutumlarının ve Cinsel Eğitime Yönelik Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Stone, N., Ingham, R., Gibbins, K, (2013), “*“Where Do Babies Come From?": Barriers to Early Sexual Communication Between Parents and Young Children*”, Sex Education, 13(2), 228–240.
- Sucuoğlu, B., Demir, Ş, (2018), “*Yeterlik İndeksi: Özel Gereksinimli Küçük Çocukların Gelişimsel İşlevlerinin Değerlendirilmesi*”, İlköğretim Online, 17(1), 223-238.
- Şahin, S., Aral, N, (2012), “*Aile İçi İletişim*”, Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi, 1(3), 55-66.
- Tabachnick, B.G., Fidell, L.S, (2013), “*Using Multivariate Statistics*”, (6<sup>th</sup> ed.), United States: Pearson Education.
- Taleporos, G., McCabe, M.P, (2002), “*The Impact of Sexual Esteem, Body Esteem, and Sexual Satisfaction on Psychological Well-Being in People with Physical Disability*”, Sexuality and Disability, 20, 177–183.
- Talk with Your Kids, (2021), “*The Healthy Sex Talk: Teaching Kids Consent, Ages 1–21*”, <https://www.talkwithyourkids.org/lets-talk-about/healthy-sex-talk-teaching-kids-consent-ages-1-21.html>, 02/02/2025.
- Tan, H.M, (2023), “*60–72 Aylık Çocuklara Yönelik Hazırlanan İletişim Becerileri Eğitim Programının Çocukların İletişim Becerileri ve Akran İlişkileri Üzerine Etkisi*”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Tandon, P.S., Saelens, B.E., Copeland, K.A, (2017), “*A Comparison of Parent and Childcare Provider's Attitudes and Perceptions About Preschoolers' Physical Activity and Outdoor Time*”, Child: Care, Health and Development, 43(5), 679-686.
- Tanrıöver, H.U., Vitrinel, A.G.E., Sözeri, A.G.C, (2009), “*Gözlemlerden Eylemlere: Türkiye’de Cinsiyetçi Olmayan Bir Medyaya Doğru*”, Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, (10), 33-51.
- Taşçı, A.İ, (2010), “*Cinsel eğitim*”, İz Yayınları, İstanbul, Türkiye.
- Taşdemir, S, (2024), “*9-14 Yaş Arası Kız Çocuğu Olan Annelerin İnsan Papilloma Virüsü Bilgi Düzeyleri, Cinsel İletişimleri, Kültürel Duyarlılıkları*”, Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tokat, Türkiye.
- Teke, H., & Melekoğlu, M, (2022), “*Erken Çocukluk Dönemi Cinsel Eğitim Çalışmalarının İncelenmesi: Sistemantik Bir Derleme*”, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(2), 144-160.

- Top, F.Ü, (2021), “*Determination of Sexual Developmental Characteristics of Adolescents with Intellectual Disabilities*”, Journal of Intellectual Disabilities, 26(3), 672–686.
- Topal, Ö, (2012), “*Toplumsal Cinsiyetin İnşası: 7-12 Yaş Grubu Örneği*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye.
- Tuğrul, B., Artan, İ, (2001), “*Çocukların Cinsel Eğitimi ile İlgili Anne Görüntülerinin İncelenmesi*”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(20), 141–149.
- Tuğut, N., Gölbaş, Z, (2019), “*Okul Öncesi (3-6 Yaş) Çocuğu Olan Ebeveynlerin Cinsel Eğitim Tutumlarının Belirlenmesi*”, Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care, 13(3), 287-294.
- Tunç, F, (2018), “*Eğitimci ve Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Yönelik Uygun Eğitim Ortamları Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi*”, Yüksek lisans tezi, Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Tuzcuoğlu, N., Tuzcuoğlu, S, (1996), “*Çocuğun Cinsel Eğitiminde Ailelerin Karşılaştıkları Güçlükler*”, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 8, 251-262.
- Tuzcuoğlu, N., Tuzcuoğlu, S, (2013), “*Çocuğun Cinsel Eğitiminde Ailelerin Karşılaştıkları Güçlükler*”, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 8(8), 251-262.
- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), (2018), “*International Technical Guidance on Sexuality Education: An Evidence-Informed Approach*”, UNESCO. <https://www.unfpa.org/publications/internationaltechnical-guidance-sexuality->, 02/01/2025.
- UNESCO, UNAIDS, UNFPA, UNICEF, UN Women, WHO. (2018), “*International Technical Guidance on Sexuality Education: An Evidence-Informed Approach*”, UNESCO Publishing, 02/01/2025.
- UNFPA, (2018), “*Young People with Disabilities: A Global Study on Ending Gender-Based Violence and Realizing Sexual and Reproductive Health and Rights*”, UNFPA, 02/01/2025.
- Uraslı, M, (2022), “*3-15 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Çocuk Cinsel İstismarına Yönelik Mitlerinin Çocuklarıyla Kurdukları Cinsel İletişimle İlişkisi*”, Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kars, Türkiye.
- Uyanık, D., Dinçer, F.Ç, (2025), “*Okul Öncesi Öğretmenlerinin Şiddetsiz İletişim Kullanmaya İlişkin Görüşleri: Fenomenolojik Bir Çalışma*”, Yaşadıkça Eğitim, 39(1), 76–97.
- Uzkul, S., Öğretir Özçelik, A.D, (2024), “*Ebeveynlerin Cinsel Bilgi Düzeyi, Tutum, Cinsel İletişim ve Cinsel İstismar Farkındalığını Etkileyen Etmenler*”, Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1), 507–544.
- Üçok, A, (2014), “*Ailede Anne-Baba-Çocuk İletişimi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme*”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, Türkiye.
- van Niekerk, K., Stancheva, V., Smith, C, (2023), “*Caregiver Burden Among Caregivers of Children with Autism Spectrum Disorder*”, The South African Journal of

- Psychiatry: SAJP: The Journal of the Society of Psychiatrists of South Africa, 29, 2079.
- Verrastro, V., Saladino, V., Petruccelli, F., Eleuteri, S., (2020), “*Sexuality Education for Medical and Health Professionals: State-of-The-Art and Recommendations*”, International Journal of Environmental Research and Public Health, 17(7).
- WHO Regional Office for Europe, BZgA, (2010), “*Standards for Sexuality Education in Europe*”, Cologne, Germany, 14.
- Wilson, E.K., Dalberth, B.T., Koo, H.P., Gard, J.C., (2010), “*Parents' Perspectives on Talking to Pre-Adolescent Children About Sex*”, Perspectives on Sexual and Reproductive Health, 42(1), 56–63.
- World Health Organization, (2006), Defining sexual health: Report of a technical consultation on sexual health. [https://www.who.int/reproductivehealth/publications/sexual\\_health/defining\\_sexual\\_health.pdf](https://www.who.int/reproductivehealth/publications/sexual_health/defining_sexual_health.pdf), 07/02/2025.
- World Health Organization, (2024), “*World Health Statistics 2024: Monitoring Health for the Sdgs, Sustainable Development Goals*”, <https://www.who.int/publications/i/item/9789240094703>, 08/03/2025.
- Yalçın, H., Erkoç, E., Şişman, S., (2023), “*Ebeveynlerin Cinsel Gelişim ve Mahremiyet Eğitimi Konusundaki görüşleri*”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 10(3), 545–560.
- Yalın, A., Alabay, E., (2024), “*Ebeveynlerin Cinsel İletişim Becerileri ile Toplumsal Cinsiyet Adaleti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*”, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 1077–1096.
- Yalkılıç, B., (2020), “*Okul Öncesi Öğretmenlerinin Cinsel Gelişim ve Eğitimine İlişkin Görüşleri ve Uygulamaları: Bir Durum Saptaması*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Yavuzer, H., (2007), “*Çocuk Psikolojisi*”, Remzi Kitabevi, İstanbul, Türkiye.
- Yavuzer, H., (2016), “*Çocuk Psikolojisi*”, Remzi Kitabevi, İstanbul, Türkiye.
- Yavuzer, H., (2017), “*Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*”, Remzi Kitabevi, İstanbul, Türkiye.
- Yıldız, G., (2020), “*En Az Konuşulan En Çok Merak Edilen: Zihin Yetersizliği Olan Yetişkinlerde Cinsellik*”, Anadolu Journal of Educational Sciences International, 10(1), 827–855.
- Yılmaz Esencan, T., Rathfisch, G., (2017), “*Psikoseksüel Gelişim Kuramının Kadın Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği Alanına Yansımaları*”, Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 3(2), 68–82.
- Yiğit, R., Ügücü, G., (2020), “*Çocukluk Dönemlerinde Büyüme ve Gelişme*”, Çukurova Nobel Tıp Yayınevi, Adana, Türkiye, 76-100.
- Zittel, L., Pyfer, J., Auxter, D., Roth, K., (2016), “*Principles and Methods of Adapted Physical Education & Recreation*”, (12<sup>th</sup> ed), Jones & Bartlett Learning, 607-630.

## EKLER

### EK A ÖLÇEK KULLANIM İZİNLERİ

#### 2.5.3. Ek A.1 Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği Kullanım İzni

##### Ölçek izni

Sayın Hocam,  
İstanbul Okan Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Yüksek Lisans bölümünde okumaktayım. Bu sene Özlem Çelik hocam ile yapacağımız Okul Öncesi Özel Gereksinimli Çocukların Ebeveynlerinin Cinsel İletişim Dilinin İncelenmesi adlı tez çalışmasında Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeğinizi kullanmak üzere izninizi istiyorum. Saygılarımla.



Gmail Gelen Posta Kutusunda Bulunanlar



**İSMİHAN ZELİHA ARTAN**

Kime: Şeyma Bilgi:

4.06.2024

Merhaba Şeyma Hanım,

Ölçeğimizi kullanabilirsiniz.

Sonuçları bizimle paylaşırsanız seviniriz. Şimdiden kolay gelsin:)

## EK B ÖLÇEKLER

### Ek B.1 Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği

#### Ek 1. Ebeveynler İçin Cinsel İletişim Ölçeği

##### Sevgili Anne ve baba,

Dört yaşındaki çocuğumuz bize nasıl doğduğunu sorabilir. Altı yaşına geldiğinde kadınların ve erkeklerin bedensel farklılıkları hakkında konuşmak isteyebilir. Ergenlik döneminde nasıl gebe kaldığını ya da kadınların âdet kanamalarını sorabilir. Çocuğunuzun bu gibi sorularını düşünerek aşağıdaki maddeleri okuyun ve sizin için uygun olan seçeneği işaretleyin. Lütfen içtenlikle yanıtlayın.

Teşekkürler.

|    |                                                                                       | Bana hiç uygun değil | Bana uygun değil | Bana kısmen uygun | Bana tümüyle uygun |
|----|---------------------------------------------------------------------------------------|----------------------|------------------|-------------------|--------------------|
| 1  | Yaşına uygun bir şekilde açıklarım.                                                   | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 2  | Bedenine başkalarının sınırsız dokunamayacağını yaşına uygun bir dille anlatırım.     | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 3  | Yaşına uygun terimleri anlayabileceği bir şekilde kullanırım.                         | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 4  | Bedeninin ona özel olduğunu çekinmeden anlatırım.                                     | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 5  | Konuşmaya olumlu cümlelerle başlarım (örneğin, seninle bunu konuşabiliriz).           | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 6  | Yakın aile fertleri dışındaki başka kişilerle çok yaklaşmaması gerektiğini anlatırım. | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 7  | İyi ve kötü dokunuş arasındaki farkı örneklerle anlayabileceği bir biçimde anlatırım. | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 8  | Her zamanki yüz ifademle konuşurum.                                                   | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 9  | Her zamanki konuşma hızımla açıklarım.                                                | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 10 | Diğer durumlarda davrandığımdan farklı davranmam.                                     | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 11 | Her zamanki rahatlığım ile konuşurum.                                                 | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 12 | Anlaşılır ve yaşına uygun bir dille konuşurum.                                        | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 13 | Kaygılı görünmemeye çalışırım.                                                        | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 14 | Başka bir işle ilgilenmem.                                                            | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 15 | Heyecanımı kontrol etmeye çalışırım.                                                  | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 16 | Gereğinden fazla el kol hareketi yaparak vurgu yapmam.                                | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 17 | Göz kontağı kurarak konuşurum.                                                        | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 18 | Kaçamak yanıtlar vermem.                                                              | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 19 | Konu hakkında bilgim yoksa, araştırıp en kısa sürede açıklarım.                       | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 20 | Heyecanlı görünürüm.                                                                  | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 21 | Paniklediğim için cevaplayamam.                                                       | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 22 | Yanıtını bilmediğim durumlarda konuyu değiştiririm.                                   | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |
| 23 | Cevabını bilsem de konuyu değiştiririm.                                               | ①                    | ②                | ③                 | ④                  |

## Ek B.2 Ebeveynler İçin Demografik Bilgi Formu

### KİŞİSEL BİLGİ FORMU

#### 1- Ebeveynlik Rolünüz:

☐ Anne ☐ Baba

#### 2- Yaşınız:

☐ 18-25 ☐ 26-35 ☐ 36-45 ☐ 46-55 ☐ 56 ve üstü

#### 3-Eğitim Düzeyiniz:

☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Ön Lisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans

☐ Doktora

#### 4-Çocuk Sayınız:

☐ Tek çocuk ☐ 2 çocuk ☐ 3 çocuk ve üzeri

#### 5- Özel Gereksinimli Çocuğunuzun Cinsiyeti:

☐ Kız ☐ Erkek

#### 6-Çocuğunuzun tanısı:

#### 7-Çocuğunuzun yaşı:



## EK C ETİK KURUL KARARI

| İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                   |                                                |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|------------------------------------------------|
| ETİK KURUL KARARI                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                   |                                                |
| Toplantı Tarihi: 11.09.2024                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                   |                                                |
| Toplantı Sayısı: 180                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                   |                                                |
| Toplantıya Katılanlar:                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                   |                                                |
| Prof. Dr. Mazhar Semih Başkan                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | (Başkan)                                          |                                                |
| Prof. Dr. Süleyman Nazif Eripek                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | (Üye)                                             |                                                |
| Prof. Dr. Fatma Çiğdem Çelik                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | (Üye) (Katılmadı)                                 |                                                |
| Prof. Dr. Ayşe Demet Kaya                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | (Üye) (Katılmadı)                                 |                                                |
| Prof. Dr. Tuğrul Erbaydar                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | (Üye)                                             |                                                |
| Prof. Dr. Arif Haldun Soygür                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | (Üye)                                             |                                                |
| Dr. Öğr. Üyesi Gamze Aydın                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | (Üye)                                             |                                                |
| Dr. Öğr. Üyesi Deniz Sönmez                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | (Üye)                                             |                                                |
| Dr. Öğr. Üyesi Özlem Yazıcı                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | (Üye)                                             |                                                |
| Okan Üniversitesi Etik Kurulu 11.09.2024 tarihinde toplandı.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                   |                                                |
| Yapılan görüşmeler sonucunda;                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                   |                                                |
| <b>Karar 40-</b> Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Fakültesi – Okul Öncesi Eğitimi Bölümü'nden Şeyma ÜNAL'ın Dr. Öğr. Üyesi Özlem ÇELİK danışmanlığında “Okul Öncesi Özel Gereksinimli Çocukların Ebeveynlerinin Çocuklarıyla Cinsel Konularda İletişim Kurmaya İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” başlıklı çalışmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliğiyle karar verildi. |                                                   |                                                |
| Prof. Dr. Mazhar Semih Başkan<br>(Başkan)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                   |                                                |
| Prof. Dr. Süleyman Nazif Eripek<br>(Üye)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Prof. Dr. Fatma Çiğdem Çelik<br>(Üye) (Katılmadı) | Prof. Dr. Ayşe Demet Kaya<br>(Üye) (Katılmadı) |
| Prof. Dr. Tuğrul Erbaydar<br>(Üye)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | Prof. Dr. Arif Haldun Soygür<br>(Üye)             | Dr. Öğr. Üyesi Deniz Sönmez<br>(Üye)           |
| Dr. Öğr. Üyesi Gamze Aydın<br>(Üye)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Dr. Öğr. Üyesi Özlem Yazıcı<br>(Üye)              |                                                |